

Reactienota Milieueffectrapport (planMER) GODE

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Ingekomen reacties en antwoorden	3
3. Tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport - Commissie voor de milieueffectrapportage (CieMER).....	52
4. Advies 95% versie planMER - GGD Team Gezondheid, Milieu & Veiligheid Brabant	53
5. Participatie	56
Themabijeenkomst onderzoeksresultaten concept-planMER	56

1. Inleiding

Na definitieve vaststelling door de gemeenteraad van de [Kadernota Grootschalige Opwek Duurzame Energie](#) (GODE) op 24 juni 2021 en de [Notitie Reikwijdte en Detailniveau](#) (NRD) op 21 april 2022, is gestart met het uitvoeren van de milieueffectonderzoeken en het opstellen van het milieueffectrapport (hierna: planMER). Op 30 november 2022 is het [concept-planMER](#) gepubliceerd.

Van 30 november 2022 tot en met 2 januari 2023 heeft het concept-planMER ter inzage gelegen waarmee inwoners, bedrijven, belangstellenden, belangengroeperingen en anderen de mogelijkheid hadden om hierop te reageren. Deze ter inzage legging is een extra, vrijwillige stap van de gemeente Waalwijk. In totaal zijn er 39 reacties tijdens deze periode ontvangen en geregistreerd, met in totaal 272 vragen/opmerkingen.

- 23 reacties van omwonenden: 4 uit Waalwijk, 1 uit Sprang-Capelle, 3 uit Waspik en 15 uit de omliggende gemeenten Altena en Heusden.
- 5 reacties van belangengroeperingen: Actiegroep tegenwind Altena, Belangengroep Overdiepse Polder, Dorpsraad Drongelen & Meewind, Weidevogelbeschermingsgroep Waalwijk en ZLTO Langstraat.
- 5 reacties van professioneel betrokkenen: Rijkswaterstraat, TenneT, Waterschap Brabantse Delta, Brabantse Milieufederatie en Evides Waterbedrijf.
- 3 reacties door ontwikkelaars/initiatiefnemers.
- 3 reacties van de omliggende gemeenten Altena, Geertruidenberg en Heusden

Naast de ter inzage legging is advies gevraagd én ontvangen van de Commissie voor de milieueffectrapportage (CieMER) en het GGD Team Gezondheid, Milieu & Veiligheid Brabant. Beide adviezen op het concept-planMER zijn opgenomen in deze reactienota en worden ter kennisneming voorgelegd aan de raad.

Verder zijn de onderzoeksresultaten van het concept-planMER op 6 december 2022 toegelicht aan belangstellenden tijdens een publieke themabijeenkomst in de BaLaDe te Waalwijk waarbij aanvullende reacties, suggesties en zorgen zijn opgehaald. Deze feedback is beschreven en beantwoord in hoofdstuk 5 van deze reactienota. Ook is er een verslag gemaakt van deze themabijeenkomst, [het verslag is hier te lezen](#).

Over het concept-planMER zijn ook inhoudelijke gesprekken gevoerd met Defensie en de provincie. Zij hebben geen formele reactie ingestuurd. De door hen gegeven feedback wordt wel meegenomen in het definitieve planMER.

N.B.

In de onderhavige reactienota zijn conform het bepaalde in de AVG geen namen en adresgegevens van de indieners opgenomen. De ingekomen reacties zijn gearchiveerd. De vragen en opmerkingen zijn uit de ingediende reacties gehaald en overgenomen in deze reactienota. Daarnaast is commentaar op de reacties verwoord (in de kolom naast de ingekomen reactie). In de laatste kolom staat aangegeven of de reactie wel of niet leidt tot een aanpassing/aanvulling van het concept planMER.

Deze reactienota wordt onderdeel van het definitieve planMER. Het definitieve planMER wordt onderdeel van de Beleidsvisie Grootschalige Opwek Duurzame Energie (GODE) Waalwijk.

2. Ingekomen reacties en antwoorden

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
1.1	Ons verlangen is : geen slagschaduw Dus 0 op het perceel wat door ons wordt bewoond. m a w in tuin en gevels.	In het planMER zijn slagschaduwcontouren opgenomen. Wettelijk gezien mag een gevel met ramen niet meer slagschaduw ontvangen dan 17 dagen per jaar met een maximum van 20 minuten per dag. Dit betekent dat slagschaduw in totaal niet meer dan 5 uur en 40 minuten per jaar is toegestaan. In de praktijk wordt een stilstandvoorziening op de windturbine toegepast waardoor slagschaduw op de gevel met ramen kan worden voorkomen of beperkt. Een lager aantal uren slagschaduw dan wettelijk kan als extra voorwaarde in de beleidsvisie worden opgenomen. Hierover is nog geen keuze gemaakt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
2.1	Voor ons is de afstand en overlast toch precies hetzelfde als bewoners in de bebouwde kom?	Wij gaan ervan uit dat eventuele overlast voor <u>alle</u> bewoners binnen de gestelde grenzen blijft. Deze grenzen stellen we vast in de beleidsvisie. Het verschil in afstand dat gehanteerd wordt is bepaald door de gemeenteraad in de Kadernota.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
2.2	Er zijn verschillende punten in de hoop dat de molens er niet komen of op min. 750m afstand. - Horizon vervuiling, - Geluidsoverlast, - Vogels en dierenleed, (er lopen hier reeën en vliegen er buizerds, torenvalken, zwaluwen, blauwe kiekendief, groene spechten, uilen en vleermuizen)	De genoemde punten worden allemaal onderzocht in het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
2.3	De eigenaar van die grond krijgt een fikse vergoeding, fijn voor hem maar hij woont hier niet!! Ook niet reëel vinden wij.	In de Beleidsvisie wordt het onderwerp lokaal eigendom en maatschappelijke meerwaarde verder uitgewerkt. Hierin staat onder andere beschreven hoe de omwonenden regeling wordt vormgegeven en hoe omwonenden financieel kunnen participeren.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
3.1	Nu ben ik laatst naar de vergadering geweest van de gemeente in Waalwijk over de windmolens en kom er achter dat de molens nu gepland staan op slechts 400 m van ons huis ,terwijl dat in eerste instantie 750 mm of meer was	In de Kadernota, die door de gemeenteraad is vastgesteld, wordt als afstand tot een windturbine voor een woning in het buitengebied minimaal 400 meter en voor een woning in het stedelijk gebied 750 meter gehanteerd. De afstanden zijn niet veranderd. Overigens zijn de locaties waar windturbines ontwikkeld kunnen worden (het voorkeursalternatief) nog niet bepaald.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
3.2	Waarom moeten deze windmolens voor Waalwijk zo lang worden? ,tip hoogtes van 255m ,geeft bij laagstaande zon 2550 m slagschaduw !	Bij het vaststellen van de Kadernota en de daarin genoemde richtafstanden heeft de gemeenteraad reeds meegewogen dat de technische ontwikkeling van windturbines ook in de toekomst door zal gaan. Dit betekent dat over een aantal jaar deze windturbine maten gangbaar zijn. In het planMER wordt daarom ook gewerkt met een bandbreedte van mogelijke windturbines, waarbij nadrukkelijk de toekomstige ontwikkelingen van windturbines (voor zover mogelijk) wordt betrokken.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
3.3	En waarom moeten ze zo dicht bij ons komen te staan er is plaats genoeg in gebieden waar ze geen overlast veroorzaken	Het vertrekpunt is het zoekgebied zoals dat in de Kadernota is opgenomen die door de gemeenteraad is vastgesteld. Hierin zijn ook de minimale afstanden tot de windturbines opgenomen, die eveneens als uitgangspunt gelden voor het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
4.1	Ik wil bezwaar maken tegen het concept plan MER van de gemeente Waalwijk over de windmolens. Volgens het concept staan er twee windmolens op mijn grond ingetekend. Daar ik de grond van de gemeente pacht, ben ik geen eigenaar. Dit betekent dat ik minder grond tot mijn beschikking zal krijgen en dit is i.v.m. de duurzaamheid melkveehouderij niet gewenst	De locaties waar windturbines ontwikkeld kunnen worden (het voorkeursalternatief) zijn nog niet bepaald. In het PlanMER zijn verschillende alternatieven onderzocht op milieueffecten. Om deze goed in beeld te krijgen zijn alternatieven door heel het zoekgebied onderzocht. Deze resultaten geven mede input aan de keuze voor het voorkeursalternatief, de definitieve keuze wordt door de gemeenteraad van Waalwijk gemaakt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
5.1	Omdat wij alle overlast van deze windmolens krijgen zoals; geluid, slagschaduw, horizonvervuiling en de verspreiding van giftige stoffen zoals pfas, willen wij dat die windmolens op minimaal 10 x de tiphoogte van onze woningen komen te staan. 10 x De tiphoogte wordt door wetenschappers alom aangenomen als minimale afstand tot woningen, dat is dan ook onze zienswijze.	Overeenkomstig de Kadernota, die door de gemeenteraad is vastgesteld, wordt als afstand tot een windturbine voor een woning in het buitengebied minimaal 400 meter en voor een woning in het stedelijk gebied 750 meter gehanteerd. Een afstandsnorm van 10x de tiphoogte maakt geen deel uit van het onderzoek voor het planMER en de gemeente Waalwijk heeft op dit moment geen reden om zo'n afstandsmaat in het onderzoek mee te nemen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
5.2	Wij willen niet alleen onze zienswijze in de mer opgenomen, maar ook de actiegroep Tegenwind Altena. De actiegroep bestaat uit een grote groep mensen en wij willen net als; Natuurnetwerk Brabant, defensie en Rijkswaterstaat als groep vertegenwoordigd zijn in de mer.	Het planMER is een beoordeling van de milieueffecten in en rondom het zoekgebied. Hiervoor hebben de genoemde professioneel betrokken partijen input geleverd en staan daarom benoemd in het planMER. Dit neemt niet weg dat ook andere belanghebbenden belangrijk zijn in het vervolgproces. Vanuit Waalwijk willen wij graag met iedere stakeholder in contact blijven. Voor een afspraak of vragen kunt u terecht bij duurzaam@waalwijk.nl	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
5.3	"Het slagschaduw effect wordt verminderd door een stilstand voorziening". Dit heeft de gemeente Waalwijk in het concept mer 01 op laten nemen. Dan willen wij graag weten, van de gemeente Waalwijk, of die de aansprakelijkheid draagt voor de schade mocht die stilstand voorziening niet werken, en de mensen financieel schadeloos stelt. Als je dit als opdrachtgever niet kan, kun je dit ook niet in de mer laten opnemen.	Als gemeente hebben wij de mogelijkheid om randvoorwaarden mee te geven aan ontwikkelaars bij een vergunningsaanvraag. Een stilstandvoorziening is een van die randvoorwaarden die wij kunnen meegeven. Indien dit niet door de ontwikkelaar wordt opgevolgd, kan hierop gehandhaafd worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
5.4	In het concept mer 01 wordt de cumulatieve werking van helikopters en straaljagers niet vermeld, naar ons oordeel zou dit wel moeten.	Er is geen data beschikbaar met de geluidsniveaus van helikopters en/of straaljagers. De cumulatieve werking van helikopters en straaljagers kan daarom niet meegenomen worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
6.1	De door uw college vastgestelde afstanden van 750 en 400 meter voor molens van 255 m hoog tot woningen is onvoldoende. Diverse rapporten geven een veilige en verantwoorde afstand aan van 10 maal de tiphoogte. Inmiddels is door gerealiseerde windmolen projecten gebleken dat afstanden tot woningen, die vaak uitgaan van 3 maal de tiphoogte, veel te gering zijn. Het aanhouden met name 400 m voor individuele woningen is ronduit schandalig! Daarnaast zijn er nog steeds geen voorschriften of wetten waarin afstanden zijn aangegeven door de overheid en zijn uw gehanteerde afstanden daardoor discutabel.	Als gevolg van een uitspraak van de Raad van State van 30 juni 2021 kunnen de Landelijke windturbine normen in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling niet worden gebruikt voor de beoordeling van windturbineparken tot het moment dat een landelijke milieubeoordeling is gemaakt. De procedure voor die beoordeling is in december 2021 gestart. De verwachting is dat de eerste resultaten hiervan medio 2023 bekend zijn. Wanneer de nieuwe landelijke normen in werking treden volgt Waalwijk uiteraard deze normen. Vooruitlopend hierop kan een gemeente zelfstandig milieunormen vaststellen voor windturbines, mits deze goed worden gemotiveerd en toegesneden zijn op de lokale situatie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
6.2	Het is opvallend dat de lijnen van hinder door geluid en slagschaduw zoals aangegeven op de bladzijden 162 en 173 in de bijlage 5, uit lijken te gaan van situatie die niet overeenkomt met de werkelijkheid. De zon beschrijft immers baan over het zuiden en reikt in de herfst/winter heel ver in noordelijke richting waardoor bewoners ten noorden, zoals wij in Altena, de meeste overlast ondervinden. Dit gaat ook op voor de geluid-cirkels omdat de wind 200 dagen per jaar-een kwart van de cirkel- vanuit Zuid tot West waait. Die cirkels dienen een elliptische vorm te hebben om recht te doen aan de mate van overlast.	Slagschaduw komt voornamelijk voor tijdens de vroege ochtend en namiddag, wanneer de zon laag staat. De zon komt dan vanuit oostelijke en westelijke richting. Dit zorgt voor hinder in zuidelijke richtingen. Als de zon in het zuiden staat (midden van de dag), is de schaduwvorming kleiner door de hoge stand van de zon. Voor de geluidscontouren is een worst-case benadering gekozen, waarbij alleen de bovenwindse geluidsafstand is meegenomen. Dit gaat om de maximale afstand van de elliptische vorm. In andere richtingen (zoals zuidelijke richting) zal de belasting naar verwachting lager zijn. In een projectMER zal dit nader onderzocht moeten worden. Voor het bepalen van de contour van de slagschaduw is overigens gebruik gemaakt van de professionele software windPRO.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
6.3	Het plaatsen van dergelijke hoge molens in het beperkte open landschap dat ook het leefgebied is van mensen en vele soorten dieren en planten, zal leiden tot onevenredige schade. Kijkend naar alle aspecten en de tabel 7.1 van de "samenvattende effectenbeoordelingen" geeft al een goed beeld waarom dit plan niet door zou moeten gaan. Ruim 80 % is negatief of sterk negatief aangegeven, wat onze mening versterkt heeft.	Het planMER beschrijft objectief de verschillende milieueffecten. Op basis daarvan wordt een integrale afweging gemaakt of en zo ja, waar de plaatsing van windturbines mogelijk is binnen het zoekgebied.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
6.4	Windmolens zijn tijdens de fabricage, het plaatsen en vooral tijdens het gebruik, verre van schoon en duurzaam. Het gebruik van niet afbreekbare en zeer schadelijke 2componenten stoffen bij die fabricage van de wieken en de gondel zullen voornamelijk als gevolg van erosie van de wieken door de wind tot kilometers in de noordelijk omgeving worden verspreid . Het gaan om honderden kilo's per jaar. Stoffen die in de voedselketen terecht komen. De wieken tijdens de levensduur enkele malen te voorzien van een nieuwe coating lost niets op. De erosie begint gewoon opnieuw.	In het planMER wordt beschreven dat het effect van erosie op de luchtkwaliteit naar verwachting niet significant is. Indiener geeft geen (wetenschappelijke) onderbouwing van de beweringen in haar reactie. De genoemde getallen worden niet door ons herkend.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
6.5	Windmolens plaatsen op land zal veel invloed hebben op beleving van de omgeving, gezondheid en overlast door geluid, slagschaduw e.d.. Tevens zal het invloed hebben op de waarde van ons onroerend goed. Gelet op voornoemde punten zijn wij voornemens juridische stappen te ondernemen als dit plan door uw raad wordt goedgekeurd.	Deze reactie wordt ter kennisgeving aangenomen. Wij zijn er van bewust dat het een impact kan hebben op de omgeving. Met het uitvoeren van het planMER worden deze effecten in kaart gebracht om een zo goed mogelijk afweging te maken waar windturbines en zonneparken worden toegestaan. Een verzoek om planschade kan worden ingediend binnen 5 jaar nadat een schadeveroorzakend besluit onherroepelijk is geworden. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet heet dit voortaan nadeelcompensatie. In titel 4.5. van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) wordt een basisregeling voor nadeelcompensatie opgenomen. De verplichting tot vergoeding van planschade zal door de gemeente worden opgelegd bij ontwikkelaars. De gemeente zal in het geval van schadeclaims een onafhankelijk bedrijf inschakelen (vaak SAOZ) die dan een beoordeling doet van de claim en de gemeente adviseert in de hoogte van de toe te kennen schadeclaim.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
7.1	In eerste instantie vinden wij het A-sociaal om deze molens te plannen aan de noordzijde aan de grens met zuid Altena dit kun je je noorderburen niet aandoen. Gorinchem heeft op tijd ingezien om het plan Avelingen, aan de (noord)grens met Altena volledig in te trekken.	Overeenkomstig de Kadernota, die door de gemeenteraad is vastgesteld, is het zoekgebied ten noorden van de A59 vastgesteld. Momenteel is er geen reden om hiervan af te wijken of de plannen in te trekken. De gemeente Waalwijk is voornemens in dit gebied duurzame energie op te wekken.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
7.2	Ook wat betreft horizon vervuiling, vinden wij voor dit kwetsbare gebied, niet aanvaardbaar en ook niet passend omdat ze het schaalniveau van het landschap overstijgen.	Voor dit punt is een landschappelijke analyse uitgevoerd door het onafhankelijke bureau Rho Adviseurs. Deze analyse is opgenomen in het planMER in bijlage 2. Het doel van deze analyse is om in kaart te brengen hoe de grootschalige opwek van duurzame energie zo goed mogelijk kan worden ingepast met zo min mogelijk impact op de omgeving.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
7.3	Economisch wordt er ook een enorme planschade verwacht, zodat het plaatsen op land al achterhaald is, er worden er genoeg op zee geplaatst.	Een onderbouwing waarom het plaatsen van windturbines op land achterhaald is ontbreekt. Uit onderzoek blijkt dat zowel windenergie op land als op zee nodig is voor het halen van de klimaatdoelstellingen voor 2030 met betrekking tot duurzame energie	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
7.4	Nog groter is ons bezwaar tegen het genoemde alternatief Overdiepse polder, dit is een overloop gebied voor de Bergse Maas, met als doel het water door deze polder zonder belemmeringen af te voeren, met windmolens raken we het water niet snel genoeg kwijt.	Het doorstroomgebied in de Overdiepse Polder is als belemmering opgenomen in het planMER als sterk negatief milieueffect. In het VKA wordt bepaald hoe de gemeente hiermee om zal gaan.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
7.5	Rond deze Bergse Maas en Overdiepse polder zijn vele watervogels actief, alsook vogels uit de Biesbos, door plaatsing windmolens zullen er veel het loodje leggen.	In het planMER worden de effecten op ecologie beoordeeld. Daarnaast wordt op dit moment onderzoek uitgevoerd naar vogelsoorten. Voor een project dient voldaan te worden aan natuurwetgeving. Hierbij zal worden beschouwd wat de effecten zijn op beschermde soorten.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
7.6	Wij bewoners van XXXXXX in Dussen zijn dan ook tegen plaatsing windmolens in dit gebied maar nog meer tegen plaatsing in het (alternatief) Overdiepse polder daar wij vrezen voor een enorme waarde daling van onze woning en onroerend goed. Wij zullen dan ook alle ons ter beschikking staande juridische middelen aanwenden om hiertegen in beroep te gaan.	Deze reactie wordt ter kennisgeving aangenomen. Zoals beschreven in het planMER weten we dat er in de Overdiepse Polder meerdere beperkingen zijn voor het opwekken van wind en zonne-energie. Een verzoek om planschade kan worden ingediend binnen 5 jaar nadat een schadeveroorzakend besluit onherroepelijk is geworden. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet heet dit voortaan nadeelcompensatie. In titel 4.5. van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) wordt een basisregeling voor nadeelcompensatie opgenomen. De verplichting tot vergoeding van planschade zal door de gemeente worden opgelegd bij ontwikkelaars. De gemeente zal in het geval van schadeclaims een onafhankelijk bedrijf inschakelen (vaak SAOZ) die dan een beoordeling doet van de claim en de gemeente adviseert in de hoogte van de toe te kennen schadeclaim.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
8.1	Verder zijn in deze gesprekken de Beleidsregels grote rivieren (Bgr) aan u verstrekt en uitleg gegeven over de beperkingen die de Bgr legt op ruimtegebruik in onder andere de Overdiepse Polder. Zo zijn windturbines alleen mogelijk als het niet redelijkerwijs buiten het rivierbed kan (aangetoond via RES/alternatievenonderzoek). En geven ook diverse privaatrechtelijke afspraken in de Overdiepse Polder belemmeringen. Ik ga er van uit dat u o.a. op basis hiervan in het concept planMer de Overdiepse Polder heeft aangeduid als 'nee, tenzij' gebied.	Dit is correct, naast de genoemde beperkingen is de Overdiepse Polder ook laagvliegebied van de helikopters van Defensie. Op basis hiervan in de Overdiepse Polder aangeduid als 'nee, tenzij' gebied.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
8.2	Zoals wellicht bekend is op 25 november 2022 een kamerbrief (kenmerk IENW/BSK-2022/283041) verzonden inzake 'Water en bodem sturend'. Ik verzoek u, met het oog op eventuele plannen in het 'nee-tenzij' gebied, de verdere ontwikkelingen rondom 'Water en bodem sturend' te volgen.	Deze ontwikkelingen zijn bij ons bekend en worden meegenomen in het verdere proces.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.1	Graag duidelijker inzicht in doorgerekende en gevisualiseerde posities van de windturbines per alternatief/plaatsingszone.	Landschappelijke visualisaties worden aangepast per alternatief. Hierbij brengen we de locaties in beeld van de gevisualiseerde windturbines. We merken op dat de in de visualisaties opgenomen locaties puur indicatief zijn. Er zijn plaatsingszones en geen specifieke posities bepaald in het planMER. Daarnaast kan het type windturbine afwijken van hetgeen te zien is op de visualisaties. De visualisaties zijn dus puur illustratief en dienen ook zo beschouwd te worden.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.2	Waarom zijn in de alternatieven geen noord-zuid lijnopstellingen verkend?	In het alternatief Natuur A wordt een noord-zuid lijnopstelling verkend aan de westzijde van het zoekgebied. In overige alternatieven is de beschikbaarheid aan (tussen-)ruimte belemmerend voor noord-zuid opstellingen. Daarnaast wordt in het alternatief Energieopbrengst voor beide turbintypes het effect van invulling van het gehele gebied in beeld gebracht.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.3	Betekent de conclusie in de landschapsanalyse dat clusteropstellingen niet haalbaar warden geacht, dat deze ook niet meer warden onderzocht/afgewogen en dat alleen nog gekeken wordt naar lijnopstellingen?	Landschap is één van de pijlers waarop de gemeente een voorkeursalternatief (VKA) kiest. De analyse zorgt hierbij voor input, maar dit wil niet direct zeggen dat clusteropstellingen niet in het VKA kunnen worden opgenomen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.4	Is het correct dat in alternatief Leefomgeving de plaatsingszones voor de 130m en 170m gelijk zijn?	Het klopt dat in het alternatief Leefomgeving de plaatsingszones voor 130m en 170m meter gelijk zijn. In deze plaatsingszones kunnen 14 reguliere of 9 innovatieve windturbines staan.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.5	Alternatief Natuur: is rekening gehouden met vogelvliegeroutes?	Hier is in het alternatief Natuur nog geen rekening mee gehouden. Er wordt op dit moment onderzoek uitgevoerd naar beschermde soorten als vogels. De resultaten hiervan kunnen worden meegenomen in het VKA of een volgende inpassingsfase.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.6	Alternatief Energieopbrengst: Hoeveel windturbines worden maximaal mogelijk geacht in A en B?	In het alternatief Energieopbrengst is het uitgangspunt dat er 87 reguliere en 56 innovatieve turbines in het gebied geplaatst zouden kunnen worden. Het alternatief Energieopbrengst is een theoretisch alternatief waarmee de milieueffecten in het gehele zoekgebied worden onderzocht. In het definitieve planMER zal dit onderdeel nog nadere gespecificeerd worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.7	Graag in de landschapsanalyse en effectbepaling landschap ook ingaan op het Altenase landschap ten noorden van de Bergsche Maas (ligt in 10x tiphoogte invloedsgebied windturbines).	In de landschapsanalyse wordt alleen ingegaan op de situatie in het zoekgebied in de gemeente Waalwijk. Hier zal de opgave gerealiseerd worden. Er wordt ook niet gekeken naar de situatie in Waalwijk buiten het zoekgebied. Wel worden milieueffecten die doorwerken tot in de gemeente Altena meegenomen. Dit is bijvoorbeeld de zichtbaarheid van de windturbines voor het thema landschap, of de slagschaduwcontouren voor het thema leefomgeving.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.8	Is de gemeente Waalwijk van mening dat sprake is van aantasting van het open rivierlandschap? En dat daarmee plaatsingszones in het open rivierlandschap niet voldoen aan het gemeentelijk beleid en daarmee niet reëel zijn?	De inpassing van windturbines in het landschap heeft altijd een bepaalde mate van invloed op het open landschap. Daarom wordt in het voorkeursalternatief de landschappelijke inpassing meegewogen om de invloed zo beperkt mogelijk te houden. Hiervoor is in het planMER ook een landschappelijke analyse opgenomen in bijlage 2. Op voorhand worden hierdoor nog geen plaatsingszones in het planMER uitgesloten.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.9	Graag aanvulling van de visualisaties vanuit Altena voor de nog ontbrekende alternatieven en visualisaties vanaf de randen van de kernen Dussen, Drongelen en Meeuwen.	Van het definitieve voorkeursalternatief wordt een visualisatie gemaakt met de software windPRO. Hiermee kan van uit elk standpunt in en rondom het zoekgebied (dus ook vanuit de randgemeenten) een visualisatie gemaakt worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
9.10	Graag in effectenanalyse cultuurhistorie ook ingaan op effecten op (beleving van) cultuurhistorische waarden Altena: cultuurhistorisch waardevol gebied ten noorden van de Bergsche Maas.	In de landschapsanalyse wordt alleen ingegaan op de situatie in het zoekgebied in de gemeente Waalwijk. Hier zal de opgave gerealiseerd worden. Wel worden milieueffecten die doorwerken tot in gemeente Altena meegenomen. Dit is bijvoorbeeld de zichtbaarheid van de windturbines voor het thema landschap, of de slagschaduwcontouren voor het thema leefomgeving. Deze doorwerking van milieueffecten wordt niet verwacht voor het thema cultuurhistorie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.11	Graag duidelijker inzicht in uitgangspunten geluid- en slagschaduwberekeningen (doorgerkende aantallen en posities windturbines per alternatief, hoogte waarvoor geluidcontouren zijn bepaald, motivatie dat de gekozen referentieturbines als worst-case gezien kunnen worden).	In het planMER worden de genoemde onderdelen verduidelijkt. Hierbij is het echter wel goed om te benoemen dat de uitgangspunten uitgaan van plaatsingszones en niet van specifieke posities. Hierdoor kunnen de resultaten bij een concreet initiatief afwijken van de resultaten uit het planMER, waarbij het planMER zoveel als redelijkerwijs mogelijk de worst-case situatie onderzoekt.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.12	Waarom is gekozen voor een half harde/halfzachte bodem in de berekeningen en niet worst-case voor een harde bodem? Ook gelet op de Bergsche Maas die als hard oppervlak beschouwd moet worden.	Een half harde/zachte bodem geeft een realistisch beeld van het oppervlakte van de onderzochte plaatsingszones in de gemeente Waalwijk. Een windmolen wordt meestal op zachte bodem geplaatst. De ontvanger (een woning) bevindt zich over het algemeen op een 'harde' bodem. Kijkend naar de oppervlakte van de gebieden tussen de ontvanger en bron, is een bodemfactor van 0,5 representatief voor het gebied. In het planMER wordt dit onderdeel toegelicht en verduidelijkt. Een gedetailleerdere studie zal plaatsvinden in een volgende projectfase	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.13	Welke normen gaat de gemeente Waalwijk hanteren ten aanzien van geluidbelasting en slagschaduw, zolang er geen nieuwe landelijke normen zijn? Zijn er berekeningen van aantallen geluidgehinderden gemaakt (ernstig gehinderden, gehinderden, slaapgestoorden)? Zo ja, kunnen deze beschikbaar worden gesteld?	De gemeente volgt actief de huidige landelijke ontwikkelingen op het gebied van normen voor geluidbelasting en slagschaduw. Naar verwachting worden de uitkomsten hiervan Q2 2023 gepubliceerd. De gemeente zal de nieuwe richtlijnen normaliter overnemen. Anders zullen op projectniveau normen worden vastgesteld, waarbij het planMER als input wordt benut. In het planMER zal bij het aspect geluid in de scoringscriteria een bandbreedte van het aantal gehinderde woningen waarbij sprake is van een negatief effect worden toegevoegd.	Deze reactie leidt niet WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.14	Graag verduidelijking van de onderzoeksmethodiek voor cumulatief geluid en GES. Wat zijn verschillen ten opzichte van de methodiek voor windturbinegeluid? Is gekeken naar alle woningen die "een klasse verslechteren" ongeacht de klasse waarin ze zitten of is ook rekening gehouden met de klasse? Waarom is er nauwelijks/geen verschil tussen hoge en lage windturbines?	In het planMER wordt de onderzoeksmethodiek voor geluid in cumulatie en GES verduidelijkt. Ten aanzien van het beperkte verschil tussen de turbintypes geldt dat de gekozen standaard afstand (400 m en 750 m) tot gevoelige objecten al de meeste effecten wegneemt. Het verschil tussen de twee types is hierdoor beperkt.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.15	Wat vindt de gemeente een acceptabele toename van cumulatief geluid door windturbines?	Voor een acceptabele toename van cumulatief geluid van windturbines bestaat geen wet- of regelgeving. Een eenduidig antwoord valt hierdoor niet te geven. Uitgangspunt is dat de gemeente Waalwijk probeert zoveel mogelijk rekening te houden met de impact op woningen. In het projectMER wordt de cumulatieve toename van geluid nader onderzocht.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.16	Kan in het licht van de te verwachten energieopbrengst volstaan worden met minder windturbines?	In het planMER wordt uitgegaan van een opgave van 170.500 MWh/jaar. Hierbij wordt uitgegaan van een situatie waarbij de bestaande windturbines rond het Ecopark zijn verwijderd. Om de opgave te halen zijn 14 'reguliere' of 9 'innovatieve' windturbines (of een combinatie van) nodig. Op voorhand is niet te bepalen of de opgave met een windturbine minder behaald kan worden. Dit kan waarschijnlijk pas bepaald worden in de fase van vergunningverlening als concrete locaties en concrete turbintypes beschouwd worden. Aan de andere kant neemt de vraag naar elektriciteit door de huidige duurzame en geopolitieke ontwikkelingen toe. Wij gaan op dit moment dus niet uit van minder windturbines.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
9.17	Is onderzocht wat de realisatie van wind vraagt aan aansluiting op het elektriciteitsnetwerk (waar en hoe en wat voor effecten dit heeft)?	Wij zijn op de hoogte van de huidige schaarste in transportcapaciteit van het elektriciteitsnetwerk in Waalwijk en omgeving. Hierover hebben wij regelmatig contact met Enexis. Momenteel wordt het 150 kV-hoogspanningsstation in Waalwijk aangepast en toekomst klaar gemaakt. De huidige planning gaat er vanuit dat de windturbines pas na 2026 operationeel zijn. Hierdoor voorzien wij (momenteel) geen problemen met de aansluiting op het elektriciteitsnetwerk.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.18	Is bekend in hoeverre de effecten op vogelsoorten waarvoor De Biesbosch is aangewezen als Natura2000-gebied belemmerend zijn voor alternatieven/plaatsingszones?	In het planMER wordt geconcludeerd dat sterk negatieve effecten niet uitgesloten kunnen worden. In het verdere proces zullen aanvullende onderzoeken dit risico moeten verkennen. Dit zijn: een voortoets, mogelijk aangevuld door een Passende Beoordeling en een vergunning vanuit de Wet Natuurbescherming (Wnb). De voortoets willen wij opnemen in het definitieve planMER.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.19	Wat zijn de consequenties van de conclusies dat de windturbines niet in aanvliegroutes en het laagvlieggebied in de Overdiepse Polder geplaatst kunnen worden, niet in het doorstroomgebied de Overdiepse Polder (alleen gebruikt als er geen ander reëel alternatief beschikbaar is?), dat hoge windturbines in de Baardwijkse Overlaat tot teveel geluidbelasting leiden en dat de plaatsingszones in de Overdiepse Polder en Polder Waalwijk een risico vormen voor Natura 2000-gebied De Biesbosch? Leidt dit tot afvallen of aanpassing van alternatieven?	Op basis van de onderzochte alternatieven wordt een voorkeursalternatief (VKA) opgesteld, dit is een combinatie van delen van gebieden van de onderzochte alternatieven. Voor het voorkeursalternatief wordt gekeken waar windturbines wel mogelijk zijn, eventueel met aanvullende mitigerende maatregelen. Het klopt dat er in een aantal gebieden, zoals de Overdiepse Polder, dusdanige beperkingen zijn dat het toestaan van windturbines voor de opgave van 2030 erg lastig wordt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.20	Hoe wordt op basis van dit planMER het voorkeursalternatief bepaald? En hoe wordt hierbij rekening gehouden met nuances in effecten voor de verschillende delen in het zoekgebied en de omgeving (zoals Altena)?	Het voorkeursalternatief wordt bepaald aan de volgende vier pijlers: <ul style="list-style-type: none"> • Resultaten van het planMER • Landschappelijke inpassing • Economische haalbaarheid • Impact op de omgeving 	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.21	De gemeente Altena heeft de voorkeur voor de reguliere windturbines (variant A) in noord-zuid gerichte lijnopstellingen, zoveel mogelijk in het zuiden van het zoekgebied. Geen voorkeur voor plaatsingszones Overdiepse Polder en Baardwijkse Overlaat gezien geluid- en slagschaduw effecten en zichtbaarheid vanuit het zuidelijke deel van de gemeente Altena.	De reactie wordt ter kennisgeving aangenomen en meegenomen in het vervolgproces.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.22	Hoe worden verschillende alternatieven beoordeeld op het mogelijk toekomstig nodig zijn van meer windturbines om aan de doelstelling 2043 te voldoen? Geven alternatieven hier ruimte voor of niet?	De doelstelling van 2043 wordt in het achterhoofd meegenomen bij het opstellen van het voorkeursalternatief maar de opgave van 2030 is leidend. Door de beperkingen in het gebied wordt naar een zo goed mogelijke inpassing van het voorkeursalternatief gestreefd ten behoeve van de huidige opgave.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.23	Altena wordt graag betrokken bij de totstandkoming van het Voorkeursalternatief en het verdere traject.	De gemeente Altena wordt, net als de overige buurgemeenten, betrokken in het verdere traject zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.24	Vanuit Altena heeft het de voorkeur dat er ook in de vergunningsfase een volwaardige m.e.r.-procedure wordt doorlopen in plaats van m.e.r.-beoordeling, gezien de aard en omvang van het project en effecten op de omgeving.	Nu wordt een planMER gemaakt voor het gehele zoekgebied. Op het moment dat een ontwikkelaar met een project aan de slag zal hiervoor nog een projectMER dienen te worden opgeleverd omdat wij er vanuit gaan dat de omvang per project >15 MW is.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9.25	Hoe gaat de gemeente Waalwijk om met mitigatie en compensatie van effecten op Altena? Alleen wat wettelijk nodig is of meer?	Met betrekking tot mitigatie en compensatie van negatieve effecten zal voor direct omwonenden van een windpark geen onderscheid worden gemaakt tussen een inwoner van de gemeente Waalwijk of een buurgemeente. Daarbij is het streven de negatieve effecten zoveel als mogelijk te beperken. De gemeenteraad van Waalwijk zal de randvoorwaarden hiervoor uiteindelijk bepalen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
10.1	<p>Wij zijn van mening dat de windturbines niet geplaatst moeten worden in de uiterwaarden. Momenteel zien wij dat de uiterwaarden wel zijn opgenomen in het zoekgebied.</p> <p>De uiterwaarden herbergen belangrijke natuurwaarden en zijn van grote betekenis voor water- en trekvogels en zijn ons inziens niet geschikt voor de realisatie van windmolens. Het oorspronkelijke karakter van de natuurwaarden is door menselijk ingrijpen reeds verdwenen. Om de natuur niet nog verder in te perken, maar juist de kans te geven zich te herstellen, willen wij meegeven de windmolens niet in de uiterwaarden te plaatsen.</p>	<p>In het planMER zijn de ecologische effecten onderzocht. Hierbij zijn de waarden die aanwezig zijn in de uiterwaarden eveneens beschouwd. Deze informatie neemt de gemeente mee in de keuze voor een voorkeursalternatief (VKA). Een gedetailleerdere studie naar ecologische effecten zal vervolgens plaatsvinden in een volgende projectfase bij de concrete uitwerking van een project.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
10.2	<p>We vinden dat binnen het aspect 'Vogels' (paragraaf 3.1.2. van bijlage iv) een expliciete onderverdeling moet maken naar broedvogels, wintervogels en akker- en weidevogels</p> <p>Graag zien we dit aspect onderverdeeld in de belangrijkste soorten die slachtoffer kunnen worden van windturbines:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Broedvogels • Water- en wintervogels • akker en weidevogels 	<p>De huidige verdeling 'Vogels' geeft voldoende inzicht in de aanwezige soorten en mogelijke effecten. Bovendien sluit dit aan bij de soorten die relevant zijn voor de keuzes die voorliggen in het planMER ten aanzien van de haalbaarheid van locaties/gebieden in het zoekgebied.</p> <p>Desalniettemin is besloten de natuurparagraaf uit te breiden waarbij wij gebruik zullen maken van de gebiedskennis aangaande weide- en akkervogels van de Weidevogelbeschermingsgroep van Waalwijk. Verder zal in het voorjaar van 2023 een broedvogelinventarisatie worden uitgevoerd, gericht op onder andere weidevogels. De resultaten zullen in het vervolg van het project worden meegenomen. De genoemde vogelsoorten zijn voorbeelden.</p> <p>Overigens geldt dat bij concrete projecten nader en specifiek ecologisch onderzoek zal dienen te worden uitgevoerd.</p>	<p>Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
10.3	<p>We vinden dat nader onderbouwd moet worden (reeds in deze fase) welke effecten de windmolens binnen de verschillende alternatieven/varianten hebben op het vogelbestand.</p> <p>In de quickscan ecologie (bijlage iv) staat nu beschreven: "In ieder geval zijn voor alle windturbinelocaties negatieve effecten op vogels te verwachten. Dit geldt met name in de gebruiksfase, wanneer er de kans bestaat op aanvarings-slachtoffers als gevolg van de windturbines." Dit aspect wordt ons inziens erg kort door de bocht afgedaan en we willen graag nadere toelichting hierop zien alvorens wordt gesteld dat het aspect ecologie geen onoverkomelijke bezwaren oplevert.</p>	<p>Er wordt op dit moment reeds onderzoek uitgevoerd naar vogels en vleermuizen. Zie verder het antwoord onder 10.2</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
10.4	<p>Het onderzoek moet verschillende effecten op vogels en vleermuizen expliciet meenemen: aanvaring, verstoring en barrièrewerking, en externe werking bij NNB en Natura2000</p> <p>Vogels en vleermuizen kunnen op verschillende manieren negatieve effecten ondervinden van windturbines. Naast aanvaring of barotrauma (bij vleermuizen), is er ook de verstoring voor rusten en broeden, alsook de barrièrewerking voor trekvogels of voor broedvogels tussen rust- en foerageerplek. We vragen u om deze verschillende effecten apart mee te nemen in het onderzoek. Daarnaast vragen we nog extra aandacht voor de externe werking van effecten bij NNB en Natura2000-gebieden.</p>	<p>Zie voor de opmerking ten aanzien van effecten op vleermuizen en vogels het antwoord op 10.3 .</p> <p>Ten aanzien van de externe werking geldt dat dit nader onderzocht moet worden bij de uitwerking van de nog te bepalen plaatsingszones (VKA).</p> <p>Besloten is de natuurparagraaf uit te breiden en in het voorjaar van 2023 een broedvogelinventarisatie uit te voeren, gericht op onder andere weidevogels. De resultaten zullen in het vervolg van het project worden meegenomen. De genoemde vogelsoorten zijn voorbeelden.</p> <p>Overigens geldt dat bij concrete projecten nader en specifiek ecologisch onderzoek zal dienen te worden uitgevoerd.</p>	<p>Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
10.5	<p>We zien graag dat cumulatieve effecten van meerdere windparken worden meegenomen</p> <p>Bij het aspect 'Natuur' zien we geen nadrukkelijke aandacht voor de cumulatieve effecten van windparken op ecologie, met name op vogels en vleermuizen. We vragen om daar expliciet rekening mee te houden en aan te geven hoe dat tot uiting komt in de beoordeling van de effecten.</p>	<p>Op dit moment is nog niet bekend welke locaties worden aangewezen voor windenergie. Cumulatieve effecten kunnen dus in het planMER nog niet op een zinvolle manier worden onderzocht. Wel zijn er algemene aandachtspunten in het planMER benoemd, evenals mitigerende maatregelen.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
10.6	<p>Voor vleermuizen en vogels stellen we voor om een duidelijk criterium te kiezen, bijvoorbeeld op voorkomende aantallen, dan wel op basis van afstand</p> <p>Voor vleermuizen en vogels willen we graag ook een specifiek criterium om de effecten in kaart te brengen. Zo hanteert de plan m.e.r. van de RES MRE voor vleermuizen een afstandscriterium van 200 meter tot bosschages/bossen als een redelijke inschatting van het aantal slachtoffers. Uit een recent onderzoek van Sovon naar de effecten van windturbines op weidevogels van de Beerse Overlaat uit 2019, waarbij een recente literatuurstudie is uitgevoerd (Sierdsema, Van Els en Van Irsel, 2019)¹, blijkt dat een minimale effectafstand voor akker- en weidevogels van 1.200 meter moet worden aangehouden. Dit is in lijn met de afstanden die de Duitse Länderarbeits-gemeinschaft der Vogelschutzwarten LAG VSW (LAG VSW, 2015)² hanteert en die zijn overgenomen in het rapport van Wageningen Universiteit 'Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland' (Buij et al., 2018)³. Voor broedvogels is een minimale afstand van 500 meter tussen de windturbine en de Natura 2000/NNB-gebieden nodig.</p>	<p>Op projectniveau dient dit verder te worden onderzocht. Het RES MRE is een plan op regionale schaal waarbij het wel zinvol is zulke afstanden te hanteren, omdat het een regionale opgave betreft.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
10.7	<p>Participatie als onderdeel van de planMER</p> <p>Het valt ons op dat in de concept-planMER niet wordt gesproken over de wijze waarop het participatietraject is vormgegeven. De commissie m.e.r. heeft wel het advies meegegeven aandacht te besteden aan de rol van participatie. Het gaat hierbij zowel om financiële als sociale participatie, maar ook om co-creatie, dat wil zeggen dat de omgeving mede kan bepalen hoe een gebied wordt ingericht en welke plek windturbines en zonnepanelen krijgen.</p>	<p>Het participatietraject is geen onderdeel van het planMER. In het planMER worden de milieueffecten onderzocht en beschreven. Het participatietraject staat beschreven in het communicatie en participatieplan dat door de gemeenteraad van Waalwijk is vastgesteld. Meer info zie: Participatie- en Communicatieplan GODE Waalwijk</p> <p>Hierna wordt in de Beleidsvisie, waar dit planMER een onderdeel van is, de financiële participatie uitgewerkt. Hierin wordt onder andere beschreven hoe lokale eigendom en maatschappelijke meerwaarde ingevuld gaan worden.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
11.1	<p>Zorgen van inwoners uit drie van onze dorpen</p> <p>Een van de zoekgebieden die is opgenomen in het concept van de planMER is de Baardwijkse Overlaat & Drongelens kanaal. Zoals u zelf ook aangeeft, grenst dit gebied in het oosten aan Doeveren, Elshout en Drunen in onze gemeente. Inwoners in dit gebied hebben hun zorgen geuit over de effecten op hun leefgebied wanneer er windmolens worden geplaatst aan de rand van uw gemeente. Deze zorgen zijn ook als zienswijze ingediend op de Kadernota Grootschalige Opwek Duurzame Energie van de gemeente Waalwijk.</p> <p>Wij vragen u deze zorgen mee te nemen in de overweging. Verder vragen wij u de inwoners van het betreffende gebied in onze gemeente, ondanks de gemeentegrens, actief te betrekken in communicatie en participatie.</p>	<p>De zorgen worden meegenomen in de afweging om te komen tot een voorkeursalternatief, hierin speelt de gemeentegrens geen rol. We proberen iedereen in en rondom het zoekgebied zo goed mogelijk te informeren en te laten participeren in het proces om tot voorkeurslocaties te komen. Tijdens de verschillende bijeenkomsten het afgelopen jaar zijn ook inwoners uit Heusden aanwezig geweest. Als er nog ideeën zijn om inwoners uit Heusden beter te betrekken horen wij het graag. In de participatie en communicatie spelen gemeentegrenzen ook geen rol.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
11.2	<p>Bestuurlijk en ambtelijk contact</p> <p>Daarnaast vragen wij u in het vervolproces ambtelijk en bestuurlijk met ons in contact en overleg te blijven over de voortgang en de keuzes die worden gemaakt.</p>	<p>De gemeente Heusden wordt, net als de overige buurgemeenten, betrokken in het verdere traject, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
12.1	<p>Gelet op de diverse problemen die bewoners ondervinden van geluid, slagschaduw en gezondheidsproblemen e.d.. Maar ook voor alle levende elementen in ons (te) dicht bevolkte land. Veel van die problemen zijn het gevolg van de vaak maximaal gehanteerde afstand van 3 x de tiphoogte, dat in de praktijk te weinig is gelet op gerealiseerde windparken. Het leven en welzijn van burgers wordt met voeten getreden, een afstand van 400 m tot individuele woongebouwen is ronduit schandalig te noemen. De gemeenten dienen voor de bevolking op te komen en dat zien we veel te weinig ! Hanteert men [Waalwijk] een afstand van 2500m tot aan de woningen, gesitueerd “aan de overkant van de Bergsche Maas”, dan zullen de meesten, zoniet alle bewoners geen bezwaar meer hebben.</p>	<p>De gemeente Waalwijk gaat uit van de door de gemeenteraad in de Kadernota vastgestelde afstanden tot woningen.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
12.2	<p>Wat ook nog opvalt is dat er hindercirkels worden getrokken om de windmolens. De hinder van de molens wordt voor 200 dagen per jaar veroorzaakt door wind vanuit het Zuiden tot het Westen. Tevens draait de zon over het zuiden. Die cirkels dienen een elliptische vorm te hebben om recht te doen in de mate van overlast.</p>	<p>In het planMER wordt uitgegaan van de maximaal mogelijke hinder. De geluidscontouren zijn daardoor in noord-oostelijke richting berekend, omdat in die richting de meeste geluidsbelasting plaatsvindt. Dit betekent dat de grootste afstand van de ellips als geluidsafstand meegenomen wordt. Gedetailleerder geluidsonderzoek zal plaatsvinden in een volgende onderzoeksfase.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
12.3	Onze regering is niet betrouwbaar als het gaat om de gehanteerde geluidsnormen die in het verleden door de minister zijn bijgesteld. Daarnaast wordt door de regering al veel te lang gewacht om met definitieve afstandsnormen te komen. Die hadden bij de aanvang van deze energietransitie al bekend moeten zijn maar het wordt steeds uitgesteld.	Als gevolg van een uitspraak van de Raad van State van 30 juni 2021 kunnen de Landelijke windturbinenormen in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling niet worden gebruikt voor de beoordeling van windturbineparken tot het moment dat een landelijke milieubeoordeling is gemaakt. De procedure voor die beoordeling is in december 2021 gestart. De verwachting is dat de eerste resultaten hiervan medio 2023 bekend zijn. Wanneer de nieuwe landelijke normen in werking treden volgt Waalwijk uiteraard deze normen. Vooruitlopend hierop kan een gemeente zelfstandig milieunormen vaststellen voor windturbines, mits deze goed worden gemotiveerd en toegesneden zijn op de lokale situatie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
12.4	Blijkbaar hebben veel gemeenten ook niet graag de windmolens op hun grondgebied en worden ze vaak geprojecteerd aan de randen daarvan. De overlast is dan -zoals in ons geval- voornamelijk voor de "buren".	In de Kadernota, die door de gemeenteraad is vastgesteld, is de keuze gemaakt voor het zoekgebied ten noorden van de A59.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
12.5	De toenemende enorme versterking van het open landschappelijk gebied door de bouw van steeds hogere windmolens. Het gaat immers om duizenden exemplaren. Het in alle rust en stilte genieten van de omgeving gaat verloren. Voor Waalwijk wordt het laatste stukje open landschappelijk gebied opgeofferd.	Wij zijn ons ervan bewust dat het een impact heeft op de openheid van het landschap maar het duurzaam opwekken van energie is belangrijk voor de energietransitie. Voor dit punt is een landschappelijke analyse uitgevoerd door het onafhankelijke bureau Rho Adviseurs. Deze analyse is opgenomen in het planMER in bijlage 2. Het doel van deze analyse is om in kaart te brengen hoe de grootschalige opwek van duurzame energie zo goed mogelijk kan worden ingepast met zo min mogelijk impact op de omgeving.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
12.6	De mogelijke schade door niet afbreekbare stoffen van de gebruikte isolaties en de aan erosie onderhevige turbinebladen. Deze stoffen kunnen in de voedselketen terecht komen. Specialisten hebben vastgesteld dat microplastics in mens en dier aanwezig zijn. De turbine bladen worden bij vastgestelde erosie opnieuw – gedeeltelijk - voorzien van een nieuwe 2 componenten coating. Dit lost niets op want het erosieproces gaat gewoon door.	In het planMER is beschreven dat het effect van erosie op de luchtkwaliteit ruim onder de daarvoor acceptabele grenzen blijft. Er is geen wetenschappelijk bewijs gevonden dat dit tegenspreekt. Mocht dit wijzigingen dan kan dit mogelijk bij de ontwikkeling van een concreet project worden onderzocht.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
12.7	De windmolens zorgen ook voor een economische schade in de vorm van waardevermindering van het onroerend goed in de nabijheid van die molens. Daarnaast ontstaan belemmeringen voor het gebruik van de gronden in de buurt van windparken. Ook hier is er een negatieve ontwikkeling gaande om die schade te beperken tot circa 3 % van de waarde. Dit zal lijden tot vele rechtszaken.	Een verzoek om planschade kan worden ingediend binnen 5 jaar nadat een schadeveroorzakend besluit onherroepelijk is geworden. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet heet dit voortaan nadeelcompensatie. In titel 4.5. van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) wordt een basisregeling voor nadeelcompensatie opgenomen. De verplichting tot vergoeding van planschade zal door de gemeente worden opgelegd bij ontwikkelaars. De gemeente zal in het geval van schadeclaims een onafhankelijk bedrijf inschakelen (vaak SAOZ) die dan een beoordeling doet van de claim en de gemeente adviseert in de hoogte van de toe te kennen schadeclaim.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
12.8	De plaatsing van windmolens en zonnepanelen betekent ook dat er een alternatief moet zijn als er geen wind- en/of zonnestroom kan worden opgewekt. De snel stijgende vraag naar elektriciteit kan zelfs niet worden gedekt door de bouw van 2 kerncentrales [plannen van de huidige regering]. Er zullen nog meer (kern?)centrales moeten worden gebouwd als de kolencentrales worden gesloten en we met z'n allen over moeten gaan op warmtepompen. De bouw ervan is wel de goede manier en ook de opslag van overtollige wind- en zonne-energie is een goede zaak.	Het klopt dat de vraag naar elektriciteit de komende jaren (waarschijnlijk) gaat toenemen. Om toekomstbestendig te zijn willen wij in de gemeente Waalwijk onze energie duurzaam opwekken binnen de gemeente. Wij focussen ons met het planMER op de opgave voor de gemeente Waalwijk, wat de regering beslist over kernenergie valt buiten de scope van dit project. De ontwikkelingen op het gebied van de opslag van elektriciteit/energie volgen wij uiteraard ook met belangstelling.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
13.1	Wij zijn van mening dat de windmolens veel te hoog worden, dit wordt een van de hoogste windparken van Nederland begrepen wij , meer dan 250 meter hoog, hoger dus dan de euromast daarnaast vinden wij de hoeveelheid windmolens ook niet oke de hoeveelheid is niet duidelijk maar met de uitbreiding kunnen het er dus ook 12 worden.	Door huidige ontwikkelingen worden windturbines hoger en daardoor ook efficiënter. De windturbine maten die nu in Waalwijk worden gehanteerd zijn de gangbare maten in de markt. In het planMER wordt uitgegaan van de opgave van 170.500 MWh/jaar voor wind die zich vertaald in 14 reguliere (130 meter ashoogte) of 9 innovatieve (170 meter ashoogte) windturbines.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
13.2	Wij denken dan ook dat wij heel veel hinder gaan ondervinden van de windmolens , zeker ook gezien dat de wind minimaal 200 dagen per jaar onze kant op is gericht . Wat voorbeelden van hinder die wij gaan ondervinden , slagschaduw, zoevend geluid (en dat 24 uur per dag 365 dagen per jaar ?), inmiddels is ook vast komen te staan dat de molens die bij weer en wind buiten staan ook bepaalde stoffen afgeven, we vrezen dan ook voor onze gezondheid en die van onze jonge kinderen.	De opgesomde aspecten m.b.t. geluid, slagschaduw en afgegeven stoffen worden allemaal meegenomen in de beoordeling van de verschillende alternatieven.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
13.3	Ook ons uitzicht wordt belemmerd , en onze woning gaat zeker in waarde dalen. De Amercentrale van Geertruidenberg , 130 meter hoog , zien wij met gemak staan , de windmolens van Waalwijk zijn een keer zo hoog , en dat op 1500 meter van ons huis, is niet acceptabel voor ons .	Er is een landschapsanalyse uitgevoerd om de windturbines zo goed mogelijk in te passen in het landschap. Dat de windturbines te zien zijn in het landschap is onvermijdelijk.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
13.4	Het leefgebied van diverse vogels en andere dieren komt ook in gedrang.	Deze criteria komen terug in het planMER onder thema 'Natuur'. Bij concrete projecten zal dit nader onderzocht te worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
14.1	Wat zijn de mogelijke gezondheidsrisico's die hier uit voort kunnen komen? Ik lees dat er advies word gevraagd bij de GGD maar er is ook een landelijk onderzoek hiernaar. Word dit meegenomen in de overweging?	Het klopt dat bij de GGD een advies gevraagd wordt, dit was ook de wens vanuit de gemeenteraad. Dit advies wordt meegenomen in het verdere proces. Daarnaast loopt er nog een landelijk onderzoek naar de afstandsnormen voor windturbines. Deze resultaten worden in voorjaar van 2023 verwacht. Mochten hier strengere normen uit komen dan die momenteel gehanteerd worden, dan gaat Waalwijk zich hier ook aan houden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
14.2	Is de gemeente bekend met de nadelige effecten op de gezondheid voor mens en (huis)dier en de geluidsnormering die genoemd werden in de uitzending van Zembla?	De gemeente is bekend met de uitzending van Zembla. Wij zullen zeker niet gaan marchanderen met onderzoeken om maar zoveel mogelijk windturbines te kunnen plaatsen. Enige mate van hinder zal onvermijdelijk zijn, maar wij staan wel voor een opgave in Waalwijk. Uiteraard niet ten koste van de gezondheid, juist daarom willen wij een zorgvuldige afweging maken. Ook het landelijk onderzoek dat momenteel loopt waarin gezondheid een centrale rol speelt ondersteunen wij van harte. De resultaten daarvan komen dit voorjaar beschikbaar en zullen wij meenemen in onze afwegingen. Graag verwijzen wij ook naar de volgende website: Vragen en antwoorden Gezondheidseffecten windturbines RIVM	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
14.3	Wat als er straks slagschaduw door mijn tuin en over mijn gevel komt? Gaan jullie hier eerst een nulmeting voor uitvoeren? Zo ook voor het geluid dat er geproduceerd gaat worden? En wat denkt u dat dit met het leef en woonplezier doet?	Voor geluid wordt een nulmeting op meerdere plaatsen rondom een projectlocatie uitgevoerd. De geluidsproductie wordt gemonitord als de windturbines operationeel zijn. Daarnaast zullen we aan ontwikkelaars eisen gaan stellen met betrekking tot de maximale geluidsproductie. Een stilstandvoorziening die voorkomt dat slagschaduw op de gevel met een raam komt, wordt van te voren ingesteld. Met behulp van een computer kan uitgerekend worden wanneer de stilstandvoorziening in werking moet treden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
14.4	Ik lees dat haven 8 meer beperking heeft dan de gebieden ten westen van de Sprangse sloot. Kan ik hieruit concluderen dat de beter geschikte gebieden eerst ontwikkeld worden?	Nee dit kan hieruit niet geconcludeerd worden. Hoewel het planMER belangrijke input geeft voor het voorkeursalternatief zijn er nog meer pijlers die meewegen (zie vraag 5 uit opgehaalde vragen uit de themabijeenkomst). Dit kan er voor zorgen dat andere gebieden de voorkeur krijgen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
14.5	"Indien hier (ernstige) gezondheidsklachten uit voortkomen, kunnen we dan bij gemeente Waalwijk terecht? Zo ook in geval van schade aan vastgoed die vaak vele malen hoger is dan planschade uitkeert, aldus de onderzoeken die hiernaar gedaan zijn."	Bij de vergunningverlening worden randvoorwaarden opgelegd waaraan een installatie moet voldoen. Bij klachten kunnen wij onderzoek doen en indien nodig handhaven. De verplichting tot vergoeding van planschade zal door de gemeente worden opgelegd bij ontwikkelaars. De gemeente zal in het geval van schadeclaims een onafhankelijk bedrijf inschakelen (vaak SAOZ) die dan een beoordeling doet van de claim en de gemeente adviseert in de hoogte van de toe te kennen schadeclaim.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
15.1	Verbeelding plaatsingszones Bij afbeelding 5.2 t/m 5.6 lijken eventuele plaatsing zones voor de opwek van duurzame energie te zijn opgenomen. Het is voor ons lastig te beoordelen hoe de voorgenomen ontwikkelingen zich zullen verhouden ten opzichte van onze hoogspanningsverbinding/-station. Graag denken wij met u mee inzake deze ontwikkelingen.	In de bijlage alternatievenontwikkeling is opgenomen welke afstanden zijn gehanteerd tot de assets van TenneT. Bij enkele alternatieven is gekozen om de veiligheidsafstand van de tiphoogte tot de buitenste lijn van de hoogspanningsverbinding los te laten en deze aan te passen tot een halve rotordiameter. Op deze manier is het gehele zoekgebied onderzocht. De conclusies ten aanzien van de hoogspanningsverbinding zijn opgenomen in het concept planMER. Dit is zoals benoemd toegelicht in de bijlage alternatievenontwikkeling. Voor het vervolg treedt de gemeente Waalwijk graag in contact met TenneT.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
15.2	TenneT adviseert om bij de voorbereiding van plannen voor de aanleg van grote zonneparken in de nabijheid van de hoogspanningsverbindingen van TenneT tijdig contact op te nemen. Door vooraf de ontwikkelplannen te bespreken, kan worden beoordeeld of de verwezenlijking ervan mogelijk is. Dit is mede afhankelijk van de afstand tussen de hoogspanningsverbinding van TenneT en het te realiseren zonnepark en de aansluitmogelijkheid op het hoogspanningsnet.	In het voortraject heeft de gemeente Waalwijk reeds contact gehad met TenneT. De gemeente zal weer contact opnemen met TenneT over de ontwikkelplannen zodra de plaatsing zones in het voorkeursalternatief vastgesteld gaan worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
15.3	Wanneer windturbines in de nabijheid van een hoogspanningsverbinding mogelijk worden gemaakt, dan verzoeken wij u om bij de aan te houden afstand rekening te houden met het Handboek Risicozonering Windturbines. TenneT acht het risico van windturbines op haar hoogspanningsinfrastructuur aanvaardbaar wanneer wordt voldaan aan de afstanden zoals die vermeld staan in het handboek Risicozonering Windturbines (opgesteld in opdracht van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland). Wij adviseren daarom om minimaal deze afstanden aan te houden.	Dit wordt ter kennisgeving aangenomen en het handboek risicozonering windturbines is bij ons bekend.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
15.4	Omdat er geen standaard faalfrequentie van een hoogspanningsverbinding bestaat, dient (voor zover dit recent nog niet heeft plaats gevonden) overleg plaats te vinden met TenneT.	Voor het vervolg treedt de gemeente Waalwijk graag in contact met TenneT.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
15.5	Het windpark / de windturbines zal/zullen mogelijk moeten worden aangesloten op het elektriciteitsnetwerk. Dit kan tot gevolg hebben dat het huidige hoogspanningsnet aangepast of uitgebreid moet worden. Wij adviseren u dan ook om tijdig de aansluitmogelijkheden met TenneT als landelijke netbeheerder te bespreken.	Voor het vervolg treedt de gemeente Waalwijk graag in contact met TenneT, gesprekken met Enexis hierover lopen al.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
15.6	Bij toekomstige plannen of beleidsdocumenten die keuzes omvatten die relevant zijn voor het landelijke hoogspanningsnet, zouden wij het prettig vinden om deel te nemen aan het vooroverleg. Op deze manier worden wij vroegtijdig bij plannen betrokken wat maakt dat wij ook tijdig kunnen beoordelen of de veiligheid en leveringszekerheid van onze hoogspanningsverbindingen in het geding komen en of de plannen (technisch) uitvoerbaar zijn.	Voor het vervolg treedt de gemeente Waalwijk graag in contact met TenneT.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.1	In algemene zin merken wij op, dat hetgeen 'innovatieve' windturbines worden genoemd op dit moment de gangbare windturbines zijn. Dergelijke windturbines zijn nodig om een levensvatbare businesscase te realiseren, waarbij dit met de voorgestelde 'reguliere' windturbines niet meer mogelijk zal zijn, derhalve hierbij het verzoek deze buiten beschouwing te laten	Bij het vaststellen van de Kadernota en de daarin genoemde richtafstanden heeft de gemeenteraad reeds meegewogen dat de technische ontwikkeling van windturbines ook in de toekomst door zal gaan. In het planMER wordt daarom ook gewerkt met een bandbreedte van mogelijke windturbines, waarbij nadrukkelijk de toekomstige ontwikkelingen van windturbines (voor zover mogelijk) wordt betrokken. Dit uitgangspunt is vastgesteld door de gemeenteraad en wordt bij het planMER niet losgelaten.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.2	Het bovenstaande in ogenschouw nemende en omdat het nog enige tijd zal duren voordat er windturbines in Waalwijk geplaatst zullen worden, conform de laatste planning begin 2025, terwijl de ontwikkeling van windturbines verder gaat, dienen alleen de gehanteerde afmetingen en capaciteiten van de 'innovatieve' windturbines als minimum toegepast te worden voor de uiteindelijke vergunningsverlening. De genoemde maximale bladtijphoogte van 255 m komt hiermee dan ook te vervallen.	Momenteel laat de gemeente Waalwijk de maximale tijphoogte van 255 meter niet vallen omdat deze past in de bandbreedte die door de gemeenteraad is vastgesteld.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.3	Wat impliceert de boringsvrije zone ten noordwesten van het industriegebied ten noorden van Waalwijk ter behoud van de beschermende kleilaag in de bodem, zoals genoemd in afbeelding 4.7 in 4.4.2? Waarom is deze zone alleen in het betreffende gebied van toepassing? En is de mogelijke beperking die de boringsvrije zone impliceert technisch oplosbaar?	Een boringsvrije zone is door de provincie in de Interim Omgevingsverordening vastgelegd ten behoeve van drinkwaterwinning. De maximale boordiepte in deze zone is 30 meter. In het concept planMER is benoemd hoe hiermee in het onderzoek is omgegaan.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
16.4	Wat is de maximale bladtiphoogte voor het groene gebied in afbeelding 4.14? Tevens is onduidelijk in afbeelding 4.14 waarop de maximale hoogte van 90 meter in het lichtblauwe gebied is gebaseerd. Hierop ontvangen wij graag een toelichting, aangezien deze hoogte ons voor dit gebied zeer onwaarschijnlijk lijkt.	Deze gegevens komen uit het Rarro, zoals toegelicht in de tekst. De hoogtes op specifieke locaties kunnen afgeleid worden uit het Rarro artikel 2.4. De effecten van deze belemmering op de plannen worden verder onderzocht in het planMER (onderdeel radar).	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.5	Gelet op de beperking van mogelijke plaatsingszones voor windturbines, ook rekening houdend met de ambities van de gemeente Waalwijk, van de beide aanvliegeroutes van de 'initial points' tot het laagvlieggebied (vliegbewegingen, afbeelding 4.15), wetende dat deze niet formeel zijn vastgelegd in de VFR-regeling, maar in overleg tussen gemeente en defensie zijn afgestemd, verzoeken wij de gemeente Waalwijk in overleg te treden met defensie om de oostelijke aanvliegeroute te verplaatsen naar de westelijke aanvliegeroute (aan de westzijde van Waspik) of deze te laten vervallen, aangezien de oostelijke aanvliegeroute middenin het zoekgebied ligt.	De gesprekken met Defensie over de aanvliegeroutes richting het laagvlieggebied in de Overdiepe Polder zijn reeds gestart en moeten nog worden afgerond. De beperkingen die het vliegverkeer van het Defensie Helikopter Commando met zich meebrengt zijn overigens niet in overleg afgestemd maar door Defensie aan ons kenbaar gemaakt. Op basis daarvan hebben wij de afbeeldingen opgemaakt. Defensie is niet bereid de aanvliegeroutes te beperken of te verplaatsen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.6	Betreffende de bovengrondse hoogspanning merken wij op, dat de benoemde veiligheidscontouren, zijnde 1/2 rotordiameter, rondom de bovengrondse hoogspanningsleiding in diverse afbeeldingen (zoals afbeelding 5.2) voor 'innovatieve' windturbines niet zijn verwerkt. Graag deze hierin verwerken.	In de harde belemmeringenkaart zijn de adviesafstanden voor hoogspanning opgenomen. Dit is een afstand van een tiphoogte. In de bijlage alternatievenontwikkeling is opgenomen hoe hier per alternatief mee wordt omgegaan. Het wordt derhalve niet verwerkt, omdat het al in het planMER is benoemd.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.7	De in 5.4.2 tweede alinea genoemde afstanden tot woningen in stedelijk gebied, buurtschappen, bebouwingsclusters en tot woningen in het buitengebied wijken af van het beleid van de gemeente. Hier zouden de afstanden in 5.4.2 derde alinea conform de NRD toegepast moeten worden. Graag de tweede alinea hier verwijderen gezien de derde alinea conform de Kadernota van toepassing is.	Het alternatief Leefomgeving is ontwikkeld met als visie om de leefomgeving zo min mogelijk te hinderen. Vanuit deze visie worden in dit alternatief grotere afstanden tot bebouwing gehanteerd dan benoemd in de Kadernota. Hierop volgt geen aanpassing.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.8	Tevens verzoeken wij hierbij door het wegvallen van de 'reguliere' windturbines zoals hierboven toegelicht en waarmee per definitie de geluidscontour kleiner wordt, de toegepaste afstand van 750 m rond woningen in stedelijk gebied en/of bebouwingsclusters, zoals vastgesteld door de Gemeenteraad in de Kadernota, te verkleinen.	Zoals reeds aangegeven is bij 16.1 zijn deze uitgangspunten vastgesteld door de gemeenteraad en deze worden bij het planMER niet losgelaten.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.9	Wij verzoeken het alternatief Natuur (5.4.4) te laten vervallen, aangezien de ontwerpprincipes van dit alternatief arbitrair zijn en het zoekgebied zich buiten N2000, NNB en ecologische verbindingzones bevindt. Door het wegvallen van het alternatief Natuur verzoeken wij eveneens de plaatsingszones hierop aan te passen.	De alternatieven brengen de verschillende hoeken van het speelveld in beeld, vanuit een thema. Het alternatief Natuur is ontwikkeld met als visie zoveel mogelijk rekening te houden met de natuur. Vanuit deze visie zijn natuurgebieden uitgesloten. Het is niet correct dat het zoekgebied zich buiten deze natuurgebieden bevindt. In het zoekgebied liggen diverse NNB-gebieden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
16.10	Ten aanzien van de onder andere in 6.4.4 genoemde obstakelverlichting merken wij op, dat de verwachting is, dat de in Waalwijk te plaatsen windturbines uitgerust zullen zijn met transponder technologie, waardoor er geen permanente verlichting zal zijn en de verlichting alleen zichtbaar zal zijn vanuit overvliegende vliegtuigen. Hierdoor zijn de negatieve effecten uit hoofde van obstakelverlichting niet van toepassing, graag deze laten vervallen.	Zoals benoemd in de reactie gaat het om een verwachting. Derhalve is het in dit planMER, gebaseerd op navolgbare, feitelijke informatie, niet als uitgangspunt genomen dat obstakelverlichting geen effect heeft. Wel wordt transponder technologie benoemd als mitigerende maatregel voor overlast door obstakelverlichting in H8.4.1. Om de overlast te verminderen en het draagvlak te vergroten zullen wij ook in Waalwijk mitigerende maatregelen voorschrijven. Daarbij dienen wij wel rekening te houden met de specifieke situatie dat het Defensie Helikopter Commando heeft aangegeven dat de helikopters altijd op zicht moeten kunnen vliegen en permanente obstakelverlichting noodzakelijk is aangezien zij geen transponder technologie gebruiken. Bij de uitwerking van dit punt ten behoeve van de vergunningverlening zullen wij daarbij rekening moeten houden. Daarom zullen wij deze ontwikkelingen actief blijven volgen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.11	De in Geomilieu versie 2022.2 berekende contouarafstanden voor geluid van referentieturbines, zoals weergegeven in tabel 6.25, zijn ons inziens niet juist. Met de berekende afstanden zouden er in Nederland weinig windturbines gebouwd zijn en nog gebouwd kunnen worden. Grotere windturbines hebben kleinere geluidscontouren, door een grotere ashoogte en het langzamer draaien vanwege een grotere rotordiameter. Hierdoor hebben grotere windturbines juist minder impact op de omgeving, voor wat betreft geluid en eveneens voor natuur. Wij merken hierbij op, dat voor de referentie 'innovatieve' windturbine er diverse windturbines op de markt zijn die een gelijke of lagere maximale geluidsemisatie hebben dan genoemd bij de 'reguliere' windturbine, hierbij ook rekening houdend met het gegeven, dat windturbines regelbaar dan wel technische aanpasbaar zijn.	Het planMER gaat uit van een worst-case beoordeling voor geluid. De geluidscontouren worden gebruikt om de bandbreedte van de milieu impact in kaart te brengen, een groot geluidscontour geeft goed inzicht in deze bandbreedte. De berekende geluidscontouren laten milieu impact zien, maar geven verder geen inzicht in ruimtelijke reserveringen vanwege de mogelijkheden voor mitigerende maatregelen. In het planMER wordt nader toegelicht welke uitgangspunten zijn toegepast.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.12	Waarom worden de huidig geldende geluidscontouren voor kwetsbare objecten, zijnde 47 dB Lden en 41 dB Lnight, niet gehanteerd (voor tabel 6.25)? Graag de huidige geluidscontouren hiervoor toepassen.	Zoals in 6.4.6 beschreven zijn er op dit moment geen geldende geluidsnormen. De onderzochte normen geven inzicht in de bandbreedte van het milieueffect. Bij concrete projecten dient getoetst te worden aan de dan geldende normen en/of de normen die de gemeente vaststelt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.13	Graag de contouarafstanden wijzigen naar kleinere afstanden, conform bovenstaande, betreffende: 1. Lagere geluidsbelasting doordat de geluidsbron zich op een grotere ashoogte bevindt; 2. Lagere geluidsbelasting door het langzamer draaien vanwege een grotere rotordiameter; 3. Lagere geluidsbelasting technisch realiseerbaar, door inregeling en/of aanpassing van de windturbines; en 4. Aanpassing op basis van de huidige geluidscontouren.	Zie antwoorden op vragen 16.11 en 16.12. In paragraaf 8.6.1 wordt verder ingegaan op mitigerende maatregelen	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.14	Met betrekking tot de weergave van hotspots kwetsbare soorten in afbeelding 3.12 van bijlage iii, notitie alternatievenontwikkeling, zouden wij graag vernemen om welke soorten het gaat en of dit van toepassing is/ effect heeft op de plaatsingszones.	Hiervoor verwijzen wij naar bijlage IV, quickscan ecologie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
16.15	Tenslotte vragen wij ons af op basis waarvan de windturbineposities in de radartoets van TNO, bijlage xii, pagina's 9 en 10, bepaald zijn. Er is sprake van incorrecte afstanden tussen 'innovatieve' windturbines in verband met o.a. turbulentie. Omdat er is gerekend met een initieel totaal van 41 windturbines, hetgeen vele malen groter is dan het beoogde aantal van 9 (op basis van 6 MW windturbines), is de vraag: wordt hier al rekening gehouden met de duurzame energie doelstellingen van de gemeente Waalwijk voor 2043?	De reden dat met veel meer turbines is doorgerekend in de radartoets is dat er werd uitgegaan van de worst-case scenario. Hierbij zijn alle onderzochte alternatieven in het planMER doorgerekend om een volledig beeld te krijgen van het effect van de (gevechtsleiding) radar in het zoekgebied. Hieruit blijkt dat er weinig verstoring op de radar is in het zoekgebied. Deze informatie kan ook meegenomen worden in de doorkijk richting de opgave van 2043.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16.16	Voor het bouwvlak in de zuidoosthoek van het zoekleigebied (tussen de Dellenweg en de Sasweg) schijnt enige tijd geleden een bouwvergunning afgegeven te zijn voor een bedrijfswoning. Door de betreffende grondeigenaar is daar tot op heden echter nog geen gebruik van gemaakt, terwijl de ontwikkelingsruimte voor grootschalige duurzame energie in geval van de bouw van een bedrijfswoning in hoge mate beperkt wordt. Wij verzoeken om duidelijkheid ten aanzien van de beperkingen van het bouwvlak voor voornoemde bedrijfswoning op de ontwikkeling van grootschalige duurzame energie en of er gebruik gemaakt zal worden van de verleende bouwvergunning door de grondeigenaar. Wij merken op, dat het er in diverse afbeeldingen met betrekking tot geluidscontouren (afbeeldingen 7.3 en V1-V5) op lijkt, dat er wel rekening gehouden is met de bouw van een bedrijfswoning.	Het klopt dat er een vergunning is afgegeven voor het door u benoemde bouwvlak, hier dienen wij rekening mee te houden als ontwikkeling in het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
17.1	Wij missen in alle opties een nulmeting betreffende geluid bij alle woningen die in het gebied liggen waar de mogelijke geluidsoverlast plaatsvindt.	Zoals in de NRD reeds beschreven wordt een 0-meting uitgevoerd voorafgaand aan de realisatie van windturbines. Dit gebeurt dus in een volgende onderzoeksfase.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
17.2	In de concept planMER is niets terug te lezen over het effect van geluid wat over water draagt. Op een van de bewonersavonden is dit reeds door veel bewoners aangegeven, maar dit is niet meegenomen in de concept planMER. Waarom is dit niet meegenomen?	Het dragen van geluid over water is in het geluidsmodel verwerkt in de bodemfactor. Water wordt gezien als een 'hard' oppervlak, terwijl landbouwgrond een 'zacht' oppervlak is. Met een bodemfactor van half hard half zacht (0,5) wordt een wat conservatievere situatie getoetst (meer bebouwing/water) dan te verwachten valt in Waalwijk. Een gedetailleerdere studie naar geluidsbelasting zal plaatsvinden in een volgende projectfase. We zullen de bodemfactor beter toelichten in het planMER. Dit heeft geen impact op de resultaten.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
17.3	In de Oude Kerkstraat in Dussen bevindt zich al een geluidsbron (Schellevis beton). Hoe is deze fabriek meegenomen bij het alternatief, waarbij geluidsoverlast te verwachten valt, in de concept planMER? Dit i.v.m. cumulatief geluid?	In criterium 'geluid in cumulatie' is gekeken naar de kwaliteit van de omgeving op basis van de huidige geluidsbelasting, en de te verwachten veranderingen door de komst van windenergie. De basisdataset die hiervoor gebruikt wordt, 'Geluid in Nederland' van het RIVM, bevat ook de geluidsbelasting van de genoemde bron.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
17.4	In de concept planMER zijn er opties bekeken aan de hand van 5 thema's (Energieopbrengst, Landschap, Leefomgeving, Natuur en Defensie). Het is ons onduidelijk hoe de weging van de verschillende stakeholders hierin wordt bepaald en dan met name de bewoners van omliggende gemeenten die mogelijk met overlast te maken zouden krijgen. Is het mogelijk om voorafgaande aan besluitvorming een transparante wegingsmethodiek te definiëren en te verstrekken aan de stakeholders?	In de bijlage Alternatievenontwikkeling zijn de uitgangspunten benoemd om te komen tot onderscheidende alternatieven. Hierbij geldt dat voor omliggende gemeenten dezelfde uitgangspunten zijn gehanteerd als voor Waalwijk. De wegingsmethodiek waarnaar wordt verwezen komt terug in de effectbeoordeling.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.1	In het concept planMER is gesteld dat expliciet is gekozen voor het beoordelen van effecten voor gehele plaatsingszones, uitgaande van worst case scenario's. In vervolg op de startkaart (afbeelding 3.3) zijn per thematisch alternatief gebieden uitgesloten die vanuit het betreffende perspectief bij voorbaat onwenselijk zijn, zo is gesteld in de NRD. Op pagina 54 is te lezen dat de alternatieven tot doel hebben om het gehele speelveld in kaart te brengen. Om die reden is gekozen om alternatieven samen te stellen waarbij plaatsingszones zoveel mogelijk verschillen. Dit effect wordt echter geheel tenietgedaan door per alternatief uit te gaan van activiteit die overeenkomt met het opwekdoel van 170.000 MWh (in twee varianten). Op deze manier wordt een vooraf gekozen opstelling (opwekcapaciteit) op verschillende locaties in de gemeente geprojecteerd waarna vervolgens een beoordeling wordt uitgevoerd. Opgenschijnlijk wordt met de aanpak gewerkt met 'vergelijkbare' alternatieven maar hiermee worden de hoeken van het speelveld juist niet opgezocht en wordt essentiële informatie gemist. Dit wordt wat ons betreft bevestigd door het feit dat alle alternatieven gelijk scoren op de onder meer de volgende beoordelingscriteria: <ul style="list-style-type: none"> - Natura 2000- overige effecten - Beschermde soorten - Geluidbelasting op gevoelige bestemmingen - Geluid in cumulatie - Slagschaduw - Gezondheid - Ruimtegebruik bestaande en toekomstige functies en meervoudig grondgebruik 	Wij zijn van mening dat de alternatieven het gehele speelveld in brengen vanuit diverse invalshoeken. Zo onderzoekt het alternatief Leefomgeving wezenlijk andere plaatsingszones dan het alternatief Landschap enzovoort. Hiermee is alle informatie boven tafel gekomen. Op het niveau van het planMER kunnen, ook gelet op de relatief beperkte omvang van het zoekgebied, voor bepaalde thema's geen onderscheidende effecten worden gevonden. Deze effecten zullen echter wel onderzocht moeten worden bij de ontwikkeling van concrete projecten.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
Vervolg 18.1	Het feit dat voor alle bovenstaande criteria geen onderscheid kan worden gemaakt tussen alternatieven geeft aan dat de alternatieven niet goed zijn samengesteld en dat deze moeten worden aangepast. Immers, deze zijn onvoldoende onderscheidend. Ook kan het zijn dat beoordelingscriteria moeten worden aangepast. Aanpassing van de alternatieven en beoordelingscriteria is tevens nodig om aan het advies van de Commissie voor de m.e.r. te voldoen.	Zie vorige bladzijde	
18.2	Wij zien de volgende mogelijkheden om onderscheidende alternatieven samen te stellen: 1. Thematische alternatieven samenstellen die ieder op hun thematische aspect goed scoren (bijvoorbeeld: zo groot mogelijke afstand tot natura 2000/NNB of zo groot mogelijke afstand tot woningen of woonkernen. Vervolgens kun je voor deze alternatieven de effecten beoordelen op overige aspecten en kan er een vergelijking uitgevoerd worden. Tevens moet per alternatief het doelbereik inzichtelijk worden gemaakt. 2. Nadere inperking van het mogelijkheidsgebied waarna onderscheidene opstellingen worden gemodelleerd die op zichzelf een alternatief vormen. Vervolgens kun je voor alle locatie-alternatieven een effectbeoordeling uitvoeren. Als vervolgens voor de alternatieven (en varianten) het doelbereik inzichtelijk wordt gemaakt is alle informatie voorhanden voor een VKA afweging.	De alternatieven zijn vanuit een bepaalde invalshoek beschouwd. De principes zijn benoemd in de bijlage alternatievenontwikkeling. De door u voorgestelde uitgangspunten zijn op hoofdlijnen gevolgd in de verschillende alternatieven en bieden ons inzicht geen ander resultaat. Het komt juist overeen met de gekozen onderzoek aanpak. Het tweede punt dat door indiener wordt aangedragen past niet bij het doel van het planMER waarbij geen specifieke locaties worden gekozen, maar juist plaatsingszones die verder uitgewerkt worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.3	Effectbeoordeling natuur Gesteld wordt dat voor een gedeelte van het alternatief de beoordeling kan afwijken van die van het gehele alternatief. Nu gehele alternatieven gelijk worden beoordeeld voor wat betreft effecten op Natura 2000 zou inzicht in die effecten van deelgebieden moeten worden gegeven. In de alternatievenopzet is bij het alternatief 'natuur' de merkwaardige keuze gemaakt om minimumafstand tot woningen los te laten en terug te brengen tot een halve rotordiameter. Daarmee voldoet het alternatief niet aan het algemene uitgangspunt (pag. 53) dat alternatieven moeten voldoen aan harde belemmeringen gebaseerd nationale wet- en regelgeving. De bufferafstand van 400 m tot woningen en 750 m tot clusters wordt bij overige alternatieven wel aangehouden. Dat maakt dat het alternatief 'natuur' geen reëel alternatief is; het is gebaseerd op een onuitvoerbare situatie omdat niet voldaan kan worden aan redelijke geluidsnormen. "	(1) De genoemde frase over het afwijken van de beoordeling voor een deel van het gebied is in de context een uitleg van de wijze van beoordelen, en niet specifiek bedoeld voor deze beoordeling. Deze frase komt daarmee in alle beoordelingen terug als een herinnering die helpt bij de interpretatie van de tabel. Indien er lokale verschillen aanwezig zijn in de beoordeling, is deze informatie tekstueel beschreven. (2) De raad heeft tijdens de vaststelling van de NRD meegegeven om creatief om te gaan met de 400 m afstand. Dit is o.a. in het alternatief Natuur onderzocht. Kijkend naar de mitigerende maatregelen die beschikbaar zijn voor geluidsbelasting verkennen we in het planMER de noodzaak van deze grenzen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
18.4	<p>Effectbeoordeling defensieradar</p> <p>Van en naar het laagvlieggebied Maas/Waal, een gebied dat is aangewezen voor laagvlieggebied voor militaire helikopters en propellervliegtuigen, zijn geheel fictieve 'aanvliegroutes' geprojecteerd, waarbij geen enkele bronverwijzing of achterliggende informatie voor is opgenomen. Daarmee wordt vervolgens wel een effectbeoordeling uitgevoerd. Defensie zelf gaat uit van operationele vliegcorridors van en naar het kernoefengebied in het laagvlieggebied. Het is beter om uit te gaan van deze operationele vliegcorridors.</p>	<p>De aanvliegroutes die in het planMER zijn gedefinieerd zijn opgesteld op basis van informatie van en in samenspraak met Defensie om de belemmering van het laagvlieggebied te specificeren. Wij zullen in het definitieve planMER nadere achtergrondinformatie opnemen hierover.</p>	<p>Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
18.5	<p>Effectbeoordeling geluid</p> <p>De effectbeoordeling voor geluid is een rommeltje. In eerste instantie worden rond de plaatsingszones in de alternatieven afstanden bepaald die samenhangen met geluidniveaus (immissiewaarde) voor twee alternatieven. Het gaat om drie afstanden. Vervolgens wordt geïnventariseerd wat de aantallen woningen zijn die per alternatief binnen de drie afstanden aanwezig zijn. Dat levert een gevarieerd beeld op van het aantal woningen. De beoordeling is echter niet gebaseerd op het aantal woningen per afstand maar op het feit of er woningen aanwezig zijn binnen de afstanden die corresponderen met 45 en 47 dB Lden. Dat is een slecht gekozen beoordelingscriterium. Terwijl informatie voorhanden is in de vorm van aantallen woningen binnen afstanden.</p>	<p>Het is wettelijk niet toegestaan om bovennormse geluidsbelasting te veroorzaken op gevoelige bestemmingen. Het aantal gevoelige bestemmingen is hierin niet relevant. In het planMER is aangegeven hoeveel woningen binnen een contour liggen per alternatief. Het gekozen beoordelingscriterium is consistent door het hele planMER, en zorgt ervoor dat criteria onderling vergeleken kunnen worden conform m.e.r.-systematiek.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
18.6	<p>Vervolgens wordt een omgekeerde benadering gehanteerd en wordt verkend welke mogelijkheden er zijn binnen het zoekgebied (los van de plaatsingszones) als minimumafstanden uit tabel 6.25 als buffer worden aangebracht rond woningen. Dat is geheel andere benadering! Dit wordt verder niet uitgewerkt zodat niet duidelijk is wat de koppeling is met de effectbeoordeling.</p>	<p>De genoemde visualisaties zijn toegevoegd als extra informatie die het milieueffect ruimtelijk in beeld brengt. Voor deze visualisaties zijn dezelfde afstanden gebruikt, waardoor er een direct verband is met de beoordeling, maar dan geredeneerd vanuit de woning. Dit is gedaan omdat geen specifieke windturbinelocaties zijn bepaald. Door te redeneren vanuit de woning wordt een goed beeld gekregen van de feitelijke situatie en de beschikbare ruimte.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
18.7	<p>Op pagina 118 onder Tabel 7.11 is vermeld dat windturbines met zwaardere generatoren (variant B) voor een hogere geluidbelasting zorgen dan kleinere windturbines met lichtere generatoren (variant A). Grotere windturbines zijn niet per definitie luider en kunnen zelfs stiller zijn dan de middelgrote windturbines. Ook als voor beide worst-case windturbintypes zijn gekozen dan zouden de te hanteren vuistregelafstanden vergelijkbaar moeten zijn. De gekozen afstanden behorende bij variant A lijken qua afstand correct. Bij variant B zijn deze vuistregelafstanden overeenkomend met contouren circa 60% groter. Een afstand van 690 meter voor een 47 dB Lden contour is naar onze mening niet-realistisch.</p>	<p>In het planMER worden de stilste kleine windturbine en luidruchtigste grote windturbine onderzocht, waardoor de maximale bandbreedte in geluidsbelasting in kaart wordt gebracht. Deze informatie wordt aangeleverd door de turbineproducenten. Er is hierbij gekozen voor een specifiek turbintype, welke is opgenomen in het planMER. Deze methode is gebruikelijk in een planMER om het risico op het overtreden van de wet uit te sluiten.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
18.8	In het planMER moet wat ons betreft dan ook inzicht worden gegeven in de berekening van geluidcontouren voor worst-case turbintypen per variant. Het feit dat beide invloedsgebieden volgens Witteveen & Bos verschillen, zou op zich aanleiding zijn om milieueffecten ook relatief te beoordelen omdat eveneens een groot verschil in opbrengst aanwezig is tussen variant A en B. Maar het belangrijkste is dat grote verschillen ten aanzien van aantallen woningen niet in de effectbeoordeling terugkomen.	Zie antwoorden op vragen 18.5, 18.6 en 18.7. De gekozen methodiek en uitgangspunten van beoordeling past bij de gangbare m.e.r.-systematiek.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.9	De gemeente kiest ervoor om de concept planMER voor advies voor te leggen aan de Cie voor de m.e.r. Daarmee mist de Commissie voor de m.e.r. informatie over het VKA en het ontwerp van de ruimtelijke visie zoals die via de zienswijzeronde van december 2022 is aangevuld. Daarmee kan de Commissie in onze ogen eigenlijk geen volledig advies uitbrengen.	Op het concept-planMER en de binnengekomen reacties geeft de commissie m.e.r. een tussentijds advies. Vervolgens geeft de commissie m.e.r. medio juni nog een definitief advies over het definitieve planMER en het VKA. Hiermee is de commissie m.e.r. wel in staat om een volledig advies uit te brengen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.10	De veiligheidscontour van de hoofdvaarwegen is in het concept PlanMER niet alleen gesitueerd om vaarwegen heen die in beheer zijn van RWS maar ook van overige vaarwegen (concreet: het stukje van het Oude Maasje tussen Capelsche Veer en bedrijventerrein Haven, waar een deel in beheer is van het waterschap). Hier geldt de beleidsregel niet voor; plaatsing van windturbines is in principe daar mogelijk. Deze onnodige beperking om ook voor overige vaarwegen de contour te hanteren heeft direct effect op de plaatsingsmogelijkheden in het gebied. Dit zal in de definitieve versie moeten worden aangepast.	Rijkswaterstaat definieert haar hoofdvaarwegen als lijnelement. Om deze vaarwegen naar vlakelementen te converteren zijn de vaarwegvlakken geselecteerd die hiermee overlappen. Hierdoor is het mogelijk dat delen van vaarwegen die niet als hoofdvaarweg gedefinieerd worden toch uitgesloten zijn. Ten aanzien van de vaarwegen in beheer van het Waterschap geldt dat gebruik is gemaakt van de legger van het Waterschap.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.11	In de samenvatting is aangegeven dat waterkeringen niet gebruikt kunnen worden voor windenergie. In Nederland zijn op en rond waterkeringen (in Zeeland en regio Rijnmond) meerdere windparken gebouwd. Wat ons betreft is dit geen harde belemmering voor de alternatievenontwikkeling en zou deze beperking niet opgenomen moeten zijn in het definitieve PlanMER	Waterkeringen zijn niet meegenomen als harde belemmering. In het planMER worden echter wel de potentiële effecten ten aanzien van waterveiligheid beschouwd.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
18.12	Het is opmerkelijk dat er lokale afstandsnormen voor woningen in stedelijk en buitengebied zijn, maar dat deze niet als harde belemmering worden aangehouden in het planMER. De gemeente geeft hiermee duidelijk aan dat zij niet wil meewerken aan de ontwikkeling van een windpark binnen de afstandsnormen. Waarom wordt er dan toch onderzoek naar gedaan? Als de reden daarvoor is het advies van de Commissie voor de m.e.r., zou dit op zijn minst als zodanig moeten worden verduidelijkt. Ook zijn de mogelijkheden voor het aanwijzen van bedrijfswoningen afgenomen als gevolg van jurisprudentie (zie bijv. Windpark Koningspleij). Ten onrechte wordt daardoor juist te veel ontwikkelruimte gesuggereerd. Deze beperkende regel zou wat ons betreft al benoemd moeten worden in het definitieve PlanMER.	De gemeenteraad van Waalwijk heeft bij het vaststellen van de NRD besloten dat met de 400 m rond woningen in het buitengebied creatief kan worden omgegaan als dit nodig is om meer ruimte te scheppen voor windenergie. De mogelijkheid hiervan in relatie tot andere milieueffecten is verkend in het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.13	In het MER wordt op diverse locaties herhaald dat beoordeling is uitgevoerd voor een geheel alternatief maar dat de beoordeling voor delen van het alternatief kan afwijken. Het was waardevol geweest als die verschillen inzichtelijk zouden zijn gemaakt voor de VKA afweging.	Deze plaatselijke afwijkingen worden tekstueel besproken in het planMER, en zodoende meegenomen in de VKA afweging	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.14	Het alternatief Leefomgeving wordt bewust geplaatst in gebieden met een lage cumulatieve geluidshinder (< 47 dB Lden), terwijl je een geheel ander uitgangspunt kunt hanteren ten aanzien van leefomgevingskwaliteit, namelijk dat op locaties waar al een hoog achtergrondgeluidniveau aanwezig is toevoeging van windturbinelawaai tot minder extra hinder leidt. Deze keuze moet daarom worden onderbouwd. Op dit moment is dit een subjectieve keuze.	De alternatieven worden opgebouwd vanuit een visie op het thema. We herkennen de mogelijkheid om locaties met een hoge geluidsbelasting te kiezen, in tegenstelling tot locaties met weinig achtergrondgeluid. In dit geval is gekozen voor locaties met weinig geluidsbelasting, mede om te komen tot onderscheidende alternatieven.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.15	Wat is de meerwaarde van het alternatief Energieopbrengst als deze theoretisch is en niet wordt beoordeeld? Vanuit de mondelinge toelichtingen op het PlanMER begrepen we al dat dit niet als een 'echt' alternatief wordt gezien, maar dan ook graag schriftelijk verwijderen als alternatief.	Alternatief Energieopbrengst waarborgt het onderzoeken van alle ruimte binnen het zoekgebied zonder harde belemmeringen. Dit geeft de gemeente de mogelijkheid om bij haar VKA-keuze af te wijken van de gedefinieerde plaatsingszones uit de andere alternatieven.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.16	Met de toepassing van de gekozen 'alternatieven' vervalt ook schijnbaar de ruimte ten noorden van de hoogspanningsleiding. Dit deel van het zoekgebied wordt daarmee ogenschijnlijk, maar zonder enige inhoudelijke uiteenzetting, als niet haalbaar gekenschetst. Ook hiermee wordt niet ingezet op het opzoeken van de 'hoeken van het speelveld'.	Het gebied waarnaar wordt verwezen wordt in ieder geval onderzocht in het alternatief Energieopbrengst, waarvan het doel in de beantwoording van 18.15 is toegelicht.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.17	De benaming van de varianten A en B is suggestief en moet worden aangepast. Variant B is een moderne windturbine die op dit moment op de markt is, hier is weinig innovatiefs aan.	We herkennen dat de referentieturbine van variant B al op de markt beschikbaar is. Kijkend naar de turbines die momenteel in de omgeving gebouwd worden, kan variant B als innovatief gezien worden. Er zit geen waardeoordeel in deze naamgeving, waardoor we niet de noodzaak zien om de benaming aan te passen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
18.18	Microplastics en elektromagnetische velden worden meegenomen in het onderzoek, maar niet beoordeeld. Hier is geen wetenschappelijke basis voor en is dan ook irrelevant	De milieueffecten van deze criteria worden omschreven, en er wordt inderdaad geconcludeerd dat er geen milieueffect optreedt en/of niet onderscheidend is voor dit planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.19	In de beoordeling van de ecologische effecten zijn de foerageerafstanden van bruine kiekendief, visarend en zeearend vanuit de Biesbosch bepalend. In hoeverre zijn dit harde afstanden waardoor de ontwikkeling van een park geen doorgang kent? Dit deel verdient nuancering, de effecten lijken te groot.	De foerageerafstanden zijn, zoals benoemd in het planMER, maximale afstanden die uit soortenonderzoek voortgekomen zijn. Binnen deze afstanden is er een mogelijk effect van het aantasten van essentieel leefgebied, waardoor extra onderzoek noodzakelijk is voor deze thema's. In het concept planMER wordt het terecht een risico genoemd, welke we in een volgende onderzoeksfase nader verkennen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.20	Beoordeling van het aantal stallen in E13de omgeving van windturbines is een irrelevant criterium. Er is geen enkele wetenschappelijke basis is voor het optreden van hindereffecten van windturbines op het welzijn van landbouwhuisdieren, laat staan in stallen. Dit criterium moet worden geschrapt.	In het planMER worden mogelijke effecten verkend. Dit is bepaald in de NRD.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.21	Voor wat betreft stikstofdepositie (ref. p. 79 hoofddocument) kan inmiddels meer informatie toegevoegd worden nu het kabinet recent (na publicatie van het concept PlanMER) concreter is geworden met zijn plannen. Zoals bekend bij de gemeente is de mogelijke impact van de implementatie van stikstofbeleid en daarmee de onzekerheid voor agrarische bedrijfsvoering voor zowel grondeigenaren en agrariërs in de gemeente Waalwijk groot, gezien de nabijheid van een Natura2000 gebied.	De stikstofeffecten zullen in een volgende fase onderzocht moeten worden. Voor het planMER levert het naar verwachting geen onderscheidend effect op.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.22	In het MER wordt in het geheel geen inzicht gegeven in de mogelijkheden voor netaansluiting terwijl dit, ondanks de bij een ieder bekende netcapaciteitsproblemen bij Enexis en TenneT, een essentieel onderdeel is voor de beoordeling van het doelbereik in 2030. In algemene zin zou, in ieder geval beknopt, moeten worden verkend of op zijn minst naar informatie moeten worden verwezen welke mogelijkheden er zijn en of daarvan gebruik kan worden gemaakt. Nu deze informatie niet voorhanden is wordt essentiële informatie gemist voor de VKA-afweging.	De verwachting is dat over een aantal jaar wanneer de windturbines en zonneparken aangesloten moeten worden de netcongestie in Waalwijk is opgelost. Hierdoor is het niet meegenomen in het planMER en straks in het voorkeursalternatief.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18.23	Graag zouden wij zien dat de alternatievenopzet wordt aangepast en dat onderscheidende beoordelingscriteria worden gehanteerd zodat het planMER daadwerkelijk de juiste milieu-informatie aanreikt die kan worden betrokken bij de afweging van locaties en het formuleren van een voorkeursalternatief dat wordt vastgelegd in de ruimtelijke visie.	Zie reactie 18.1 en 18.2.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
19.1	<p>Noodzaak tot beoordelen compartiment water in concept m.e.r. Evides is positief ten aanzien van de duurzaamheidsambitie van de gemeente Waalwijk. Evides is echter van mening dat onvoldoende onderzoek gedaan is naar het milieucompartiment water in de voorliggende concept m.e.r. Slijtage of Leading Edge Erosie (LEE) treft bijna alle windturbines. In voorliggende planvorming is onvoldoende onderzoek uitgevoerd naar het vrijkomen van deze stoffen naar het milieucompartiment water en daarmee naar de bescherming van drinkwaterbronnen (conform beleidsnota drinkwater, 2021). In de preventieladder binnen deze nota worden de belangrijkste maatregelen genoemd die bevoegde gezagen kunnen toepassen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Preventie – voorkomen dat verontreinigingen ontstaan (voorzorgsprincipe; alternatief materiaal wieken); 2. Aanpak aan de bron – voorkomen dat verontreinigingen in het milieu terechtkomen en verspreiden (mede door toepassing van best beschikbare techniek om dit te voorkomen; coating op de wieken). " 	<p>De effecten van LEE op de omgeving worden in het planMER beschreven. Een verkenning wijst uit dat de hoeveelheid microplastics en Bisfenol-A in de lucht niet significant toeneemt door LEE. Effecten op drinkwater zijn daarom niet te bewijzen. Daarnaast verwachten we niet dat dit aspect onderscheidend is voor de locatiekeuze van een windpark vanwege de werking over grote afstand van wind en grondwater. Overige preventiemaatregelen en bronaanpak kunnen door de gemeente verwerkt worden in haar beleidsnotitie of in een volgende onderzoeksfase zodra een locatie bekend is verder worden beschouwd.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
19.2	<p>"De Drinkwaterwet regelt de drinkwatervoorziening. Gezien het zwaarwegend belang is in de Drinkwaterwet (art. 2 Drinkwaterwet) een specifieke zorgplicht, gericht tot alle bestuursorganen, opgenomen. Bij de uitoefening van hun taken en bevoegdheden moeten bestuursorganen er rekening mee houden dat de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening als een dwingende reden van groot belang geldt.</p> <p>Hierin wordt duidelijk weergegeven dat alle overheden zich tot het uiterste moeten inspannen om de drinkwatervoorziening voor nu en in de toekomst te waarborgen, waarbij de zorgplicht ten aanzien van de drinkwatervoorziening zorgvuldig en zwaarwegend wordt meegewogen. De Maas, de Bergsche Maas en de spaarbekkens in de Brabantse Biesbosch vormen een essentieel onderdeel van de drinkwatervoorziening voor een groot deel van Zuid-Holland en Zeeland.</p> <p>Het drinkwaterbelang en het milieucompartiment water dient nadrukkelijk onderdeel te zijn van de concept m.e.r in relatie tot het vrijkomen van dit type stoffen in de directe omgeving. Evides is van mening dat dit onderdeel onvoldoende terug komt in de voorliggende versie.</p>	<p>Zie antwoord op vraag 19.1</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
20.1	"1.1.1 Opgave en zoekgebied. Blz. 7 Voor zonne-energie is geen m.e.r. noodzakelijk, betekent dit dat de milieu effecten minimaal zijn en zo ja, waarom wordt de verhouding windenergie en zonne-energie dan niet verschoven naar meer zonne-energie? "	Voor zonne-energie met een oppervlakte tot 15ha is een m.e.r. onderzoek niet noodzakelijk, zoals ook blijkt uit jurisprudentie. Op basis van het advies van de Commissie m.e.r. is echter besloten om zonne-energie wel mee te nemen in het definitieve planMER.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.2	1.1.1 Opgave en zoekgebied. Blz. 8 In hoeverre wordt notitie XI over de effecten van zonne-energie meegenomen in de afweging in verhouding tussen windenergie en zonne-energie?	Deze notitie heeft geen invloed op de verhouding tussen het aandeel wind en zonne-energie in de gemeente Waalwijk. Voor zon is maximaal 15 hectare bepaald en voor wind een opgave van 170.500 MWh/jaar.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.3	3.5 Kadernota Grootschalige Opwek Duurzame Energie. Blz. 19 De realisatie van duurzame opwek van energie wordt gemonitord, geldt dat ook voor het energieverbruik zelf en vind op basis van het energieverbruik ook eventueel bijstelling plaats?	Het feitelijke elektriciteitsverbruik en de opwek worden gemonitord. In de kadernota Grootschalige Opwek is een prognose gemaakt van het verwachte elektriciteitsverbruik in 2030. Elke twee jaar wordt een evaluatie opgesteld waarbij het verwachte elektriciteitsverbruik in 2030 en de gerealiseerde of nog te realiseren duurzame opwek wordt geactualiseerd aan de laatste inzichten. De ambitie van de gemeente blijft daarbij dat we in 2030 50% van het elektriciteitsverbruik duurzaam opgewekt willen hebben.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.4	Worden particuliere opwek installaties ook meegenomen in de monitoring?	Particuliere opwekinstallaties worden bij grootschalige opwek geteld en als zodanig meegenomen indien deze groter zijn dan ca 60 panelen. Veelal zullen dit zonnedaken zijn op bedrijfs- en agrarische daken.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.5	3.5 Kadernota Grootschalige Opwek Duurzame Energie Blz. 20 Een molenaarswoning wordt genoemd als creatieve oplossing. Is het juist dat deze specifieke creatieve oplossing uitsluitend bedoeld is om af te wijken van de zelf opgelegde voorwaarden en verder geen positieve invloed heeft op de milieueffecten?	De gemeenteraad heeft ruimte gegeven om te onderzoeken of om af te wijken van de 400 meter van een solitaire woning in het buitengebied een positieve invloed heeft op bijvoorbeeld de landschappelijke inpassing of milieueffecten ten opzichte van een ander alternatief. Hierbij moet wel altijd aan de wettelijke minimale vereiste voldaan worden en de eigenaar/bewoner van de woning moet hiermee instemmen. Of hiervan gebruik gemaakt gaat worden wordt, bekend als het VKA definitief is opgesteld.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.6	4.2.2 Beschrijving omgeving zoekgebied. Blz. 23 In de laatste alinea staat een verwijzing naar deze zelfde paragraaf 4.2.2 maar inhoudelijk is er niets terug te vinden.	De referentie wordt verwijderd in het planMER.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.7	4.3 Autonome ontwikkelingen. Blz. 24 Typefout (sluit)verkeer	Dank voor uw oplettendheid. Dit wordt aangepast in het planMER.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.8	4.3 Vervanging bestaande windturbines. Blz. 25 Waarom gaat de gemeente er per definitie vanuit dat de bestaande turbines vervangen worden door turbines met een hoger vermogen? Het zou juist goed zijn om deze te vervangen door turbines van gelijke grootte als de huidige en pas dan als de technische levensduur ten einde is gekomen.	De huidige windturbines worden pas vervangen als de nieuwe turbines geplaatst kunnen worden. De huidige windturbines hebben dan ongeveer 20 jaar gedraaid en zitten daarmee aan het einde van de technische levensduur, waarbij vervanging efficiënter is. In de huidige markt zijn windmolens met een hoger vermogen efficiënter en kosteneffectiever, vandaar dat nieuw te bouwen turbines van groter formaat zijn.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.9	4.4.1 Trillingen blz. 29 In de referentiesituatie zijn geen objecten aanwezig etc... In de werkelijke situatie zijn deze objecten er wel zijnde 4 bestaande windturbines. Graag meer uitweiden over de mogelijke invloed van deze specifieke trillingen. Klei wordt gedefinieerd als zachte bodem in droge perioden is klei echter zeer hard. Wat heeft deze droge harde klei voor invloed op de reikwijdte van de trillingen?	(1) In het planMER wordt beschreven dat het uitgangspunt is dat in de referentiesituatie de aanwezige turbines verwijderd zullen zijn. We gaan daarmee niet uit van de aanwezigheid van trillingen door windenergie in de huidige situatie. (2) Het is juist dat klei bij droogte hard wordt. Het uitgangspunt voor het planMER is klei als zachte bodem. Voor een concreet project kan hier nader onderzoek naar worden uitgevoerd. Voor het planMER is dit niet onderscheidend.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
20.10	4.4.2 Grondwater. Blz. 30. Het kwelwater in het uiterste noord oosten van het zoekgebied en de maatregelen die tegen een mogelijke dijkdoorbraak in haastige spoed zijn genomen in 2021 worden niet genoemd, graag toevoegen al item van onderzoek.	Zoals benoemd in de reactie gaat het hier om een noodmaatregel. Het uitgangspunt van het planMER is een referentiesituatie die een 'normale' situatie betreft. We gaan uit van het functioneren van de dijk in een normale situatie (conform beleid RWS) en zonder kwelwater dat ontstaat bij uitzonderlijke situaties.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.11	4.4.2 Waterkeringen. Blz. 30. De stabiliteit van het dijklichaam aan de zuidelijke maasoever valt in de slechtste categorie volgens het waterveiligheidsportaal. Graag deze toevoegen aan het onderzoek als risico	In de referentiesituatie (4.4.2) is beschreven dat de keringen met verhoogd veiligheidsrisico in 2023 aan de eisen moeten voldoen. Dit betekent dat het probleem niet meer bestaat ten tijde van de uitvoer van dit plan. Dit laatste wordt verduidelijkt in het planMER	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.12	4.4.3 Beschermden soorten. Blz. 35 In de tekst staat een algemeen verhaal over o.a. jaarrond beschermde nesten zoals die van de ooievaar en roek maar de gevolgen van het voorkomen van deze nesten op de MER zijn niet benoemd.	In het planMER wordt benoemd dat overlijden van beschermde soorten niet uitgesloten kan worden, en dat dit een negatief milieueffect is. Bij concrete projecten is locatiespecifiek onderzoek een vereiste.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.13	4.4.5 Defensie en overige radar en laagvliegverkeer. Blz. 43 Op afbeelding 4.15 staat geen aanvliegoute aangegeven naar het derde meest oostelijk gelegen oefengebied. Graags alsnog aangeven of verduidelijken hoe de helikopters daar komen.	De aanvliegroutes zijn aangegeven door Defensie. Ten noorden van het zoekgebied is een groot laagvlieggebied, er zijn geen gebiedsbeperkingen van een aanvliegoute die direct naar dit meest oostelijke oefengebied loopt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.14	4.4.6 Referentiesituatie leefomgeving. Blz. 45 Ik mis het item trillingen en laag frequent geluid. Graag toevoegen	In de referentiesituatie beschrijven we de huidige situatie. In deze situatie zijn geen trillingen en laag frequent geluid aanwezig (zie ook reactie 20.8).	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.15	5.1 Aanpak op hoofdlijnen. Blz. 50 Er zijn geen alternatieven ontwikkeld voor zonnevelden, het verschil op milieueffecten van meer of minder nadruk op windenergie kan dus niet beoordeeld worden. Graag deze wisselwerking alsnog toevoegen.	In de kadernota is door de gemeente het voornemen vastgesteld om maximaal 15 ha zon te ontwikkelen, en 170.500 MWh wind. Dit is het uitgangspunt voor het onderzoek. Het is hierdoor niet zinvol om een wisselwerking toe te passen binnen deze opgave. Op basis van het advies van de Commissie m.e.r. is echter besloten om zonne-energie wel mee te nemen in het definitieve planMER (zie ook reactie 20.1)	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.16	5.3 Ontwikkeling varianten. Blz. 52. Er zijn twee varianten uitgewerkt van windturbines, een met een ashoogte van 130m en een met een ashoogte van 170m de tiphoogte of wienkengte wordt niet benoemd terwijl deze juist een grote invloed heeft op de slagschaduw en trillingen. Deze graag hier toevoegen. Het werken met de ashoogte terwijl normaliter in de berichtgeving wordt gesproken over de tiphoogte zet de gemiddelde lezer op het verkeerde been. Graag aandacht voor deze minstens schijnbare misleiding. Met het benoemen van turbines met een ashoogte van 130 m tot minimale of reguliere turbines en de turbines met een ashoogte van 170m tot innovatieve turbines en vervolgens deze termen te gebruiken in de tekst, worden de turbines in de leesbeleving kleiner gemaakt. Het woord innovatief wordt als vooruitstrevend en positief ervaren in dit geval betekent het echter groter en meer impact op de omgeving. Graag deze misleidende termen uit de tekst verwijderen. Graag in aanmerking nemen dat de genoemde 'creatieve oplossingen' leiden tot een onzekerheids-gevoel en een gevoel van ontsnappingsclausule bij de lezer van de MER.	(1) In de bijlage Alternatievenontwikkeling staat meer informatie over de turbinespecificaties. Ter verduidelijking wordt een tabel toegevoegd in het planMER met de dimensies en verklaring van de terminologie. (2) deze terminologie sluit aan bij wat in het NRD is genoemd. (3) de term 'creatieve oplossingen' is op besluit van de gemeenteraad toegevoegd bij het vaststellen van het NRD.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
20.17	5.3 Ontwikkeling varianten. Blz. 53. In de laatste blauwe alinea wordt gezegd dat de gemeente al op voorhand rekening houdt met de bescherming van de leefomgeving vanwege de genoemde afstand van 750m om in de alinea daarna met een 'creatieve oplossing' daar onderuit te komen. Graag dan de laatste blauwe alinea die een waardeoordeel is weglaten.	Dit is besloten in de raadsvergadering op 21 april 2022. De afstand van 750 m staat overigens niet ter discussie. Dit deel van de reactie is derhalve niet correct.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.18	5.4.1 Alternatief Energieopbrengst. Blz. 56 Het is onduidelijk of met de tekst 'de daadwerkelijk mogelijke hoeveelheid ruimte' de fysieke ruimte of de ruimte in hoeveelheid MW wordt bedoeld. Graag eenduidig maken.	Het onderdeel wordt verduidelijkt, het betreft een overschatting van de nodige fysieke ruimte om de opgave te kunnen realiseren	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.19	5.4.1 Ontwerpprincipes. Blz. 56 De ontwerpprincipes waarbij wordt gewerkt met een rotorbladlengte afstand tot woningen draagt niet bij aan het draagvlak, ook al wordt dit een theoretisch alternatief genoemd. Graag dit soort onwerkelijke alternatieven niet benoemen in de MER.	Het onderzoeken van de mogelijkheden van meer ruimte in het buitengebied door het verkleinen van de contour is door de gemeenteraad besloten. De 1/2 rotordiameter geldt als minimale afstand. Daarnaast is medewerking van de woningeigenaar noodzakelijk. Er wordt dus expliciet in het planMER geen keuze gemaakt, maar het is slechts een uitgangspunt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.20	5.4.2 Alternatief Leefomgeving. Blz. 58 De term 'maximumafstanden' is een waardeoordeel, de genoemde afstanden in meters worden door velen als ver onder minimaal beschouwd. Graag dergelijke teksten verwijderen. Als alternatief zou in dit geval 'maximaal mogelijke afstanden bij gegeven opgave' kunnen worden gehanteerd. Typefout: buitengebied in blauwe tekst	Het onderdeel wordt verduidelijkt. Het betreft inderdaad de mogelijke afstanden die gehanteerd kunnen worden waarbinnen de opgave in Waalwijk nog gerealiseerd kan worden.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.21	5.4.2 Alternatief Leefomgeving. Blz. 59 Benoemen dat de grootte van de turbines geen invloed heeft in het alternatief leefomgeving. Een enkele kaart gebruiken om dit inzichtelijk te maken.	De varianten kunnen in dezelfde ruimte gerealiseerd worden. De grootte van de turbines heeft wel effect in de milieueffecten, waardoor de varianten apart van elkaar worden beoordeeld. We gebruiken daarom consequent twee kaarten.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.22	5.4.4 Alternatief Natuur. Blz.61. Het is onwenselijk om de afstand van 400m tot woningen in dit alternatief terug te brengen tot een rotorbladlengte. Graag meenemen in dit alternatief ter verheldering desnoods met een ander lijntype. Hoe wordt geborgd dat verder onderzoek naar beschermde soorten in de plaatsingszones alternatief natuur wordt gedaan?	Zie antwoord op vraag 20.18. Alle alternatieven zijn op dezelfde wijze beoordeeld op mogelijke effecten. Verder onderzoek naar beschermde soorten is noodzakelijk voor een vergunningaanvraag, dit geldt voor iedere locatie die in het beleid wordt opgenomen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.23	5.4.5 Alternatief Defensie. Blz 63. Nergens is inzichtelijk gemaakt hoe het meest oostelijke vlieggebied wordt bereikt.	Zie antwoord op vraag 20.13	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.24	6.1 Effecten ontwikkeling windenergie. Blz. 71 In de eerste Alinea wordt gesproken over permanente effecten als de effecten minstens de levensduur beslaan en onder toelichting 1 over langdurige effecten als deze langer zijn dan de gebruiksfase, dit werkt verwarrend. Permanent kan hierdoor korter zijn dan langdurig.	Inderdaad verwarrend. We passen de terminologie aan.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
20.25	6.2 Beoordelingskader. Blz. 73 In tabel 6.1 zijn onder leefomgeving trillingen niet benoemd als risico. Graag alsnog toevoegen.	De effecten van trilling reiken niet dermate ver (zoals benoemd, enkele tientallen meters) dat deze invloed hebben op de leefomgeving. Woningen zijn immers op grotere afstand gelegen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.26	6.4.2 Onderzoeksmethodiek thema water. Blz. 77 Wat is de betekenis van de eerste zin van alinea vier? 'In het heb vlak onder het maaiveld bevinden.' Hoe wordt gewaarborgd dat de stabiliteit van dijken als aandachtspunt wordt gehandhaafd in vervolgonderzoek?	Het onderscheid tussen de normen wordt verduidelijkt. De term infrageluid wordt verduidelijkt. Het betreft geluid afkomstig van infrastructuur, zoals snelwegen, spoorwegen en vaarverkeer.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.27	6.4.6 Onderzoeksmethodiek leefomgeving. Blz. 94 Eerste alinea is erg onduidelijk er worden drie verschillende normen genoemd en er staat ongeldige Activiteitenbesluit en geldend was. Graag een eenduidige toelichting. Infrageluid is niet hetzelfde als laag frequent geluid haal ik uit de tekst maar wat is het?	Het onderscheid tussen de normen wordt verduidelijkt. De term infrageluid wordt verduidelijkt. Het betreft geluid afkomstig van infrastructuur, zoals snelwegen, spoorwegen en vaarverkeer.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.28	6.4.6 Geluid in cumulatie (gebruiksfase). Blz 95/96 Tabel 6.27 geeft aan dat bij een geluidbelasting (Lden) van minder dan 50 de milieukwaliteit Goed is. De impact op de beleving van het geluid van een windturbine is echter veel groter in een veel stiller gebied dan in een rumoeriger gebied. Het 1 trede verslechteren zou in de stille gebieden niet van toepassing zijn terwijl daar de windturbines veel duidelijker hoorbaar zijn. Graag een toelichting. De stappen van 5 Lden zouden ook gehanteerd kunnen worden voor lagere geluidniveaus.	Geluid in cumulatie gaat over een samenvoeging van alle geluidsbronnen in een gebied. In deze samenvoeging wordt rekening gehouden met de aard van het geluid. De weging tussen geluid van windturbines, verkeer en industrie is aangepast op de beleving van het geluid.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.29	6.4.6 Invloed op de gezondheidsscore. Blz. 98 Waarom wordt in tabel 6.31 de – (rood score) niet gehanteerd voor bijvoorbeeld een verslechtering van 2 stappen of meer?	Er zijn geen wettelijke normen vastgelegd voor toename van cumulatieve geluidsbelasting. Een rode beoordeling, sterk negatief, wordt in het gehele planMER consequent alleen gegeven als er een risico is op het niet verkrijgen van een vergunning. Deze meetlat hanteren we om alle criteria van verschillende thema's met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is passend in de m.e.r.-systematiek.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.30	7.7.1 Effectanalyse geluidbelasting op gevoelige bestemmingen. Blz. 117/118. Bewoners vragen om hun woning tot bedrijfswoning te maken is onethisch en tevens juridisch niet houdbaar blijkt uit jurisprudentie. Verwijderen uit tekst	De raad heeft op 21 april 2022 besloten om creatieve oplossingen te verkennen. Het is mogelijk om bedrijfswoningen te creëren mits deze een binding hebben met het windpark. Het beslisrecht hiervoor ligt bij bewoners.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.31	Publieksvriendelijke samenvatting: Woordenlijst. Blz 5/6. Bij de uitleg van de referentiesituatie staat dat voor het onderdeel autonome ontwikkelingen geldt dat de huidige 4 windturbines blijven staan. In het planMER staat in paragraaf 4.3 autonome ontwikkelingen onder het kopje 'Vervanging bestaande windturbines' dat naast de autonome ontwikkelingen er vanuit wordt gegaan dat de bestaande turbines weg zijn in de referentiesituatie. Graag verduidelijken.	Dit is onjuist en wordt aangepast in de publieksvriendelijke samenvatting.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van de publieksvriendelijke samenvatting van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
20.32	Alternatieven. Blz.11 In de MER wordt gesproken over 'reguliere' en 'innovatieve' windturbines in de samenvatting zijn deze termen vervangen door 'kleine' en 'grotere' dit zijn eufemismes voor installaties van deze omvang en misleidend. De 'grotere' zijn de grootst mogelijke van dit moment.	De publieksvriendelijke samenvatting heeft als doel om zo goed mogelijk toegankelijk te zijn. Er is daarom gekozen voor een andere terminologie, om de toegankelijkheid te vergroten. Het is niet de bedoeling hierin eufemistisch te zijn.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20.33	Uitgangspunten. Blz. 11 Bovenop gebouwen en wegen is bijvoorbeeld geen ruimte voor een windmolen. U onderschat de lezer met een dergelijke uitleg.	Zie reactie 20.32	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
21.1	Van onze ingediende zienswijze, opgenomen in de Reactienota 'Notitie Reilwijdte en Detailniveau (NRD)', vinden we in het rapport nagenoeg niets terug.	Besloten is de natuurparagraaf uit te breiden waarbij wij gebruik zullen maken van de gebiedskennis aangaande weide- en akkervogels van de Weidevogelbeschermingsgroep van Waalwijk	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
21.2	Over weide- en akkervogels wordt niet gerept, wel over vogelsoorten met 'jaarrond beschermde nesten', waarbij onder meer de boomvalk en ooievaar.	Besloten is om in het voorjaar van 2023 een broedvogelinventarisatie uit te voeren, gericht op onder andere weidevogels. De resultaten zullen in het vervolg van het project worden meegenomen. Overigens worden alle vogels in Nederland beschermd onder de Wnb, hier vallen weidevogels en akkervogels eveneens onder. De genoemde vogelsoorten zijn voorbeelden. Overigens geldt dat bij concrete projecten specifiek ecologisch onderzoek wordt uitgevoerd.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
21.3	Onder "dierenwelzijn" wordt alleen gesproken over stallen.	Overige dieren worden, zoals benoemd, in andere delen van het planMER besproken.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
21.4	Het is jammer dat geen gebruik is gemaakt van onze gebiedskennis (over vele jaren) en de aangeboden specifieke kennis aangaande weide- en akkervogels, in samenhang met windturbines, van het Brabants Landschap	Zoals reeds aangegeven bij 21.1 zullen wij de natuurparagraaf uitbreiden waarbij wij graag gebruik zullen maken van de gebiedskennis aangaande weide- en akkervogels van de Weidevogelbeschermingsgroep van Waalwijk.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
21.5	Het lijkt erop dat er te weinig plaats in het zoekgebied is om alle partijen te ontzien en dat de windmolens voor een deel geplaatst zullen gaan worden in een deel van ons akker- en weidevogelgebied. Over een eventuele compensatie voor schade aan onze weidevogelpopulatie, bijvoorbeeld door het creëren van een plasdrasgebied voor weidevogels in het natuurgebied Westelijke Langstraat wordt niet gesproken. Hiervoor werd meerdere keren aandacht gevraagd. Er is ook (nog) geen sprake van mitigerende maatregelen.	Op basis van het te bepalen Voorkeursalternatief zal bepaald dienen te worden of compensatie mogelijk aan de orde is. Dit valt buiten de scope van het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
21.6	Er komt weliswaar nog een uitgebreid onderzoek naar vogels in de periode december 2022 t/m maart 2023, dat nu dus gaande is, maar het is m.i. een vreemde periode voor een dergelijk onderzoek!	Voor de soorten die worden onderzocht is de juiste, wettelijk bepaalde onderzoeksperiode gekozen. Het onderzoek wordt uitgevoerd door erkende ecologen. In het voorjaar van 2023 zal nog een broedvogelinventarisatie worden uitgevoerd, gericht op onder andere weidevogels.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
21.7	Ook viel het op dat de Gansooiense uiterwaard (zie hier) niet genoemd wordt. https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebied/gansooiense-uiteraard-0	De Gansooiense uiterwaard is onderdeel van Natuurnetwerk Brabant.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
22.1	<p>Wij schreven in onze zienswijze op de NRD GODE in februari dit jaar al het volgende:</p> <p>“Tegenover onze huizen, aan de zuidkant van de Maas is ook de toekomstige containerhaven gepland. Wij vrezen echt geluidsoverlast van deze haven. Vrachtwagens die piepen bij het achteruitrijden. Het plaatsen van metalen containers op andere containers of op de vrachtwagens. Het vastzetten van containers met veel lawaai. Ervaringen van ons bij andere containerhavens maken ons erg ongerust over de komst van deze haven.... Daar komt nu de dreiging van mogelijk meer en hogere windmolens bij!! U kunt zich voorstellen dat wij ons hier veel zorgen over maken. Wij zouden daarom graag zien dat de (geluids)effecten van deze twee ontwikkelingen goed in samenhang worden onderzocht en niet apart. Dat zouden we echt niet eerlijk vinden, want voor ons tellen de effecten natuurlijk wel bij elkaar op.”</p> <p>Wij vinden over deze cumulatieve overlast niets terug in de huidige concept MER. Daarom verzoeken wij u om de cumulatieve effecten van geluid, licht en slagschaduw die wij vanaf onze woningen zullen ervaren preciezer te omschrijven en vragen dan ook met welke normen voor deze diverse aspecten wordt gerekend. Dit uiteraard voor die alternatieven waarbij de windmolens geplaatst zouden worden in Haven 8 Oost, dus ten oosten van de blauwe Bol.com “doos” die wij ook vanuit onze huiskamer zien.</p>	<p>Er zijn geen onderzoeksrapporten bekend waarin een verwachte toename aan geluidsbelasting door de containerhaven wordt onderzocht. Het is daardoor alleen mogelijk om geluid in cumulatie relatief te beschouwen. Het planMER laat zien in welke straal rondom de plaatsingszones er een toename van geluidsbelasting verwacht kan worden.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
22.2	<p>Wij weten dat er ook wordt gesproken over de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat die extra snelverkeer ten noorden van de A59 voortbrengt. Het verkeer op de A59 geeft nu bij nat wegdek en bij wind uit het zuiden al veel lawaai hier. Als hier ook weer extra geluid vandaan gaat komen, vragen wij ons af wat dit betekent voor de totale geluidsoverlast. Graag zouden we hierover ook meer informatie ontvangen en weer gecumuleerd met de bij punt 1 genoemde effecten.</p>	<p>Zie antwoord op vraag 22.1</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
23.1	<p>Terecht wordt dan ook in de concept MER de vraag gesteld of de opdracht van 170.500 MWh/jaar haalbaar zal zijn met inachtneming van de vermindering van de negatieve effecten. Mijn vraag is, wat er in dat geval gaat gebeuren met het oorspronkelijk voornemen. Komen daarmee de plannen op losse schroeven, of worden doelen of juist de normen bijgesteld?</p>	<p>Het streven blijft om in het voorkeursalternatief genoeg ruimte te scheppen voor windturbines om de opgave van 170.500 MWh/jaar te realiseren. Indien dit niet te realiseren blijkt, is het aan de gemeenteraad van Waalwijk hoe hiermee verder te gaan. Vooralsnog zien wij genoeg kansen om de doelstelling te halen.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
23.2	Binnen de milieu thema's zijn geluidsoverlast, overlast voor de vogels en stikstofregels als aandachtspunt genoemd. In onze zienswijze op de NRD Grootschalige Opwek van 14 februari 2022, hebben wij ook aandacht gevraagd voor de volgende zaken: <ul style="list-style-type: none"> • Geluidsoverlast door de industrie vanaf 's morgens 07.00uur; • Geluidsoverlast en slagschaduw door de huidige windturbines. 	De genoemde zaken zijn meegenomen in het planMER voor zover hier openbare data van beschikbaar is. Het uitgangspunt van het onderzoek is dat de bestaande windturbines verwijderd zijn.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
23.3	In het planMER wordt benoemd dat er uitgegaan wordt van het verwijderen van de huidige windturbines. Er zal in de referentiesituatie daardoor geen overlast zijn door de huidige windturbines. Geluidsoverlast door industrie en het cumulatieve effect met geluid door windturbines wordt meegenomen in criterium geluid in cumulatie. Ten aanzien van de zienswijze over handel in broeikasgassen geldt dat dit niet relevant is voor het planMER.	In het planMER wordt benoemd dat er uitgegaan wordt van het verwijderen van de huidige windturbines. Er zal in de referentiesituatie daardoor geen overlast zijn door de huidige windturbines. Geluidsoverlast door industrie en het cumulatieve effect met geluid door windturbines wordt meegenomen in criterium geluid in cumulatie. Ten aanzien van de reactie over handel in broeikasgassen geldt dat dit niet relevant is voor het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
24.1	Bij deze wil ik bezwaar maken tegen de voorgenomen plannen van de gemeente Waalwijk om windmolens te plaatsen in het gebied ten noorden van het Drongels afwatering kanaal (valkenvoortseweg). Deze locatie is ook onze woongemeenschap. Niemand uit onze buurtgemeenschap is vooraf geïnformeerd over deze plannen. Ook zijn volgens onze informatie de boeren die de grond huren (locatie van de windmolens) van de gemeente Waalwijk vooraf niet geïnformeerd.	Het voorkeursalternatief (locaties waar windturbines kunnen komen) moet nog bepaald worden, het planMER levert hier input voor vanuit de milieuaspecten. Het zoekgebied is in een eerder stadium al gecommuniceerd met de omgeving. Op de website van de gemeente kan alle informatie over de plannen gevonden worden: Zonne- en windenergie Duurzaam Waalwijk	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
24.2	In dit gebied is een lindbebouwing van agrarische bedrijven, woonkern Doeveren, cultuurhistorische zeedijk, en een eendenkooi op 2 km(hooibroeken, eendenkooi ter kwak).Deze elementen worden niet of vaag beschreven in de onderzoeken. Alle hierboven genoemde krijgen te maken met gigantische slagschaduw, straling, en gezoem(laagfrequente geluiden). Ook staan deze windmolens te dicht bij een eendenkooi (die niet eens vernoemd is in het onderzoek) Menig eend zal "verhakseld" worden in zijn vliegroute naar de eendenkooi.	De voorgestelde gedetailleerde beschrijving van de genoemde elementen is niet passend bij het detailniveau van dit planMER. In een volgende fase zal hier meer aandacht aan gegeven worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
24.3	Ook is er in Doeveren en aan de valkenvoortseweg een camping die op 400 m van de geplande windmolen actief zijn . Een windmolen op deze locaties zou een einde betekenen van de recreatie hier. Niemand wil kamperen onder een windmolen. Ook de fietsroute over de cultuurhistorische zeedijk valt de gehele middag en avond in de slagschaduw.	In het planMER worden nog geen locaties bepaald. Dit gebeurt bij het vaststellen van het Voorkeursalternatief (VKA) waarover nog een besluit genomen moet worden. In het planMER zijn de zogenaamde <i>worst-case</i> situaties in kaart gebracht, maar dat betekent zeker niet dat het doel in de praktijk is om deze uiterste grenzen ook op te zoeken.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
24.4	Afgelopen december is een documentaire geweest bij Zembla over onderzoeken die zijn uitgevoerd bij de ontwikkeling bij windmolenparken. Hier wordt duidelijk dat er gemanipuleerd wordt met onderzoeken die ontwikkelaars uitvoeren (wie betaald bepaald). Een voorbeeld hiervan is m.b.t. geluidsoverlast dat er niet gemeten wordt met pieken maar met jaargemiddelde. Dat wil zeggen dat als de windmolen stil staat de Db van 0 mee berekend wordt om de geluidspiek af te vlakken naar een niveau dat net onder de norm licht. In mijn beleving is dit manipuleren van een onderzoek.	De gemeente is bekend met de uitzending van Zembla. Wij zullen zeker niet gaan marchanderen met onderzoeken om maar zoveel mogelijk windturbines te kunnen plaatsen. Enige mate van hinder zal onvermijdelijk zijn, maar wij staan wel voor een opgave in Waalwijk. Uiteraard niet ten koste van de gezondheid, juist daarom willen wij een zorgvuldige afweging maken. Ook het landelijk onderzoek dat momenteel loopt waarin gezondheid een centrale rol speelt ondersteunen wij van harte. De resultaten daarvan komen dit voorjaar beschikbaar en zullen wij meenemen in onze afwegingen. Graag verwijzen wij ook naar de volgende website: Vragen en antwoorden Gezondheidseffecten windturbines RIVM Verder begrijpen wij heel goed dat omwonenden die zich al zorgen maken, door de uitzending van Zembla extra ongerust worden. De uitzending van Zembla heeft helaas wel een erg eenzijdig beeld geschetst. Dat wil niet zeggen dat wij de opmerkingen niet serieus nemen. Maar voor een ander licht op de uitzending verwijzen wij graag naar de reactie van Paulus Jansen, 1 van de geïnterviewden in de uitzending. Link: Onderzoeksjournalistiek verdient beter – Paulus Jansen . Daarnaast is een tijd geleden over precies hetzelfde windpark in Nederweert bij Pointer een interview afgenomen dat juist de positieve kant voor omwonenden benadrukt. Link: In Nederweert zijn omwonenden juist trots op hun windmolens . Verder nog een link naar een uitzending van Pointer waarin de vele voors en tegens van wind op land voorbijkomen: Windmolens: kans of nachtmerrie?	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
24.5	Dus gemeente Waalwijk. Laat eerst eens onafhankelijke onderzoeken doen. Doe onderzoek op alle facetten die mogelijk hinder van de windmolens hebben. Betrek omwonende bij de voorgenomen plannen. Nu lijkt het net of Waalwijk op een hele snelle, makkelijke, en goedkope manier aan de energietransitie wil voldoen, door met een onvolledig eenzijdig onderzoek snel 2 windmolens te plaatsen langs een hoogspanningsgrondstation. En toevallig ook nog op grond die de gemeente zelf al in eigendom heeft.	De locaties waar windturbines kunnen komen zijn nog niet bepaald. In het planMER staan verschillende alternatieven die onderzocht zijn op milieueffecten. Het planMER levert input voor de uiteindelijke locatiekeuze. Het planMER is een onafhankelijk onderzoek en uitgevoerd door Witteveen+Bos. Omwonenden worden zoveel mogelijk betrokken bij de plannen, iedereen in het zoekgebied heeft brieven ontvangen en er zijn al meerdere themabijeenkomsten geweest.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
25.1	Wij hebben de zienswijze van de gemeente Altena gelezen en bevestigen hierbij dat wij als Dorpsraad en bewonersgroep Meewind Drongelen ons geheel kunnen vinden in de opmerkingen en vragen die de gemeente hierin heeft opgenomen. Dat geldt ook voor de zienswijzen die enkele bewoners uit Drongelen hebben geschreven en ingediend. We realiseren ons dat er binnen Drongelen al verschillende belangen zijn, bewoners in het oosten hebben andere belangen dan die in het westen van Drongelen. Maar het helpt eenieder al als er meer duidelijkheid komt t.a.v. de te hanteren normen (zoals voor geluid en slagschaduw) en hoe de gemeente Waalwijk gaat handelen m.b.t. (compensatie van) de overlast.	De gemeente volgt actief de huidige landelijke ontwikkelingen op het gebied van normen voor geluidbelasting en slagschaduw. Naar verwachting worden de uitkomsten hiervan Q2 2023 gepubliceerd. De gemeente zal de nieuwe richtlijnen normaliter overnemen. Anders zullen op projectniveau normen worden vastgesteld, waarbij het planMER als input wordt benut.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
26.1	Via een kaartje heb ik vernomen van de plannen voor de plaatsing van windmolens aan de oostzijde van het kanaal. Op 2 percelen van de gemeente thans in pacht bij melkveebedrijf Biemans.	De precieze locaties waar windturbines komen te staan is nog niet gemaakt. In het planMER wordt binnen het zoekgebied door middel van plaatsingszones onderzocht waar windturbines mogelijk zijn. Voor visualisatie en onderzoeken zijn windmolens op fictieve locaties geplaatst.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
26.2	Verder spreek ik ook mijn zorg of er een zonnepark komt in de polder, het kan niet zo zijn dat er een zonnepark vergund wordt terwijl de firma van Mossel net 10 hectare heeft geasfalteerd.	In de Kadernota staat dat er maximaal ruimte wordt gegeven aan twee zonneparken met samen een maximale oppervlakte van 15 hectare.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
26.3	Mocht u toch voor windmolens kiezen te oosten van het Drongelens kanaal, geef dan minimaal compensatie aan de omwonenden.	In de Beleidsvisie wordt lokaal eigendom en maatschappelijke meerwaarde uitgewerkt. Hierin wordt ook de compensatie aan omwonenden uitgewerkt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
27.1	Bent u bereid de individuele burgers, die de lasten dragen voor het algemeen belang, ruimhartig en zo eerlijk mogelijk te compenseren? Ik vertrouw erop dat de gemeenteraad van Waalwijk de belangen van de inwoners van Altena serieus neemt. Door de keuzes die de gemeente Waalwijk maakt, zullen vele inwoners van de gemeente Waalwijk gespaard blijven voor de overlast.	De invulling van lokaal eigendom en maatschappelijke meerwaarde vindt plaats in de beleidsvisie. Hierbij is het uitgangspunt dat direct omwonenden van een windproject hiervoor in aanmerking komen. Hier speelt de gemeentegrens geen rol.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
28.1	Wij hebben u uitgebreid geïnformeerd over het wonen en werken op een terp op 6 meter boven maaiveld, het is onmogelijk om ons te beschermen tegen de akoestische en visuele effecten van windturbines ten zuiden van onze erven omdat er geen beplanting is toegestaan op de zuidrand van de terpen/erven omdat deze inbreuk zou kunnen maken op de waterkerende functie van de dijk. Het valt ons tegen dat u uitgaat van standaard situaties en naar ons weten geen bijzondere onderzoeken heeft, of zal laten doen, naar onze betreffende situatie waar wonen en werken gecombineerd wordt op een terp in een verder vrij open landschap.	Het doen van onderzoek naar specifieke maaiveldhoogtes is niet passend bij het detailniveau van dit planMER. In een volgend onderzoek kan dit effect meegenomen worden in de uitwerking van plaatsingszones.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
28.2	Daarnaast hebben wij onze zorgen geuit over de negatieve ecologische effecten op het NNB-natuurgebied op het oude maasje. U vermeldt naar onze mening foutief dat situering van windturbines in de Overdiepse polder ecologisch gezien slechter zou zijn. Dit terwijl er juist in de Overdiepse polder veel meer ruimte benutbaar is in een groter aaneengesloten vlak waar door de gewenste clustering eenvoudiger te realiseren is.	Effecten op NNB gebied worden globaal beschreven in het planMER. Het is niet passend bij het detailniveau van het planMER om het detailniveau voor specifieke gebieden te veranderen, mits hier onderscheidende effecten verwacht worden. Dit is niet gebleken in de quickscan Natuur die is uitgevoerd. Bij de concrete uitwerking van een plan dient te worden voldaan aan de natuurwetgeving.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
28.3	Verder zien wij in de huidige onderzoeken ook niets terugkomen over de eventuele effecten van de hoogspanning masten in bovenkerkse polder en hoe deze de effecten van de windturbines versterken.	Het is niet duidelijk welke effecten indiener van de reactie bedoeld. In het planMER wordt rekening gehouden met de veiligheidscontour rond de hoogspanningslijn.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
28.4	Direct effect van de plaatsing van windturbines in de bovenkerkse polder is dat grondeigenaren profijt hebben d.m.v. vergoedingen, maar gezien het feit dat ze niet in de betreffende polder wonen, hier in hun eigen leefomgeving totaal geen negatieve effecten van zullen ervaren.	Wij zijn ervan op de hoogte dat er grondeigenaren in het zoekgebied zijn die er zelf niet wonen. In de beleidsvisie wordt lokaal eigendom, maatschappelijke meerwaarde en de compensatie voor direct omwonenden verder uitgewerkt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
28.5	Tot slot, negatief effect van windturbines in de overdiepe polder is dat het gebied niet meer gebruikt zou kunnen worden door defensie als laagvlieg gebied, ditzelfde effect wordt bereikt met plaatsing van turbines in de bovenkerkse polder omdat daar mee de aanvliegeroute reeds onmogelijk wordt. Dit zal de afweging dus niet kunnen beïnvloeden.	Het klopt dat de activiteiten van Defensie invloed hebben op het zoekgebied voor windturbines. De Overdiepe Polder is laagvlieggebied en er zijn twee aanvliegeroutes voor helikopters vanaf vliegbasis Gilze-Rijen naar het laagvlieggebied. Dit staat gevisualiseerd in het planMER bij afbeelding 4.15.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
29.1	Niemand uit onze buurtgemeenschap is vooraf geïnformeerd over deze plannen. Ook zijn volgens onze informatie de boeren die de grond huren (locatie van de windmolens) van de gemeente Waalwijk vooraf niet geïnformeerd.	Het voorkeursalternatief (locaties waar windturbines kunnen komen) moet nog bepaald worden, het planMER levert hier input voor vanuit de milieuaspecten. Het zoekgebied is in een eerder stadium al gecommuniceerd met de omgeving. De conceptversie van het voorkeursalternatief is inmiddels gedeeld met de omgeving.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
29.2	Wij hebben in 4 jaar tijd een goede naam opgebouwd waar Jong en Op Leeftijd met veel plezier komt vertoeven en geniet van onze locatie in de weidse polder m.a.w. Recreatie in het prachtige Buitengebied van Waalwijk. Ons huis staat slechts op 400 m en onze camping ligt op 300m van de voorgenomen locaties voor de geplande windmolens. U kunt zich hopelijk toch enigszins voorstellen, dat onze klandizie oftewel omzet/inkomsten enorm zal gaan dalen als er zulke enorme windmolens komen te staan op zón zeer korte afstand, waarbij we te maken krijgen met gigantische windmolens met ook dusdanige gigantische slagschaduw, straling, en gezoem (lage frequentie-geluiden), zowel o.a. ons woongenot, onze gezondheid, ons uitzicht en ook die van onze kampeerders, terrasgasten en recreanten in de natuurspeeltuin, maisdoolhof komt (lees hier ook onze toekomst, ons (gezins)leven, ons bedrijf) hiermee enorm in gevaar! Wij voorzien, dat hierdoor kampeerders, dagjesmensen, recreanten mogelijk elders zullen gaan vertoeven.	In het planMER is nog geen sprake van voorgenomen locaties. In het planMER worden namelijk geen locaties bepaald. Dit gebeurt bij het vaststellen van het Voorkeursalternatief (VKA) waarover nog een besluit genomen moet worden. In het planMER zijn de zogenaamde <i>worst-case</i> situaties in kaart gebracht, maar dat betekent zeker niet dat het doel in de praktijk is om deze uiterste grenzen ook op te zoeken. De conceptversie van het voorkeursalternatief is inmiddels gedeeld met de omgeving. Daaruit blijkt dat de mogelijke afstanden van windturbines tot de betreffende bebouwing ca. 2 keer zo groot zijn dan verondersteld.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
29.3	Overige vragen & opmerkingen zijn gelijk aan andere binnengekomen reacties.	Verwezen wordt naar de antwoorden bij de vragen 20 en 24	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
30.1	Ik verzoek u bij het nadere onderzoek over geluidoverlast van windmolens tevens de samenhang met het huidige omgevingsgeluid van de snelweg mee te nemen.	Geluid in cumulatie gaat over een samenvoeging van alle geluidsbronnen in een gebied. In deze samenvoeging wordt rekening gehouden met de aard van het geluid. De wegging tussen geluid van windturbines, verkeer en industrie is aangepast op de beleving van het geluid.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
30.2	Ik verzoek u de internationaal gehanteerde norm van 1500 meter afstand van de bebouwde kom aan te houden om de overlast tot het minimum te beperken.	Momenteel hebben wij geen reden om af te wijken van de afstanden in de Kadernota die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. De genoemde internationale norm is niet van toepassing.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
30.3	Door te kiezen voor genoemde 1500 meter valt de zuidelijke zone van het zoekgebied af en wordt tevens het Natura 2000 / NNB-gebied ontzien, van Waspik tot Waalwijk. Ik zet dan ook vraagtekens bij afbeelding 5.5, waarom zou voor het belang 'natuur' de Bovenkerkse Polder wel mogelijk zijn en Overdiep niet? Ten zuiden ligt immers het Natuurnetwerk Brabant met o.a. de historische Eendenkooi. Ik verzoek u: verklein het zoekgebied, het zuidelijk deel valt af.	In het planMER is door middel van de alternatieven het gehele zoekgebied onderzocht. Uiteindelijk wordt in het voorkeursalternatief (VKA) een gebied aangewezen waar de duurzame opwek van windenergie plaats mag vinden. Op voorhand sluiten wij nog geen gebieden uit.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
30.4	"Naast de oproep om de Deense en Belgische afstandsnorm van 1500 meter over te nemen verzoek ik u als Raad, in samenhang met de plaatsing van windmolens, te laten onderzoeken hoe de maximale snelheid op de Maasroute over de gehele lengte terug te brengen en tevens met de grondeigenaren te bezien of er bomen/bos aangeplant kan worden, tussen de snelweg en de huizen aan de Benedenkerkstraat, de kern van 't dorp, 't Vaartje en Waspiksedijk. Dit als onderdeel van het Actieplan Brabantse bomen, het vastleggen van CO2 en evt. als mitigatie maatregel. Mijn verzoek: kies t.b.v. de gezondheid van de inwoners voor een integrale aanpak t.b.v. energie en klimaat, incl. het planten van bomen en verlaging van de maximum snelheid."	De oproep staat genoteerd. Het verlagen van de maximumsnelheid of planen van bomen is echter geen onderdeel van het planMER en wordt daarom hier niet meegenomen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
30.5	Mijn voorstel is om voor het plaatsen van molens de ondernemers van het platteland uit te nodigen: de agrarische sector. Hierbij kan de boerderij als knooppunt dienen en de boer bezien hoe de agrarische activiteiten duurzaam gecombineerd kunnen worden, ook als het gaat om geluid en slagschaduw. De gehele rapportage in acht nemend, dan komt de Overdiepse Polder als mogelijkheid in beeld, als daadwerkelijk gekozen wordt voor 'Leefomgeving' (afbeelding 5.3) en het minimaliseren van geluidseffecten. Mijn verzoek is, ga in overleg met de Overdiepse boeren.	Eerst worden in de MER de milieueffecten onderzocht waar windturbines mogelijk kunnen staan in het gebied. Met verschillende agrariërs in het gebied zijn inmiddels gesprekken geweest, waaronder ook agrariërs uit de Overdiepse Polder. Uit het planMER blijkt dat de Overdiepse Polder significante beperkingen kent door het gebruik het gebied door Defensie als laagvlieggebied voor het Defensie Helikopter Commando en dat het gebied is aangemerkt door Rijkswaterstaat als doorstroomgebied. Hoe de agrarische sector hierbij betrokken kan worden, wordt uitgewerkt in de beleidsvisie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
30.6	Om de leefbaarheid te kunnen borgen bij de grote risico's van geluidsoverlast van windmolens is het de vraag of de keuzes welke gemaakt zijn binnen de RES/landelijke overheid, waarmee u bestuurlijk belast bent, heroverwogen dienen te worden en de 'verhoudingen wind van land/zee' c.q. 'wind/zon/aardwarmte/isolatie' aan te passen. Ook dat kan de uitkomst zijn van het nadere onderzoek voor ons kwetsbare gebied en het uitwerken van het plan. 'Wat niet kan binnen onze gemeente, moeten we niet doen'. Ik verzoek u als Raad en College, ga opnieuw in overleg met de RES-partners en de landelijke overheid, en onderzoek nieuwe vormen van duurzame energie welke geen overlast geven voor de burgers en landschap.	In de door de gemeenteraad vastgestelde Kadernota is gekozen om voor 2030 te focussen op bewezen technieken van duurzame energie in de vorm van zonne- en windenergie. Met belang volgen wij in Waalwijk de ontwikkelingen op het gebied van nieuwe vormen van de opwek van duurzame energie. Op dit moment wordt niet voorzien dat dit effect heeft op de doelstellingen voor 2030.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
31.1	1.1.1 Opgave en zoekgebied. Blz. 7 Voor zonne-energie is geen m.e.r. noodzakelijk, betekent dit dat de milieu effecten minimaal zijn en zo ja, waarom wordt de verhouding windenergie en zonne-energie dan niet verschoven naar meer zonne-energie?	Verwezen wordt naar antwoord 20.1	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.2	1.1.1 Opgave en zoekgebied. Blz. 8 In hoeverre wordt notitie XI over de effecten van zonne-energie meegenomen in de afweging in verhouding tussen windenergie en zonne-energie?"	Verwezen wordt naar antwoord 20.2	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.3	3.5 Kadernota Grootschalige Opwek Duurzame Energie. Blz. 19 De realisatie van duurzame opwek van energie wordt gemonitord, geldt dat ook voor het energieverbruik zelf en vind op basis van het energieverbruik ook eventueel bijstelling plaats? Worden particuliere opwek installaties ook meegenomen in de monitoring?	Verwezen wordt naar antwoord 20.3	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.4	Worden particuliere opwek installaties ook meegenomen in de monitoring?	Verwezen wordt naar antwoord 20.4	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.5	3.5 Kadernota Grootschalige Opwek Duurzame Energie Blz. 20 Een molenaarswoning wordt genoemd als creatieve oplossing. Is het juist dat deze specifieke creatieve oplossing uitsluitend bedoeld is om af te wijken van de zelf opgelegde voorwaarden en verder geen positieve invloed heeft op de milieueffecten?	Verwezen wordt naar antwoord 20.5	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.6	4.2.2 Beschrijving omgeving zoekgebied. Blz. 23 In de laatste alinea staat een verwijzing naar deze zelfde paragraaf 4.2.2 maar inhoudelijk is er niets terug te vinden.	Verwezen wordt naar antwoord 20.6	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.7	4.3 Vervanging bestaande windturbines. Blz. 25 Waarom gaat de gemeente er per definitie vanuit dat de bestaande turbines vervangen worden door turbines met een hoger vermogen? Het zou juist goed zijn om deze te vervangen door turbines van gelijke grootte als de huidige en pas dan als de technische levensduur ten einde is gekomen.	Verwezen wordt naar antwoord 20.8	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.8	4.4.1 Trillingen blz. 29 In de referentiesituatie zijn geen objecten aanwezig etc... In de werkelijke situatie zijn deze objecten er wel zijnde 4 bestaande windturbines. Graag meer uitweiden over de mogelijke invloed van deze specifieke trillingen. Klei wordt gedefinieerd als zachte bodem in droge perioden is klei echter zeer hard. Wat heeft deze droge harde klei voor invloed op de reikwijdte van de trillingen?	Verwezen wordt naar antwoord 20.9	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.9	4.4.2 Grondwater. Blz. 30. Het kwelwater in het uiterste noord oosten van het zoekgebied en de maatregelen die tegen een mogelijke dijkdoorbraak in haastige spoed zijn genomen in 2021 worden niet genoemd, graag toevoegen al item van onderzoek.	Verwezen wordt naar antwoord 20.10	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
31.10	4.4.2 Waterkeringen. Blz. 30. De stabiliteit van het dijklichaam aan de zuidelijke maasoever valt in de slechtste categorie volgens het waterveiligheidsportaal. Graag deze toevoegen aan het onderzoek als risico	Verwezen wordt naar antwoord 20.11	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.11	4.4.3 Beschermden soorten. Blz. 35 In de tekst staat een algemeen verhaal over o.a. jaarrond beschermde nesten zoals die van de ooievaar en roek maar de gevolgen van het voorkomen van deze nesten op de MER zijn niet benoemd.	Verwezen wordt naar antwoord 20.12	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.12	4.4.5 Defensie en overige radar en laagvliegverkeer. Blz. 43 Op afbeelding 4.15 staat geen aanvliegeroute aangegeven naar het derde meest oostelijk gelegen oefengebied. Graags alsnog aangeven of verduidelijken hoe de helikopters daar komen.	Verwezen wordt naar antwoord 20.13	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.13	4.4.6 Referentiesituatie leefomgeving. Blz. 45 Ik mis het item trillingen en laag frequent geluid. Graag toevoegen.	Verwezen wordt naar antwoord 20.14	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.14	5.1 Aanpak op hoofdlijnen. Blz. 50 Er zijn geen alternatieven ontwikkeld voor zonnevelden, het verschil op milieueffecten van meer of minder nadruk op windenergie kan dus niet beoordeeld worden. Graag deze wisselwerking alsnog toevoegen.	Verwezen wordt naar antwoord 20.15	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.15	5.3 Ontwikkeling varianten. Blz. 52. Er zijn twee varianten uitgewerkt van windturbines, een met een ashoogte van 130m en een met een ashoogte van 170m de tiphoogte of wielengte wordt niet benoemd terwijl deze juist een grote invloed heeft op de slagschaduw en trillingen. Deze graag hier toevoegen. Het werken met de ashoogte terwijl normaliter in de berichtgeving wordt gesproken over de tiphoogte zet de gemiddelde lezer op het verkeerde been. Graag aandacht voor deze minstens schijnbare misleiding. Met het benoemen van turbines met een ashoogte van 130 m tot minimale of reguliere turbines en de turbines met een ashoogte van 170m tot innovatieve turbines en vervolgens deze termen te gebruiken in de tekst, worden de turbines in de leesbeleving kleiner gemaakt. Het woord innovatief wordt als vooruitstrevend en positief ervaren in dit geval betekent het echter groter en meer impact op de omgeving. Graag deze misleidende termen uit de tekst verwijderen. Graag in aanmerking nemen dat de genoemde 'creatieve oplossingen' leiden tot een onzekerheidsgevoel en een gevoel van een ontsnappingsclausule bij de lezer van de MER.	Verwezen wordt naar antwoord 20.16	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
31.16	5.3 Ontwikkeling varianten. Blz. 53. In de laatste blauwe alinea wordt gezegd dat de gemeente al op voorhand rekening houdt met de bescherming van de leefomgeving vanwege de genoemde afstand van 750m om in de alinea daarna met een 'creatieve oplossing' daar onderuit te komen. Graag dan de laatste blauwe alinea die een waardeoordeel is weglaten.	Verwezen wordt naar antwoord 20.17	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.17	5.4.1 Alternatief Energieopbrengst. Blz. 56 Het is onduidelijk of met de tekst 'de daadwerkelijk mogelijke hoeveelheid ruimte' de fysieke ruimte of de ruimte in hoeveelheid MW wordt bedoeld. Graag eenduidig maken.	Verwezen wordt naar antwoord 20.18	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.18	5.4.1 Ontwerpprincipes. Blz. 56 De ontwerpprincipes waarbij wordt gewerkt met een rotorbladlengte afstand tot woningen draagt niet bij aan het draagvlak, ook al wordt dit een theoretisch alternatief genoemd. Graag dit soort onwerkelijke alternatieven niet benoemen in de MER.	Verwezen wordt naar antwoord 20.19	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.19	5.4.2 Alternatief Leefomgeving. Blz. 58 De term 'maximumafstanden' is een waardeoordeel, de genoemde afstanden in meters worden door velen als ver onder minimaal beschouwd. Graag dergelijke teksten verwijderen. Als alternatief zou in dit geval 'maximaal mogelijke afstanden bij gegeven opgave' kunnen worden gehanteerd. Typefout: buitengebied in blauwe tekst	Verwezen wordt naar antwoord 20.20	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.20	5.4.2 Alternatief Leefomgeving. Blz. 59 Benoemen dat de grootte van de turbines geen invloed heeft in het alternatief leefomgeving. Een enkele kaart gebruiken om dit inzichtelijk te maken.	Verwezen wordt naar antwoord 20.21	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.21	5.4.4 Alternatief Natuur. Blz.61. Het is onwenselijk om de afstand van 400m tot woningen in dit alternatief terug te brengen tot een rotorbladlengte. Graag meenemen in dit alternatief ter verheldering desnoods met een ander lijntype. Hoe wordt geborgd dat verder onderzoek naar beschermde soorten in de plaatsingszones alternatief natuur wordt gedaan?	Verwezen wordt naar antwoord 20.22	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.22	5.4.5 Alternatief Defensie. Blz 63. Nergens is inzichtelijk gemaakt hoe het meest oostelijke vlieggebied wordt bereikt.	Verwezen wordt naar antwoord 20.23	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.23	6.1 Effecten ontwikkeling windenergie. Blz. 71 In de eerste Alinea wordt gesproken over permanente effecten als de effecten minstens de levensduur beslaan en onder toelichting 1 over langdurige effecten als deze langer zijn dan de gebruiksfase, dit werkt verwarrend. Permanent kan hierdoor korter zijn dan langdurig.	Verwezen wordt naar antwoord 20.24	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
31.24	6.2 Beoordelingskader. Blz. 73 In tabel 6.1 zijn onder leefomgeving trillingen niet benoemd als risico. Graag alsnog toevoegen.	Verwezen wordt naar antwoord 20.25	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.25	6.4.2 Onderzoeksmethodiek thema water. Blz. 77 Wat is de betekenis van de eerste zin van alinea vier? 'In het heb vlak onder het maaiveld bevinden.' Hoe wordt gewaarborgd dat de stabiliteit van dijken als aandachtspunt wordt gehandhaafd in vervolgonderzoek?	Verwezen wordt naar antwoord 20.26	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.26	6.4.6 Onderzoeksmethodiek leefomgeving. Blz. 94 Eerste alinea is erg onduidelijk er worden drie verschillende normen genoemd en er staat ongeldige Activiteitenbesluit en geldend was. Graag een eenduidige toelichting. Infrageluid is niet hetzelfde als laag frequent geluid haal ik uit de tekst maar wat is het?	Verwezen wordt naar antwoord 20.27	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.27	6.4.6 Geluid in cumulatie (gebruiksfase). Blz 95/96 Tabel 6.27 geeft aan dat bij een geluidbelasting (Lden) van minder dan 50 de milieukwaliteit Goed is. De impact op de beleving van het geluid van een windturbine is echter veel groter in een veel stiller gebied dan in een rumoeriger gebied. Het 1 trede verslechteren zou in de stille gebieden niet van toepassing zijn terwijl daar de windturbines veel duidelijker hoorbaar zijn. Graag een toelichting. De stappen van 5 Lden zouden ook gehanteerd kunnen worden voor lagere geluidniveaus.	Verwezen wordt naar antwoord 20.28	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.28	6.4.6 Invloed op de gezondheidsscore. Blz. 98 Waarom wordt in tabel 6.31 de – (rood score) niet gehanteerd voor bijvoorbeeld een verslechtering van 2 stappen of meer?	Verwezen wordt naar antwoord 20.29	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.29	7.7.1 Effectanalyse geluidbelasting op gevoelige bestemmingen. Blz. 117/118. Bewoners vragen om hun woning tot bedrijfswoning te maken is onethisch en tevens juridisch niet houdbaar blijkt uit jurisprudentie. Verwijderen uit tekst	Verwezen wordt naar antwoord 20.30	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.30	Publieksvriendelijke samenvatting: Woordenlijst. Blz 5/6. Bij de uitleg van de referentiesituatie staat dat voor het onderdeel autonome ontwikkelingen geldt dat de huidige 4 windturbines blijven staan. In het planMER staat in paragraaf 4.3 autonome ontwikkelingen onder het kopje 'Vervanging bestaande windturbines' dat naast de autonome ontwikkelingen er vanuit wordt gegaan dat de bestaande turbines weg zijn in de referentiesituatie. Graag verduidelijken.	Verwezen wordt naar antwoord 20.31	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
31.31	Alternatieven. Blz.11 In de MER wordt gesproken over ‘reguliere’ en ‘innovatieve’ windturbines in de samenvatting zijn deze termen vervangen door ‘kleine’ en ‘grotere’ dit zijn eufemismes voor installaties van deze omvang en misleidend. De ‘grotere’ zijn de grootst mogelijke van dit moment.	Verwezen wordt naar antwoord 20.32	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
31.32	Uitgangspunten. Blz. 11 Bovenop gebouwen en wegen is bijvoorbeeld geen ruimte voor een windmolen. U onderschat de lezer met een dergelijke uitleg.	Verwezen wordt naar antwoord 20.33	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
32.1	Agrarische ondernemers/inwoners gebied. Binnen de concept-milieueffectrapportage is er geen vorm van overlegstructuur geweest met de agrariërs die in het gebied wonen/werken of met onze ZLTO-afdeling. De agrariërs dienen onderdeel de worden van de concept-milieueffectrapportage.	In de afgelopen maanden zijn een aantal gesprekken gevoerd met agrariërs in het zoekgebied en met de vertegenwoordiger van de lokale ZLTO. Afgesproken is dat wordt gekeken hoe in de Beleidsvisie de agrarische functie van het gebied en het agrarisch ondernemersperspectief kan worden meegenomen. Dit wordt verder samen opgepakt maar brengt momenteel geen wijziging met zich mee voor het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
32.2	Behoud van een goede landbouwstructuur. Het is van belang gezien de ontwikkelingen in de gemeente om versnippering van de landbouwstructuur te voorkomen. Een onderzoek naar het agrarisch ondernemersklimaat ontbreekt en is nodig gezien alle ruimtelijke ontwikkelingen. Wij verwijzen u naar onze visie “Landbouw, Natuur en burger in waarde verbonden” zie tevens bijlage.	De uitdagingen voor het gebied zijn aanzienlijk breder en groter dan alleen de energietransitie, laat staan alleen grootschalige opwek. Maar in het planMER beperken we ons tot dat laatste. Het gesprek over de bredere context en de uitdagingen is inmiddels opgepakt in een gesprek met de wethouder dat op 1 maart jongstleden heeft plaatsgevonden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
32.3	Behoud van goede agrarische locaties voor de toekomst. Het is van belang om zorg te dragen om te voorkomen van belemmeringen van de agrarische bedrijfsvoering en toekomstige groei ruimte van de aangrenzende agrariërs in het onderzoeksgebied. Laat deze agrariërs onderdeel zijn van de beoordeling van het zoekgebied door gebruik te maken van keukentafel gesprekken.	Behoud van goede agrarische locaties voor de toekomst is geen onderdeel is van het planMER. Het gesprek over de bredere context en de uitdagingen is inmiddels opgepakt in het gesprek met de wethouder op 1 maart jongstleden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
32.4	Concluderend willen we het college en de raad meegeven dat de ZLTO-afdeling “de Langstraat” niet onwelwillend is tegen over de energietransitie. Het biedt namelijk ook kansen voor de agrarische sector, echter moet zorgvuldig en weloverwogen gekeken worden naar het behoud van de kenmerkende en waardevolle agrarische structuur in de gemeente Waalwijk zodat (jonge) toekomstgerichte en duurzame bedrijven zich de komende 10 tot 20 jaar kunnen blijven ontwikkelen. Gezien alle huidige ontwikkelingen in het landelijke gebied is het van belang hierin met onze afdeling het overleg op te starten We gaan ervan uit dat u onze punten vaststelt. Wij gaan ervan uit dat er op korte termijn een overleg structuur wordt opgestart.	Zie de antwoorden bij 32.2 en 32.3.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
33.1	In het rapport wordt ashoogte ipv tiphoogte gebruikt, dit is verwarrend aangezien tiphoogte werd gebruikt in alle eerdere communicatie.	In het planMER wordt zowel gesproken over de ashoogte als over de tiphoogte. In de publieksvriendelijke samenvatting staat alleen ashoogte. In de vernieuwde versie wordt dit aangepast zodat ze beide genoemd worden.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van de publieksvriendelijke samenvatting van het PlanMER GODE
33.2	Nieuwe benamingen van delen van het zoekgebied, worden in de kadernota en andere communicatie documenten van de gemeente, anders benoemd als in dit document, dit is verwarrend.	Begrijpelijk dat dit soms verwarrend kan zijn. Bepaalde gebieden in het zoekgebied hebben soms ook een andere benaming afhankelijk aan wie je het vraagt. Momenteel worden de benamingen die in het planMER staan gebruikt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
33.3	Er staat vermeld dat woningen kunnen worden omgezet naar bedrijfswoningen/molenaarswoningen behorende bij het windpark. Voor deze woningen gelden volgens WiBo geen geluidsnormen maar dat is niet juist. Ook voor bedrijfswoningen/molenaarswoningen moet een geluidswaarde worden gemotiveerd, op zijn minst in het kader van een evenwichtige toedeling van functies. Op grond van jurisprudentie is het ook niet langer juridisch houdbaar om molenaars-woningen te bestemmen en ter plaatse niet te toetsen.	In het planMER is aangesloten bij het besluit van de gemeenteraad bij de vaststelling van de NRD om 'creatieve' oplossingen te vinden voor woningen in het buitengebied. In het planMER is voor enkele alternatieven in beeld gebracht welke ruimte ontstaat bij het loslaten van de contour van 400 m. Het uitgangspunt hierbij is om de mogelijkheden te onderzoeken. Er wordt expliciet geen keuze gemaakt om hier gebruik van te maken in het planMER. Mocht de gemeente kiezen dit wel te doen zal dit in overleg met woningeigenaren gebeuren en dient aan de juridisch-planologische voorwaarden die gelden voldaan te worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
33.4	Stabiliteit van dijken. In het zoekgebied bevindt zich een beschermingszone voor rivierwaterwinning. In het gehele zoekgebied kwam in het begin van de vorige eeuw nog kwelwater naar boven, afkomstig uit de hogere zandgronden rondom de Loonse en Drunense Duinen . Door aantasting van het watersysteem en veranderingen in landgebruik komt kwel tegenwoordig alleen nog grootschalig voor ten zuiden van het zoekgebied, rondom natuurgebied Langstraat, en in het oosten van het zoekgebied, rondom de Baardwijkse Overlaat en het Drongelens Kanaal . Deze kwelstromen worden beschermd door rivierkleilagen die zich vlak onder het maaiveld bevinden. Bij het verstoren van deze lagen door boringen in de bodem kan het drukverschil dat nodig is voor het omhoog brengen van kwelwater aangetast worden, waardoor de kwelstroom verminderd. Het verstoren van dit drukverschil kan ook gevolgen hebben voor de stabiliteit van dijken. Zijn er specifieke delen van de dijk bij het Drongelens kanaal waar dit op van toepassing is?	Deze reactie duidt op een algemeen te verwachten milieueffect, en niet op specifieke dijkelementen in het zoekgebied. Een nadere stabiliteitstoets hoort bij de aanvraag van een vergunning bij het waterschap (indien er een waterschapsbelang is). Dan kan bepaald worden waar dit van toepassing is in het zoekgebied. Het is nog niet bekend waar de plaatsingszones komen te liggen en of het Drongelens Kanaal onderdeel uit gaat maken van het onderzoek.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
33.5	De conclusies van het rapport zijn helder, Haven 8 en het oosten van het zoekgebied, rondom de Baardwijkse Overlaat en het Drongelens Kanaal hebben vele beperkingen en andere gebieden ten westen van de Sprangse Sloot zijn geschikter voor het ontwikkelen van grootschalige windenergie. Er is voldoende ruimte om de gestelde doelstelling in de PlanMer te behalen in enkel het gebied ten westen van de Sprangse Sloot. Mogen wij hieruit concluderen dat eerst de meest geschikte gebieden worden ontwikkelt?	Deze conclusie kan niet getrokken worden. Het voorkeursalternatief wordt mede aan de hand van het planMER bepaald. Ook de landschappelijke inpassing, economische haalbaarheid en de impact op de omgeving spelen een rol. Het klopt dat er op bijvoorbeeld de Baardwijkse Overlaat een beperking ligt maar dit sluit het nog niet uit voor het voorkeursalternatief.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
33.6	Rol van de gemeente. De verhouding van de publiekrechtelijke rol van de gemeente als bevoegd gezag en procesbegeleider ten opzichte van de privaatrechtelijke rol van de gemeente als ontwikkelaar en grondeigenaar zien wij als knelpunt bij de ontwikkeling van Haven 8 en het oosten van het zoekgebied rondom de Baardwijkse Overlaat en het Drongelens Kanaal. Hoe gaat de gemeente ervoor zorgen dat de diverse rollen duidelijk gescheiden blijven.	Ten behoeve van de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van grootschalige duurzame opwek ter hoogte van Haven 8 Oost, wordt de oprichting van een privaatrechtelijk rechtspersoon overwogen. Deze rechtsvorm voorkomt belangenverstremelingen. En tegelijkertijd kan de gemeente hiermee borgen dat dit lokale ontwikkelbedrijf functioneert ten behoeve van het realiseren en exploiteren van de windturbines met inachtneming van de beleidsmatige wensen van de Gemeente.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
33.7	Radar. Een van de aspecten onderzocht als onderdeel van de concept PlanMER is radarverstoring. Het concept PlanMER bevat onder andere een kaart met het radarverstoringgebied (afbeelding 4.14) en een TNO radartoets (bijlage XII). Voor Zuidoost-Brabant is echter recentelijk nieuw onderzoek door TNO uitgevoerd, als gevolg waarvan een aantal zoekgebieden in deze RES regio zijn afgevallen. Een vergelijkbaar onderzoek wordt nu door TNO uitgevoerd voor de energieplannen van Hart van Brabant en de uitkomsten worden richting de zomer verwacht. Is dat onderzoek precies hetzelfde onderzoek zoals de TNO radartoets (bijlage XII) maar dan over een groter gebied, of is dat een diepgaander onderzoek? Kunnen we dus dezelfde conclusies verwachten in het onderzoek vanuit de Provincie Brabant?	Het onderzoek vanuit de regio Hart van Brabant en de provincie Noord-Brabant zal aanvullend zijn op eerder door TNO uitgevoerd onderzoek. Dit onderzoek wordt ook wel de Elandproef 4.0 genoemd, en gaat binnenkort weer voor heel Nederland uitgevoerd worden door TNO (de vorige Elandproef 3.0 is van 2017/2018). Hieruit moet duidelijk worden hoe schaduw- en barrièrewerking door o.m. windturbines optreedt en welke cumulatieve effecten ontstaan die het radarbeeld verstoren. De resultaten van de Elandproef kunnen een aanleiding vormen voor Defensie om in specifieke gebieden naar concrete oplossingen te kijken (zoals bijv. het plaatsen van een infillradar). Voor de situatie in Waalwijk is dit niet nodig omdat wij voor onze opgave binnen de door Defensie gestelde eisen kunnen blijven. Wel zal Waalwijk medewerking verlenen aan dit nieuwe onderzoek door TNO.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
33.8	Aanmeldingsnotitie M.E.R Windmolenpark Waalwijk 2018 : Geadviseerd wordt om de Gansooiense Uiterwaard, de Zomerdijk, 't Oude Maasje, de plas en het Drongelens kanaal zoveel mogelijk te ontzien bij het bepalen van de locaties van de windturbines. Hier zijn hoge natuurwaarden aanwezig. Verder blijkt uit het veldonderzoek dat trekvogels/overwinteraars (met name grote groepen ganzen) vanuit de Gansooiense Uiterwaard niet naar het plangebied trekken (Ecopark/Haven8), maar naar de polder aan de oostzijde van het Drongelens kanaal. De uitgebreide onderzoeks resultaten zouden mee moeten worden genomen in de concept PlanMER, zoals meerdere bekende feiten zijn meegenomen, denk aan hoogspanningskabel, radar en dergelijke, we zien dit als een onderzochte waarde, die niet alleen in een PlanMer naar voren komt, maar ook nu in de ConceptplanMer een waarde heeft bij de conclusies.	Dit planMER gaat uit van een andere opgave dan de meldnotitie waar indiener naar verwijst. Daarnaast kennen ecologische onderzoeken een 'houdbaarheidsdatum' van circa 3 jaar. Hiermee zijn de resultaten niet meer geldig. De gemeente laat op dit moment onderzoek uitvoeren naar vleermuizen en winterganzen. Daarnaast is besloten om in het voorjaar van 2023 een broedvogelinventarisatie uit te voeren, gericht op onder andere weidevogels. Deze onderzoeksresultaten zijn leidend voor het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
33.9	<p>De Baardwijkse Overlaat wordt als niet geschikt gezien en waardevol op CHW gebied van de Provincie Noord Brabant , graag zien wij deze conclusie ook terug in de conclusies van de Concept PlanMer. Zie argumenten uit het document, Aanmeldingsnotitie M.E.R Windmolenpark Waalwijk 2018 hieronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> •De Baardwijkse Overlaat is minder grootschalig dus vanuit de schaal van het landschap minder geschikt voor de plaatsing van windturbines. •De Baardwijkse Overlaat is cultuurhistorisch waardevol (op CHW van provincie Noord-Brabant) omdat het sinds 1766 onderdeel van het systeem van de Beerse Maas is en nog steeds herkenbare elementen bezit; •De openheid aan de oostzijde van het kanaal; •Lange zichtlijnen over het kanaal; •Het kanaal met aan beide zijden dijken is een bijzondere landschappelijke corridor. 	Niet duidelijk is naar welke passage uit de aanmeldingsnotitie wordt verwezen. De conclusies uit de bouwsteen landschap stellen niet dat het gebied volledig ongeschikt is. Wel gelden er aandachtspunten, ook vanuit de CHW-gebied. Dit wordt in het concept planMER ook zo benoemd.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
34.1	Het perspectief van onze agrarisch onderneming. In het plan wordt totaal geen onderzoek gedaan naar het perspectief van de ondernemingen in het gebied bij de plaatsing van de windmolens.	De onderzoeken in de milieueffectrapportage richten zich niet op het onderwerp dat u noemt. Zie verder de beantwoording onder 32.1, 32.2 en 32.3.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
34.2	Concurrentiepositie: Wat is het effect van onze concurrentiepositie in het gebied indien de resultaten niet mede ten goede gaat komen aan de ondernemers van het gebied?	De onderzoeken in de milieueffectrapportage richten zich niet op het onderwerp dat u noemt. Zie verder de beantwoording onder 32.1, 32.2 en 32.3.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
34.3	Wat is het effect van de bewoonbaarheid en onderhoud van het gebied indien de resultaten niet mede ten goede gaan komen aan de ondernemers in het gebied	De onderzoeken in de milieueffectrapportage richten zich niet op het onderwerp dat u noemt. Zie verder de beantwoording onder 32.1, 32.2 en 32.3.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
34.4	<p>Effecten ander ruimtelijke ontwikkelingen: Het gebied wordt gekenmerkt door de volgende ontwikkelingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Speculatie/aankoop gronden "Haven 9" ▪ Speculatie gronden "Energie transitie" ▪ Aankoop gronden provincie ivm "GOB gronden" ▪ Uitbreiding Kerkvaartse haven ▪ Ontwikkeling natura 2000 Westelijke langstraat ▪ Ontwikkeling natuurnetwerk langs de Bergsche Maas ▪ Uitbreiding landgoed Driessen ▪ Natuur compensatie voor ruimtelijke ontwikkelingen. 	In het planMER is rekening gehouden met de lopende autonome ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de grootschalige opwek van duurzame energie. Met eventuele speculaties kan geen rekening worden gehouden het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
34.5	De rekening wordt in het buitengebied verreken, dit betekent elke meter ontwikkeling is een meter minder landbouw en een meter minder biodiversiteit in het gebied. Deze effecten dienen onderdeel uit te maken van de concept MER om perspectief te bieden aan ons als ondernemers van het gebied.	De onderzoeken in de milieueffectrapportage richten zich niet op het onderwerp dat u noemt. Zie verder de beantwoording onder 32.1, 32.2 en 32.3.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
35.1	Als reactie op onze zienswijze op het Concept NRD onder punt 35.1 (reactienota NRD). Zou de gemeente als onderdeel van het participatie- en communicatieplan actief met de bewoners van dit deel van het zoekgebied het gesprek worden aangegaan aan de hand van keukentafelgesprekken. Hiermee hopende dat de meeste zorgen van de bewoners weg genomen kunnen worden. Deze keukentafel gesprekken moeten nog steeds plaats vinden.	Op onze website, bij elke publieke bijeenkomst en in het verslag van elke bijeenkomst is aangegeven dat de gemeente openstaat voor een persoonlijk gesprek als dat gewenst is. Diverse keukentafelgesprekken hebben inmiddels ook plaatsgevonden. Verder is er iedere dinsdag een inloopuur in het gemeentehuis in Waalwijk. Komt dat moment niet goed uit? Dan kan een afspraak gemaakt worden via duurzaam@waalwijk.nl . Deze mogelijkheid staat nog steeds open.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
35.2	In het concept Plan-Mer wordt ingegaan op de belemmeringen die samenhangen met de aanwijzing van de Overdiepse Polder als doorstroomgebied en laagvlieggebied. Wij denken dat deze belemmeringen die opgeheven dienen te worden om windmolens te realiseren niet altijd binnen de gemeente opgelost moeten worden. Energie opwek is een regionale opgave. Daarnaast is dit vaak nadelig in het kader van de grond schaarste voor de landbouw die als maar groter wordt.	Klopt, de genoemde belemmeringen zijn met de betrokken instanties Rijkswaterstaat en Defensie besproken. De gemeente Waalwijk zal instemming moeten hebben van deze partijen om deze belemmeringen op te lossen. Op dit moment wordt niet voorzien dat 1 van beide instanties daar gevolg aan geeft.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
35.3	In de reactie nota wordt aangegeven dat er onderzoek plaats zal vinden naar de effecten op het agrarisch gebruik van de gronden. Een beleidsvisie van de gemeente Waalwijk op het agrarische buiten gebied missen we in deze nog steeds. De wensen vanuit grootschalige energie opwek zijn duidelijk. Maar de wensen van de bewoners van het zoekgebied worden niet meegenomen in dit stuk omdat het gesprek met de bewoners nog steeds niet heeft plaatsgevonden.	In de afgelopen maanden zijn een aantal gesprekken gevoerd met agrariërs in het zoekgebied en met de vertegenwoordiger van de lokale ZLTO. Afgesproken is dat wordt gekeken hoe in de Beleidsvisie de agrarische functie van het gebied en het agrarisch ondernemersperspectief kan worden meegenomen. Dit wordt verder samen opgepakt maar brengt momenteel geen wijziging met zich mee voor het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
35.4	In de Kadernota is het zoekgebied aan gegeven. Onze opmerking was in de zienswijze op de NRD dat er nog steeds witte vlekken in het zoekgebied zaten. Waaronder het bestaande industrie terrein ook bij de beoordeling van alternatieven worden ze buiten beschouwing gelaten. Wij vinden dit nog steeds een gemiste kans.	De keuze om de bestaande bedrijventerreinen boven de A59 uit te sluiten van het zoekgebied is een besluit geweest van de gemeenteraad in 2021. In het planMER is dit als uitgangspunt genomen. De genoemde 'witte vlekken' zijn niet automatisch ook geschikt voor grootschalig wind of zon. Het gehele zoekgebied is onderdeel van de milieueffectrapportage.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
35.5	In het concept PlanMer wordt de invloed van slag schaduw en geluid nog steeds beoordeeld op de standaard situatie dat een woning in het buitengebied op maaiveld hoogte staat. Met de situatie in de Overdiepse Polder wordt geen rekening gehouden. Ook de visuele uitwerking van de windmolens is nog steeds op maaiveld hoogte. Graag ook rekening houden met de unieke situatie op de terpen. De invloed van geluid en slagschaduw op ons vee is in het concept Plan Mer zeker niet voldoende behandeld. Wij verwachten hier zeker nog een uitgebreidere reactie op.	Het planMER brengt de geluidcontouren en slagschaduwcontouren in beeld vanaf een fictieve locatie van een windturbine aan de rand van de plaatsingszones. Op het moment dat een concreet project wordt uitgewerkt, dienen deze contouren nader onderzocht te worden. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de exacte ligging (locatie en hoogte) van de woningen die mogelijk binnen het invloedsgebied van de betreffende turbine liggen. Met betrekking tot de invloed op vee geldt dat hierover wetenschappelijk weinig bekend is. Dit onderwerp is toegevoegd aan het planMER op basis van een verzoek als zienswijze bij de NRD. Hierbij werd door indiener aangegeven dat deze een uitgebreide onderzoeksbasis beschikbaar zou stellen aan het onderzoeksbureau. Dit heeft de gemeente ook na navraag niet ontvangen van de indiener van de reactie. Wij zijn dan ook van mening dat het onderwerp invloed op vee voldoende is uitgewerkt in het concept planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
35.6	In het concept PlanMer wordt ingegaan op de kwaliteit van de landbouw gronden. Dit is een beoordeling op basis van samenstelling van de gronden. De invloed van de grootschalige opwek met windmolens op het bodemleven wordt niet beoordeeld. In de reactie nota bij punt 35.6 word wel aangegeven om de NRD op dit punt aan te passen. Waar blijft de beoordeling van het bodemleven?	Dit wordt aangevuld in het planMER.	Deze reactie leidt WEL tot een aanvulling van het PlanMER GODE
35.7	Tevens werd aangegeven bij de themabijeenkomst dat het bij zonnevelden wenselijk is om de panelen niet tegen elkaar te plaatsen maar om er ruimte tussen te laten omdat dit zeer schadelijk zou zijn voor de bodem en het bodemleven. De efficiëntie van de zonnevelden wordt dan lager. Is het de bedoeling dat de zonnevelden 15 ha omvatten of dat er 15 ha panelen heeft gelegd worden? Dit ook invloed op de grondpositie van de landbouw.	In de Kadernota staan de kaders voor zonneparken beschreven. Hierbij wordt ruimte geboden aan tenminste 2 middelgrote zonnevelden met een gezamenlijke totale omvang van maximaal 15 hectare. Hierbij wordt de ontwikkeling van grote (>10 ha) zonnevelden uitgesloten en moet het aansluiten aan het bestaande stedelijke gebied.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
35.8	Het militair laagvlieggebied van vliegbasis Gilze-Rijen is een grote beperking voor bijna alle zoekgebieden' Als alternatieve oplossing binnen het zoekgebied van de gemeente Waalwijk werd tijdens de laatste thema bijeenkomst aan gegeven om één van de aanvlieg routes te laten vervallen. Dit houdt in dat de overlast bij de andere aanvlieg route zal verdubbelen. Belemmering die opgeheven dienen te worden om windmolens te realiseren moeten niet altijd binnen de gemeente grenzen opgelost worden' wij nemen aan dat dit zorgvuldig beoordeeld en meegenomen zal worden.	Dit wordt zorgvuldig beoordeeld en meegewogen in de besluitvorming. Defensie heeft aangegeven dat het afsluiten van 1 van de toegangscorridors niet acceptabel is. De reden is dat in dat geval een onevenredige belasting bij de andere corridor(s) ontstaat.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
36.1	Ten westen van Scharlo in het zoekgebied van de planMER ontwikkelen wij een windenergieproject. Wij onderschrijven het belang van het meenemen van dit verkenningsgebied in de m.e.r. vanwege de ruimte voor windenergie, de beperkte aantal woningen in de invloedssfeer en de mogelijkheid tot goede landschappelijke inpassing. Wij zien op deze locatie mogelijkheden voor een breed gedragen windpark met ruim voldoende afstand tot woningen van derden en afstand tot woonkernen. Met de huidige opzet van het 'planMER zijn we er niet zeker van dat de locatie volledig wordt meegewogen de besluitvorming.	Het beschreven verkenningsgebied wordt, voorzover het buiten de in het planMER gedefinieerde harde belemmeringen valt, meegenomen in het planMER in alternatief Energieopbrengst.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
36.2	<p>Windlocatie dient onderdeel uit te maken van 'Alternatief Leefomgeving'</p> <p>In dit alternatief is alleen gekeken naar plaatsingszones op meer dan 1.000 m van woningen in stedelijk gebied, buurtschappen en bebouwingsclusters en zoveel mogelijk buiten 750 m van woningen in het buitengebied. Hiermee valt onze locatie volledig af in dit alternatief. Echter, bij ons alternatief behoren enkele molenaarswoningen waar ten onrechte ook een afstand tot wordt aangehouden. Wanneer deze woningen meegenomen zouden worden in de analyse (afbeelding 5.5. uit planMER) dan zou er ook ruimte ontstaan in ons gedeelte van het zoekgebied.</p> <p>We begrijpen dat het in deze fase nog lastig is om project specifieke kenmerken te betrekken, maar er schuilt een gevaar in de huidige aanpak dat onderzoeksgebieden verloren gaan doordat er te grof geknipt wordt op basis van bepaalde criteria. Dit is volgens ons een resultante van de gekozen methode; er wordt niet beoordeeld vanuit de bron (de windturbine), maar vanuit de ontvanger (de woningen) wat ertoe resulteert dat rond elke woning een contour gehanteerd wordt. Dit resulteert in grote oppervlaktes die uitgesloten worden per woning. Hiermee houdt je alleen nog locaties over die goed zullen scoren op het betreffende onderwerp.</p>	<p>De geluidswetgeving is gericht op het beschermen van de ontvanger. We wijzen u er op dat alternatieven zijn ontwikkeld vanuit een visie op een bepaald thema en dit in samenspraak met de gemeente Waalwijk is afgestemd. Het is onduidelijk wat wordt bedoeld met 'ons alternatief'. Het planMER is nadrukkelijk een onafhankelijk onderzoek. Hierin worden geen uitzonderingen gemaakt voor specifieke belangen van ontwikkelaars. De gekozen uitgangspunten zijn navolgbaar benoemd in de bijlage Alternatievenontwikkeling.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
36.3	<p>Windlocatie dient onderdeel uit te maken van 'Alternatief Defensie'</p> <p>Volgens het planMER worden alleen locaties meegenomen die voldoen aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> •ligging buiten de oefengebieden Bergsche Maas1, 2 en 3 en het laagvliegebied Maas en Waal(hier geldt een maximale bouwhoogte van 30 m (artikel 9)); •ligging buiten de aanvliegroute voor het bereiken van het laagvliegebied. <p>Voor zover wij kunnen nagaan ligt ons initiatief buiten deze gebieden. Volgens een onderzoek van NLR blijkt ook dat er weinig laagvliegbewegingen op de locatie van ons initiatief plaatsvinden. Sterker nog, het gekozen alternatief in de planMER ligt nagenoeg onder de voornaamste aanvliegroute van/naar Gilze Rijen. We begrijpen daarom niet dat ons initiatief — op grotere afstand tot de meeste laagvliegbewegingen- niet in dit alternatief wordt meegenomen.</p>	<p>De ligging van de aanvliegroutes zoals opgenomen in het planMER zijn op basis van informatie van en in samenspraak met Defensie gedefinieerd.</p> <p>Het onderzoek van NLR is inmiddels verouderd. Wij gaan uit van de situatie die nu van toepassing is. Dit zal nader worden toegelicht in het planMER.</p>	<p>Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
36.4	<p>"We missen inzicht in resultaten per locatie.</p> <p>De huidige opzet van het planMER resulteert niet in conclusies op locatieniveau. Dit maakt het ons inziens ondoorgroendelijk hoe deze resultaten in besluitvorming kunnen resulteren in ruimtelijke beleid t.a.v. grootschalige opwek van duurzame energie.</p> <p>Ons initiatief wordt niet mee genomen in de alternatieven Leefomgeving, Landschap en Defensie. Ons inziens mist hiermee cruciale milieu-informatie om te besluiten tot het al dan niet opnemen van deze locatie in ruimtelijk beleid. Vanzelfsprekend scoort het alternatief 'Landschap' het beste op het onderwerp 'Landschap'. Aangezien 'onze' en ook andere locatie(-s) al in de aanpak was uitgesloten is een wegging van het onderwerp landschap niet mogelijk voor deze locatie.</p> <p>Middels deze zienswijze pleiten we voor een aanvulling in het MER waarin potentiële locaties t.o.v. elkaar gescoord worden op alle relevante milieuthema's ,i.p.v. locaties op voorhand uitsluiten per onderzoeksalternatief. Ons inziens biedt het huidige MER een prima basis om een locatiescore uit te werken en toe te voegen. Dit biedt de gemeenteraad tevens de mogelijkheid om wel overwogen op locatieniveau te besluiten. Dit mitigeert ook het risico dat locaties afvallen op basis van de methode en niet op basis van de resultaten.</p>	<p>Het planMER geeft zo mogelijk op kaart, en anders tekstueel, inzicht in locatiespecifieke milieueffecten. In de conclusie wordt beschreven welke milieueffecten belemmerend zijn voor specifieke locaties. Ten aanzien van de beoordeling van de alternatieven geldt dat deze de hoeken van het speelveld in beeld brengen en verschillende uitgangspunten hebben. Het alternatief Energieopbrengst vormt daarbij het alternatief dat is opgenomen als theoretisch alternatief om alle locaties en zones onderzocht te hebben. De voorgestelde methodiek wordt al toegepast, waarbij visueel en tekstueel inzicht wordt gegeven in de locatie specifieke milieueffecten en aandachtspunten.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
37.1	<p>Verzoek om meer inzicht in posities, mogelijkheid noord-zuid lijnopstellingen en vervallen van clusteropstellingen.</p>	<p>In het planMER worden plaatsingszones beoordeeld aan de hand van een ruimtelijke verkenning van milieueffecten. Het is niet passend bij dit detailniveau om over turbineposities te spreken, te meer dit niet in het beleid wordt opgenomen. In de bijlage Alternatievenontwikkeling is toegelicht hoe tot de alternatieven is gekomen.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
37.2	<p>Rekening houden met landschap en cultuurhistorie Altena</p>	<p>In het planMER worden voor zover relevant en redelijkerwijs te beschouwen de effecten voor omliggende gemeenten, waaronder Altena, meegenomen.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
37.3	<p>Verzoek om meer inzicht in uitgangspunten berekening geluid en slagschaduw alsmede de toe te passen normering.</p>	<p>De paragrafen over geluid en slagschaduw worden aan de hand van de reactie aangescherpt.</p>	<p>Deze reactie leidt WEL tot een aanvulling van het PlanMER GODE</p>
37.4	<p>Consequenties van de in het rapport genoemde uitsluitingen voor activiteiten van Defensie, het doorstroomgebied langs de Bergsche Maas en Natura2000 gebied de Biesbosch.</p>	<p>In de conclusie wordt benoemd wat belangrijke aandachtspunten zijn vanuit milieu. Het is aan de gemeente om deze aandachtspunten en belangen af te wegen en hierover een beslissing te nemen.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>
37.5	<p>Voorkeur van Altena voor reguliere (lage) windturbines in noord-zuid gerichte lijnopstellingen, zoveel mogelijk in het zuiden van het zoekgebied</p>	<p>Deze opmerking wordt ter kennisgeving aangenomen en meegenomen in het verdere proces.</p>	<p>Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE</p>

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
37.6	Verder wil ik opmerken dat het voor een gewone burger, zoals ik ben onmogelijk is om inhoudelijk op dit plan MER te reageren. Ik heb zelfs begrepen dat de gemeente Altena een gespecialiseerd bureau heeft ingeschakeld om met een reactie te komen. Dit pleit ook voor waar ik in een eerdere reactie op de NDR al om gevraagd heb, namelijk het door uw gemeente beschikbaar stellen van een burger budget, zodat burgers ook daadwerkelijk op een goede manier gebruik kunnen maken van hun inspraakrecht.	De gemeente Waalwijk is momenteel niet voornemens om een burger budget beschikbaar te bestellen. Om belanghebbenden te betrekken bij het proces organiseren wij verschillende themabijeenkomsten.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
38.1	Onder 4.4.2. Referentiesituatie Water wordt verwezen naar afbeelding 4.7 en wordt aangegeven dat er op 2 delen van de regionale waterkeringen een verbeteropgave rust en deze zouden in 2023 weer moeten voldoen aan de veiligheidsopgave. Het kaartje is zeer onduidelijk en er kan dan ook niet afgeleid worden waar deze verbeteropgave plaats zou moeten vinden. Daarnaast is het waterschap zeer recent (22-12-2022) de beheerder geworden van de regionale kering aan de westelijke zijde van het Drongelens Kanaal. Het lijkt erop dat deze regionale kering niet op afbeelding 4.7 staat ingetekend. Ook zal deze regionale kering nog getoetst moeten worden op waterveiligheid.	We begrijpen dat er regelmatig wijzigingen plaatsvinden in de Legger van het waterschap. De data die gebruikt worden in het planMER is een momentopname, en zullen gedurende de volgende fases van het project continu getoetst moeten worden op juistheid, om aan wetgeving en beleid te kunnen blijven voldoen. Graag nemen wij daartoe contact op met het waterschap voor het vervolgproces.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
38.2	Op afbeelding 4.7 staan ook 2 roze lijnen die volgens de legenda de beschermingszone A van een regionale kering zouden zijn. Het lijkt erop dat deze zoneringen niet goed zijn ingetekend.	De data die gevisualiseerd worden op de genoemde kaart zijn afkomstig vanuit de Legger van het waterschap. Bij onjuistheden op de kaart verzoeken wij u dit intern aan te passen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
38.3	Terecht wordt opgemerkt dat windmolens niet in de zonering van een waterkering mogen worden geplaatst. Echter indien een windmolen in de nabijheid van een waterkering wordt geplaatst zal uit een faalkansberekening moeten blijken of er bij breuk aan de windmolen/wieken de waterveiligheid van de naastgelegen kering niet in het geding komt.	Deze opmerking wordt meegenomen in het vervolgproces.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
38.4	Ook wordt in dit conceptplan MER De Overdiepse Polder en de uiterwaarden in kaart gebracht als locatie voor het plaatsen van windmolens. Zoals reeds eerder opgemerkt bij de Notitie Reikwijdte en Detailniveau is dit gebied aangewezen als waterberging/overstromingsgebieden waar specifieke voorwaarden van toepassing zijn die mogelijk belemmeren dat hier windturbines geplaatst kunnen worden.	Wij zijn op de hoogte van de beperkingen in de Overdiepse Polder aangezien Rijkswaterstaat dit gebied heeft aangewezen als doorstroomgebied. Hierover hebben wij contact gehad met Rijkswaterstaat.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
38.5	Vanwege een uitspraak van de Raad van State moeten zonneparken tot 15 ha niet meegenomen worden bij de MER beoordeling. Deze zijn dus buiten beschouwing gelaten en zullen in een later stadium worden voorgelegd. We willen nogmaals aangeven dat op taluds van waterkeringen het conform het huidige beleid niet is toegestaan om bouwwerken, zoals zonnepanelen, aan te brengen.	Deze reactie wordt ter kennisgeving aangenomen en wij zijn op de hoogte van de genoemde beperkingen voor het plaatsen van zonnepanelen. Deze zijn meegenomen in het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
39.1	Bij de nadere uitwerking van de zoekgebieden vragen wij u om rekening te houden met de ontwikkelmogelijkheden van de locatie Hermenzeil. Wij vragen u in de nadere uitwerking en de keuze voor de zoekgebieden rekening te houden met brede ontwikkelmogelijkheden die Hermenzeil biedt.	Deze reactie wordt ter kennisgeving aangenomen en meegenomen in het vervolgproces maar zorgt niet voor een aanpassing in het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
39.2	Daarnaast blijven wij graag betrokken bij de vervolgstappen in het MER.	De gemeente Geertruidenberg wordt, net als de overige buurgemeenten, betrokken in het verdere traject, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
39.3	Tot slot willen we benadrukken dat in een later stadium bij een eventuele plaatsing van windturbines nabij de gemeentegrens, lokaal eigenaarschap voor het draagvlak belangrijk is. Dit kan uiteraard direct en indirect, waarbij een evenredige verdeling van de lusten en de lasten voorop staat.	De invulling van lokaal eigendom en maatschappelijke meerwaarde vindt plaats in de beleidsvisie. Hierbij is het uitgangspunt dat direct omwonenden van een windproject hiervoor in aanmerking komen, hier speelt de gemeentegrens geen rol.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
39.4	Tot slot willen wij blijvend aandacht vragen voor de afstand tussen de windmolens en bebouwing in Geertruidenberg. Onze voorkeur is en blijft een variant waarbij deze zo groot mogelijk is.	Deze opmerking wordt ter kennisgeving aangenomen en meegenomen in het verdere proces. Hierbij opmerkend dat de bepaalde afstanden voor iedereen gelijk zijn, hier speelt de gemeentegrens geen rol.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

3. Tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport - Commissie voor de milieueffectrapportage (CieMER)

Naar oordeel van de CieMER zijn de milieueffecten bijna compleet in beeld. De belangrijkste gewenste aanvullingen zijn:

1. Onderzoek naar effecten zonnevelden, met name in combinatie met wind
2. Onderzoek naar de maximaal mogelijke energieopbrengst
3. Toetsen of significante effecten op Natura 2000 gebieden uitgesloten kunnen worden

Deze aanvullingen zullen wij in het definitieve planMER opnemen. De CieMER zal hier nog een definitief advies op uitbrengen.

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Grootschalige opwekking wind- en zonne-energie, gemeente Waalwijk

Tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport

2 februari 2023 / projectnummer: 3591

1 Advies over het MER in het kort

De gemeente Waalwijk wil in 2030 minimaal de helft (215.500 megawattuur per jaar) van haar elektriciteitsgebruik duurzaam opwekken. Ze wil dit doen met een combinatie van zonne- en windenergie en zoekt daar ten noorden van de A59 ruimte voor. Voordat de gemeenteraad besluit over de plannen, worden de mogelijke gevolgen voor de omgeving onderzocht in een milieueffectrapport (MER). De gemeente heeft de Commissie gevraagd om te adviseren over de juistheid en volledigheid van het concept MER¹. Later wordt de definitieve versie van het MER gepubliceerd, waarover de Commissie ook advies zal uitbrengen. De definitieve versie zal een uitgewerkt voorkeursalternatief bevatten.

Wat blijkt uit het MER?

Hoewel de plannen ook zonnevelden mogelijk moeten maken, gaat het MER alleen in op windenergie. Dit is een wijziging van het MER ten opzichte van de eerder opgestelde notitie reikwijdte en detailniveau². In het MER zijn voor het plaatsen van windturbines vijf thematische alternatieven onderzocht, te weten: energieopbrengst, leefomgeving, landschap, natuur en defensie. Uit het MER blijkt dat alle alternatieven, afgezien van de klimaatwinst, weinig positieve milieueffecten hebben. Er zijn met name negatieve effecten te verwachten op de aanwezige natuur, de waterveiligheid en de leefomgeving door geluid en slagschaduw van de windturbines.

Wat is het advies van de Commissie?

De Commissie vindt het een grondig, gedegen en uitgebreid MER. Het MER geeft helder weer welke milieueffecten optreden en welke mogelijke locaties er zijn voor de plaatsing van windturbines. Desondanks signaleert de Commissie bij de toetsing van de tussenversie van het MER dat **nog niet alle belangrijke informatie aanwezig is**. Het aanvullen van die informatie in de definitieve versie van het MER is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over de ruimtelijke visie. Het gaat om het volgende:

- **De gehanteerde uitgangspunten voor de plaatsingszones ontbreken.** Ook missen milieueffecten hiervan. Daardoor is onduidelijk of er ruimte is voor uitbreiding van, of uitwisseling tussen, de plaatsingszones.
- **Zonne-energie maakt geen onderdeel (meer) uit van het MER.** Daardoor is geen inzicht in mogelijke (cumulatieve) effecten die kunnen ontstaan in samenhang met windenergie (bijvoorbeeld op landschap of aanwezige natuur). Ook ontbreekt zo inzicht in mogelijke andere verdelingen van zonne- en windenergie.
- **De maximale energieopbrengst per alternatief is niet onderzocht.** Er is alleen gekeken naar de minimale opbrengst. Daardoor verschillen de alternatieven niet veel van elkaar.
- **Het is onduidelijk of negatieve effecten op Natura 2000-gebieden zijn uit te sluiten.** Er is geen voortoets uitgevoerd. Daardoor is niet bekend of een Passende beoordeling moet worden opgesteld en is de uitvoerbaarheid van de alternatieven niet aangetoond. Ook de aard en omvang van effecten op vleermuizen en vogels is nog niet beschreven.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

¹ PlanMER Grootchalige Opwek Duurzame Energie Waalwijk, Witteveen+Bos, 23-11-2022.

² Grootchalige Opwek Duurzame Energie Waalwijk, notitie reikwijdte en detailniveau, 03-12-2021.

Figuur 1 – Zoekgebied voor windenergie. Bron: MER.

Aanleiding MER

Om het opwekken van duurzame energie mogelijk te maken zijn een bestemmingsplan (of structuurvisie) en omgevingsvergunningen nodig. De plannen stellen kaders voor m.e.r.- (beoordelings)plichtige projecten, zoals windturbineparken (categorieën C 22.2 en D 22.2 van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage). Daarom stelt de gemeente Waalwijk een plan-MER op.

Rol van de Commissie voor de milieueffectrapportage

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft zelf geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. De gemeenteraad van Waalwijk besluit vervolgens over het plan om duurzame energie op te wekken.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken, die bij het advies zijn gebruikt, zijn te vinden door nummer 3591 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij adviezen voor de definitieve versie van het MER. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming door de gemeenteraad van Waalwijk.

2.1 Zonne-energie in MER en verhouding zon-wind

In het MER is ervoor gekozen om alleen naar alternatieve locaties, groottes en effecten van windturbines te kijken. In de notitie reikwijdte en detailniveau, waarover de Commissie eerder een advies heeft uitgebracht³, werd nog uitgegaan van zowel zonne- als windenergie. Hoofdstuk 1 van het MER legt uit dat de scope is gewijzigd: uit een uitspraak van de Afdeling

³ Te raadplegen via <https://commissiemer.nl/docs/mer/p35/p3591/a3591rd.pdf>

bestuursrechtspraak van de Raad van State zou volgen dat zonnevelden niet m.e.r.-plichtig zijn. In bijlage 11 van het MER staat overigens wel een beknopte beschouwing van zonne-energie.

De Commissie heeft een aantal opmerkingen over deze wijziging:

- Met betrekking tot de m.e.r.-plicht van zonnevelden kan de genoemde uitspraak niet één-op-één vertaald worden naar de Waalwijkse plannen:
  - Zonnevelden kunnen als landinrichtingsproject worden gezien (categorie D9 uit de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage). De uitspraak ging over een tijdelijk zonneveld van 4,3 hectare. De beoogde zonnevelden in Waalwijk zijn echter groter én permanent: maximaal 10 hectare per veld, in totaal 15 hectare.
  - Ook als deze categorieën hier niet van toepassing zijn, moet alsnog een plan-m.e.r.-beoordeling worden uitgevoerd. Het plan is dan immers kaderstellend voor andere projecten dan die zijn genoemd in de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage.⁴ Als daaruit alsnog blijkt dat de zonnevelden aanzienlijke milieueffecten hebben, geldt daar een plan-m.e.r.-plicht voor.
- Als een Passende beoordeling noodzakelijk is⁵, geldt een plan-m.e.r.-plicht voor het gehele voornemen, dus zonne- en windenergie.
- Door zonne-energie geen onderdeel van het MER te maken mist inzicht in mogelijke cumulatieve effecten van zonne- en windenergie op landschap en beschermde soorten.
- Door het ontbreken van de effectbeoordeling voor zonne-energie wordt niet duidelijk of een andere verdeling van zon- en windenergie tot andere effecten leidt en of met alleen windturbines kan worden volstaan. Daarnaast is de verhouding tussen wind en zon ook van belang voor de inpassing in het elektriciteitsnet. De netbeheerder streeft in de regel naar 50% windenergie en 50% zonne-energie om tot een optimaal gebruik van de netcapaciteit te komen.
- De gemeente Waalwijk geeft bovendien aan dat het MER een belangrijke functie heeft in de communicatie naar bewoners en belanghebbenden⁶. Daarom is het waardevol om in het MER ook de effecten van zonne-energie te beschrijven. Zie ook de figuur op de volgende pagina. Deze is afkomstig uit de communicatie van de gemeente waarin ze de relatie en de mijlpalen van het opwekken van zonne- en windenergie tot het milieueffectrapport visualiseert.

De Commissie adviseert om zonne-energie onderdeel uit te laten maken van het MER. Onderzoek de potentiële locaties en milieueffecten, ook in cumulatie met windenergie. Onderzoek verder of een andere verdeling tussen zon en wind mogelijk is en wat hiervan de effecten zijn (zie ook paragraaf 2.2 van dit advies).

⁴ Deze verplichting volgt nu al uit de Europese richtlijn 2001/42/EG voor de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's (SMB-richtlijn) en in de toekomst ook op grond van de Omgevingswet.

⁵ De Commissie verwacht op basis van het MER dat een Passende beoordeling noodzakelijk is. Zie verder paragraaf 2.3.

⁶ In haar brief aan de gemeenteraad schrijft het college van Waalwijk: *"De reden dat wij de terinzagelegging van dit concept-planMER als tussenstap in het planMER proces hebben ingebouwd is om de omgeving actief te betrekken bij de uitwerking en de uiteindelijke keuze van het voorkeursalternatief. Daarvoor is het belangrijk om de onderzoeksuitkomsten en de effectenanalyse van de verschillende alternatieven van tevoren te delen zodat we eventuele onvolkomenheden daarin kunnen oplossen alvorens het VKA vast te stellen."*

Figuur 2 – Zonne- en windenergie Waalwijk, onderzoek naar de milieueffecten (bron: Raadsbrief⁷).

2.2 Plaatsingszones en alternatieven

Plaatsingszones

De alternatieven zijn samengesteld op basis van een aantal plaatsingszones. Uit het MER wordt niet duidelijk welke uitgangspunten per plaatsingszone zijn aangehouden, zoals het maximaal aantal te plaatsen turbines, en welke milieueffecten per plaatsingszone te verwachten zijn. Ook ontbreekt een onderbouwing van de begrenzingen van de plaatsingszones en hoe deze zich verhouden tot de belemmeringenkaarten.⁸

De Commissie adviseert om in het MER de gehanteerde uitgangspunten van de plaatsingszones te beschrijven (voor bijvoorbeeld het aantal turbines en de begrenzingen). Onderzoek ook (op hoofdlijnen) de milieueffecten van deze zones en geef de eventuele uitbreidingsruimte aan.

Alternatieven

In het MER worden vijf alternatieven onderzocht, waarbij in elk alternatief één thema vooropstaat:

- Een maximale energieopbrengst
- Zo min mogelijk impact op de leefomgeving (hier: geluidhinder, gezondheid en slagschaduw)
- Zo veel mogelijk rekening houden met landschap
- Zo veel mogelijk rekening houden met natuur
- Rekening houden met de activiteiten van Defensie.

⁷ Raadsinformatiebrief planMER Grootschalige Opwek Duurzame Energie, kenmerk 2022-059549, d.d. 24-11-2022.

⁸ Uit ingediende zienswijze(n) blijkt dat deze zorgen ook in de omgeving spelen.

De Commissie vindt de gekozen alternatieven zinvol. Het valt haar wel op dat er geen overzicht is van de maximale opwekpotentie van de alternatieven. Zie daarvoor paragraaf 2.3 (onderdeel energieopbrengst) van dit advies. Ook valt het op dat er voor het alternatief 'maximale energieopbrengst' geen gebruik is gemaakt van afgebakende plaatsingszones. Dit veroorzaakt een lastige vergelijking met de andere alternatieven (zo zijn er geen geluids-berekeningen).

De Commissie adviseert om in het MER te beschrijven welke meerwaarde het alternatief 'maximale energieopbrengst' heeft. Onderzoek of door het kiezen van plaatsingszones de milieueffecten kunnen worden vergeleken met die van de andere alternatieven. De Commissie geeft in overweging voor dit alternatief bijvoorbeeld alle plaatsingszones van de overige alternatieven te hanteren.⁹

Voor het alternatief defensie valt op dat de mogelijkheden worden weergegeven als 'niet wordt afgeweken van de voorschriften die Defensie stelt.' Het MER maakt niet precies duidelijk om welke voorschriften dit gaat. Die informatie is wel belangrijk voor de afbakening van dit alternatief.

De Commissie adviseert om in het MER duidelijk te maken of het bij het alternatief defensie uitsluitend om harde of ook zachte randvoorwaarden gaat (bijvoorbeeld onderhandelbare regels en voorschriften voor laagvliegroutes en oefengebieden).

2.3 Beoordeling van milieueffecten

Geluid

Bij het bepalen van zoekgebieden voor windturbines zijn afstanden aangehouden tot woningen om de geluidsbelasting te minimaliseren. Het gaat om 750 meter tot woningen in stedelijk gebied (en tot buurtschappen) en 400 meter tot bedrijfswoningen buiten deze gebieden. Dit is in lijn met de kadernota¹⁰. Deze afstanden zijn voldoende om bij woningclusters aan een norm te voldoen die lager ligt dan de vervallen norm uit het Activiteitenbesluit (L_{den} 47 dB). In het alternatief Leefomgeving is vervolgens een nog grotere afstand aangehouden (1000 meter tot stedelijk gebied en buurtschappen). Het MER loopt in haar alternatieven op verschillende wijzen vooruit op de mogelijkheid van molenaarswoningen die dichtbij windturbines mogen liggen.¹¹ Daardoor ontstaan grotere plaatsingszones. De Commissie wijst erop dat niet alle woningen in het buitengebied in aanmerking (kunnen) komen als molenaarswoningen (waarvoor een binding met het windpark noodzakelijk is). Het ligt daarom meer voor de hand om de invloed van molenaarswoningen op de plaatsingsmogelijkheden pas te onderzoeken in het voorkeursalternatief.

De Commissie adviseert om in het MER aan te geven welke extra zoekruimte ontstaat in het voorkeursalternatief als woningen in het buitengebied in of rond plaatsingszones worden aangewezen als molenaarswoningen.

⁹ Voor zover deze niet interfereren.

¹⁰ Kadernota Grootschalige Opwerk Duurzame Energie, te raadplegen via: https://www.waalwijk.nl/flysystem/media/kadernota_grootschalige_opwekduurzame_energie_versie_5.0.pdf

¹¹ Zo vervalt in sommige alternatieven het 400 meter-criterium tot woningen in het buitengebied, terwijl dit in andere alternatieven deels gebeurd (bij alternatief landschap) of niet gebeurd (in het alternatief leefomgeving)

Het valt de Commissie op dat bij de gekozen alternatieven zeven tot achttien¹² woningen te maken krijgen met een hoge geluidbelasting. Daarvan is sprake bij 47 dB of meer en dit wordt beoordeeld als een sterk negatief effect. Omdat dit geldt voor alle alternatieven is het aspect geluid niet onderscheidend. De informatie over de geluidbelasting op woningen zoals gegeven in tabel 7.9 (op pagina 118 van het MER) geeft een goed beeld van de geluidssituatie maar komt niet terug in de scores van de alternatieven. Ook kennen de effectscores voor geluid een ruime bandbreedte: 40 tot 47 decibel wordt als negatief beoordeeld.

De Commissie adviseert om in het MER bij het aspect geluid in de scoringscriteria een bandbreedte van aantal gehinderde woningen toe te voegen waarbij sprake is van een negatief effect. Daarmee ontstaat meer onderscheid tussen de alternatieven. Hanteer ook een minder ruime bandbreedte in de geluidbelasting onder de 47 dB (L_{den}). Dit kan bijvoorbeeld 40–45 decibel voor negatief en 45–47 decibel voor sterk negatief zijn¹³.

Met voorbeeldopstellingen zijn voor de plaatsingszones (globale) geluidcontouren berekend voor de 40, 45 en 47 dB L_{den} -waarden. Dat is een worst-case benadering die met name aan de uiteinden van lijnopstellingen leidt tot een overschatting van de te verwachten geluidbelasting op de omgeving. Door de afstand tot contouren bovendien vanaf de rand van de plaatsingszones aan te houden ontstaat – zeker bij de grotere locaties – een nog grotere overschatting van de te verwachten geluidbelasting op de omgeving. Daarnaast is onduidelijk hoe representatief het vermogen en het bijbehorende akoestische bronvermogen zijn van de gekozen voorbeeldturbines.¹⁴

De Commissie adviseert om de (voorbeeld)berekeningen voor geluid aan het MER toe te voegen. Leg uit waarom voor bepaalde turbintypes is gekozen en wat deze keuze betekent voor de afstand tussen de rand van de plaatsingszone en de geluidcontour. Geef ook inzicht in de eventuele overschatting van de geluidbelasting op de omgeving¹⁵.

Energieopbrengst

Bij elk alternatief is aangegeven welke elektriciteitsopbrengst *minimaal* te verwachten is. Niet duidelijk is of de gevonden plaatsingszones eventueel meer ruimte bieden. Met een *maximale* energieopbrengst per alternatief zijn de alternatieven beter met elkaar te vergelijken. Ook wordt daarmee duidelijk welke eventuele schuifruimte er binnen de plaatsingszones is.

Zoals in paragraaf 2.1 wordt beschreven ontbreken de zonnevelden in de alternatieven. Hierdoor ontbreekt ook inzicht in mogelijke verhoudingen tussen zon en wind. Zo komt vijftien hectare aan zonne-energie (ongeveer) overeen met het plaatsen van één middelgrote windturbine. Mogelijke voordelen (of nadelen) voor de omgeving van een andere verhouding tussen zon en wind blijven nu buiten beeld. Dit kan ook van belang zijn voor bijvoorbeeld de netinpassing.

---

¹² Dit volgt uit tabel 7.9 van het MER.

¹³ Dit sluit aan bij de WHO-(advies)normen waarnaar op pagina 94 van het MER wordt verwezen.

¹⁴ De akoestische bronvermogens van de grotere turbines (5–6 MW) zijn veelal niet hoger dan die van de middelgrote turbines (4–5 MW).

¹⁵ Een berekening van de geluidcontouren op basis van een fictieve opstelling per plaatsingszone geeft weliswaar een nauwkeuriger schatting van de te verwachten geluidbelasting, maar vergt een keuze in globale turbineposities die in deze fase nog niet mogelijk is.

De Commissie adviseert om in het MER per alternatief (ook) de maximale energieopbrengst te presenteren.

Natuur

Uit de bijlage natuur (quickscan ecologie) van het MER blijkt dat de grootschalige opwek van (wind)energie ‘vooralnog’ haalbaar is. Tegelijkertijd zijn conflicten met natuur- beschermingsregels niet met zekerheid uit te sluiten.

Natura 2000

Bij alle alternatieven speelt een potentieel risico op ontoelaatbare sterfte onder vogelsoorten die deel uitmaken van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Biesbosch. Het gaat om soorten die op enige afstand van het Natura 2000-gebied naar voedsel kunnen zoeken, waaronder in ieder geval bruine kiekendief en visarend. Een aanvullende notitie¹⁶ concludeert dat een significant negatief effect op het Natura 2000-gebied ‘waarschijnlijk’ uitgesloten worden. In de notitie wordt wel aanbevolen om enkele voor deze soorten gevoelige locaties buiten het voorkeursalternatief te houden.

De directe nabijheid van het stikstofgevoelige habitatrictlijngebied Langstraat is ook een belangrijk aandachtspunt. Op dit gebied slaat al meer stikstof neer dan goed is voor de daar aanwezige natuur. De benodigde werkzaamheden voor de aanleg van de zonnevelden en windparken leiden mogelijk tot extra stikstofdepositie.

De informatie die het definitieve MER moet bevatten hangt af van het besluit en de nadere beoordeling van de natuurgevolgen. Als in de structuur- of omgevingsvisie een locatie wordt vastgelegd, dan moet mogelijk een Passende beoordeling worden opgesteld. Dit is het geval als significante gevolgen voor Natura 2000-gebieden niet kunnen worden uitgesloten. De Commissie wijst erop dat mitigerende maatregelen alleen in de Passende beoordeling mogen worden betrokken bij de effectbeoordeling.¹⁷ Uit de wetgeving volgt dat een project of plan alleen doorgang kan vinden als de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de ADC-toets met succes wordt doorlopen.¹⁸

Inzicht in de effecten op Natura 2000-gebieden is ook vereist om aan te tonen dat de verschillende alternatieven uitvoerbaar zijn binnen de kaders van de Wet natuurbescherming.

Onderbouw in het MER of significante gevolgen voor Natura 2000-gebieden met zekerheid kunnen worden uitgesloten. Op grond van de voorlopige informatie verwacht de Commissie dat die zekerheid niet kan worden gegeven zodat een Passende beoordeling moet worden opgesteld. De noodzaak van een Passende beoordeling moet blijken uit het definitieve MER.

Verken de haalbaarheid van de ADC-toets als aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden niet uit te sluiten is.

¹⁶ Mogelijke effecten van grootschalige duurzame energie Waalwijk voor de bruine kiekendief en visarend uit de Biesbosch, Waardenburg Ecology, 21-12-2022.

¹⁷ Desalniettemin ondersteunt de Commissie de genoemde mitigerende maatregelen zoals brongerichte maatregelen om additionele stikstofdepositie te voorkomen, stilstandvoorziening, positionering windturbines om barrièrewerking te beperken en het eventueel zwart verven van een rotorblad.

¹⁸ De ADC-toets bestaat op grond van artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming uit de volgende vragen: A: is er een alternatieve oplossing voorhanden? D: dient de activiteit een dwingende reden van groot algemeen belang? C: zijn compenserende maatregelen mogelijk om de gevolgen teniet te doen?

Natuurnetwerk Brabant (NNB)

De alternatieven Energieopbrengst, Leefomgeving en Defensie hebben mogelijk ontoelaatbare gevolgen voor de ecologische kenmerken en waarden van het NNB. De Commissie volgt de conclusie dat de 'nee, tenzij-toets' in de interim-omgevingsverordening moet worden doorlopen als aantasting van de ecologische kenmerken en waarden van het NNB niet kan worden uitgesloten. Hierbij is een belangrijk aandachtspunt dat in een MER, voor een volledig beeld van de aanzienlijke milieueffecten, ook rekening gehouden moet worden met externe werking. De reikwijdte van deze toets kan afhangen van de doelsoorten die gekoppeld zijn aan de natuurbeheertypen¹⁹.

De Commissie adviseert in het MER te onderbouwen dat de ecologische kenmerken en waarden niet worden aangetast, rekening houdend met externe werking. Neem een aanzet voor een nee, tenzij-toets op in het planMER als aantasting niet wordt uitgesloten.

Beschermde soorten

Het MER concludeert dat de gevolgen voor vleermuizen en vogels nog niet beoordeeld zijn, omdat er geen reproduceerbare kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn. De Wet natuurbescherming staat geen verslechtering van de staat van instandhouding van vleermuizen en vogels toe. Sterfte door aanvaring, barrièrewerking en aantasting van leefgebieden (al dan niet in cumulatie)²⁰ zijn daarbij belangrijke aandachtspunten. Voor een nadere beoordeling is daarom terecht veldonderzoek naar vleermuizen en wintervogels in gang gezet.

De Commissie ondersteunt de aanpak om gebiedsinventarisaties van vleermuizen en overwinterende vogels uit te voeren en adviseert die informatie te betrekken bij de beoordeling van de gevolgen voor de staat van instandhouding. Ook adviseert de Commissie om in het voorjaar van 2023 een broedvogelinventarisatie uit te voeren, gericht op onder andere weidevogels²¹.

Landschap

Mogelijkheden voor landschappelijke inpassing zon

De inpassingsprincipes voor zon uit de regionale energie- en klimaatstrategie zijn in de kadernota opgenomen.²² Er zijn onder andere maatregelen genoemd 'om natuur te versterken'. Zo stelt de kadernota voor om rondom zonnepanelen planten en structuren voor dieren te plaatsen. En in het kader van meervoudig ruimtegebruik wordt voorgesteld om zonnevelden te combineren met fruitteelt of te laten begrazen door geiten of schapen.²³ Ook wordt in de kadernota genoemd dat zonnevelden aansluiten op bestaand stedelijk gebied ten noorden van de A59.

Met een goede landschappelijke inpassing kunnen mogelijke negatieve effecten op het landschap verzacht worden. Belangrijke uitgangspunten daarbij zijn: 'mate van

¹⁹ Zie ook: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/index-natuur-en-landschap/>

²⁰ Zie ook de zienswijze van de Brabantse milieufederatie.

²¹ Zie ook de zienswijze van de Weidevogelbeschermingsgroep Waalwijk.

²² Bijlage 11 in het MER geeft inzicht in randvoorwaarden voor een goede landschappelijke inpassing van zonnevelden

²³ Naast deze randvoorwaarden geeft de Commissie in overweging om natuurcompensatie te koppelen aan de ontwikkeling van zon in het buitengebied. Dit kan bijvoorbeeld door bij het realiseren van een zonneveld een gelijk oppervlak van het boerenland om te vormen naar natuurinclusieve landbouw. Het verlies aan groene ruimte wordt zo deels gecompenseerd en er ontstaat meer biodiversiteit.

(on)zichtbaarheid', 'zomer- en winterbeeld', 'beschikbare ruimte om duurzame groenstructuren aan te kunnen leggen', 'bijdrage aan biodiversiteit' et cetera.

Visualisaties van zonnevelden en windturbines

Om de plaatsing van zonnevelden en windturbines te kunnen beoordelen zijn 3D-visualisaties noodzakelijk. Voor zonnevelden kunnen afhankelijk van de ligging de effecten op het landschap sterk verschillen. Aandachtspunt hierbij is dat de werking van eventuele inpassingsmaatregelen duidelijk onderbouwd en zichtbaar gemaakt zijn. Maak visualisaties vanaf ooghoogte, van dichtbij en van grotere afstand, vergezeld van een beschrijving van het beeld. Ga hierbij uit van posities waar het zonneveld maximaal zichtbaar is. Belangrijk is dat een beeld beschikbaar is:

- Van het landschap voor de ingreep
- Van het landschap als het zonneveld gerealiseerd is
- Na (bijvoorbeeld) vijf jaar na aanleg om de landschappelijke inpassing met groenstructuren zichtbaar te maken

De Commissie adviseert om in het MER duidelijk te beschrijven hoe zonnevelden landschappelijk ingepast worden. Ga daarbij ook in op wat het effect van inpassing zal zijn na een aantal jaren.²⁴ Gebruik hierbij fotorealistische 3D-visualisaties en gebruik die ook om de landschappelijke effecten van zonne- en windenergie te onderzoeken en te presenteren. Maak de visualisaties zowel voor alle alternatieven als voor het voorkeursalternatief.

---

²⁴ Denk hierbij aan de groeisnelheid van bomen en struiken.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

Wouter Berendsen MSc (secretaris)

ir. Peter van der Boom MA

dr. Theo Fens

ing. Caspar Slijpen

ir. Kees Slingerland (voorzitter)

ing. Rob Vogel

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Structuur- of omgevingsvisie.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het oprichten van een windturbine-park (activiteit C22.2).

Bevoegd gezag besluit

Gemeenteraad van Waalwijk.

Initiatiefnemer besluit

College van burgemeester en wethouders van Waalwijk.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 9 januari 2023 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3591](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

4. Advies 95% versie planMER - GGD Team Gezondheid, Milieu & Veiligheid Brabant

	Advies	Antwoord op het advies	Aanpassing/aanvulling
1	Pagina 20, opmerking "creatieve oplossingen" in relatie tot het realiseren van mogelijke molenaarswoningen: welke creatieve oplossingen worden hierbij bedoeld? Worden mensen ook geïnformeerd/betrokken bij deze besluitvorming zodat zij op de hoogte zijn dat zij te maken kunnen krijgen met een hogere belasting aan geluid, slagschaduw, etc? Vanuit gezondheidsoogpunt heeft het niet de voorkeur om dergelijke molenaarswoningen te realiseren	De term 'creatieve oplossingen' komt voort uit de reactienota als onderdeel van de vaststelling van de NRD, waarin de raad heeft vastgesteld naar nader te definiëren creatieve oplossingen te willen kijken. Het planMER gaat hier verder niet op in, we beoordelen milieu onafhankelijk van deze oplossingen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
2	"Pagina 46, Opmerking tav "bronnen van straling": beide soorten elektromagnetische velden zijn niet met elkaar te vergelijken, zie Welke soorten elektromagnetische velden zijn er? (kennisplatform.nl). Zij bevinden zich namelijk in een ander spectrum, waarbij ook andere gezondheidseffecten zouden kunnen optreden: Welke gezondheidseffecten zijn in relatie tot hoogspanningslijnen onderzocht? (kennisplatform.nl). Overigens produceren ook ondergrondse kabels magneetvelden: Vergelijking magneetveld ondergrondse en bovengrondse hoogspanningslijnen (kennisplatform.nl);	In het planMER wordt beschreven dat elektromagnetische straling niet onderscheidend is voor het kiezen van een voorkeursalternatief. Elektromagnetische straling die veroorzaakt wordt door de voorgenomen ontwikkeling is verwaarloosbaar. Cumulatie met de huidige hoogspanningslijn is daarom ook niet relevant.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
3	Paragraaf 6.3 (scoringmethodiek): De GGD kan geen gezondheidskundige beoordeling maken op basis van de GES-methodiek, die in de plan MER toegepast is, omdat de GGD' en deze methodiek niet meer ondersteunen. Dit is reeds eerder met de gemeente besproken. Voor meer informatie wordt verwezen naar: GGD trekt instrument 'Gezondheid Effect Screening' terug - GGD GHOR Nederland. Er is op dit moment nog geen andere, geschikte methode beschikbaar, die de GES-methodiek vervangt. Op dit moment maakt de GGD gebruik van geluidcontouren en aantallen (of percentages) gehinderden/slaapverstoorden om gezondheidsaspecten ten aanzien van geluid te kunnen beoordelen;"	Omdat er op dit moment geen goed alternatief is voor de GES-methodiek hebben wij toch aan deze methodiek vastgehouden. De genoemde gezondheidsaspecten zijn allen onderzocht.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
4	Paragraaf 6.4.6: de GGD is geen voorstander van het hanteren van een 47 Lden-contour (niet vanuit gezondheidskundig oogpunt). Als GGD' en adviseren over windmolens, is het uitgangspunt altijd dat wij streven naar een gezonde leefomgeving. Dat betekent dat we adviseren om het aantal mensen dat hinder ervaart, zoveel mogelijk te beperken door de WHO richtlijn van 45 Lden na te streven en nabij woonkernen een nog lager geluidsniveau te ambiëren;	Beide genoemde geluidsnormen zijn verkend in het planMER. In de Beleidsvisie zal een voorstel gedaan worden aan de raad welke richtlijn wordt gehanteerd.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Advies	Antwoord op het advies	Aanpassing/aanvulling
5	Pagina 94, laagfrequent geluid; laagfrequent geluid speelt over het algemeen wel een prominente rol bij omwonenden. Het verdient aanbeveling om hier wel uitbreider bij stil te staan (ondanks dat de wetenschap nog onvoldoende bewijs heeft voor een rol bij windturbines). Wellicht kan als onderdeel van de nulmeting gedacht worden aan een meting naar laagfrequent geluid (let daarbij ook op de aandachtspunten die de GGD bij een nulmeting heeft gegeven);	Zoals in het planMER wordt beschreven is er geen wetenschappelijke onderbouwing voor laagfrequent geluid. Dit heeft daarmee geen invloed op de keuze voor een plaatsingszone voor windturbines. Wellicht kan dit in een latere fase onderzocht worden.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
6	In het verlengde van bovenstaande opmerking, is op dezelfde pagina (94) het woord "infrageluid" terug te vinden. Dit woord is verder niet toegelicht; graag zien we dit alsnog toegelicht zodat het voor de burger ook duidelijk is wat dit betekent;	Infrageluid wordt beter toegelicht in het planMER	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
7	Pagina 100: elektrische velden worden door de bodem tegengehouden, magnetische velden echter niet: Hoe sterk zijn de magneetvelden van ondergrondse kabels? (kennisplatform.nl);	In het planMER wordt nader toegelicht wat het verschil is tussen beiden, en hoe dit relateert tot het plan.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
8	Pagina 101 (invloed van elektromagnetische velden): aan elektromagnetische velden zitten wel gezondheidskundige aandachtspunten, zowel bij bovengrondse als ondergrondse hoogspanningslijnen en transformatorhuisjes, zie voor meer informatie www.kennisplatform.nl ;	Voor zover relevant wordt dit beschreven in het planMER	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9	Paragraaf 7.7.1: tabel 7.9, 7.10 en 7.11: - Genoemde waarden in de tabel (> 40 en > 45 dB) komen niet overeen met de toelichting van deze waarden in de tekst op pagina 117;	De inconsistenties worden aangepast	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
10	Hoofdstuk 8 (mitigerende maatregelen): in praktijk worden mitigerende maatregelen toegepast om te kunnen voldoen aan wettelijke normen. Het heeft de voorkeur van de GGD om in de basis al te voldoen aan de wettelijke normen en mitigerende maatregelen toe te passen om de situatie verder te optimaliseren	De reactie wordt ter kennisgeving aangenomen en waar mogelijk verwerkt in het beleid.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
11	"Algemene opmerking: zorgen omwonenden (voortkomend uit de inloopbijeenkomst op 12 juli 2022) zijn niet allemaal meegenomen in dit plan MER: - Geluidoverdracht via water; - Ellipsvormige contouren tav geluid en slagschaduw; - Het is de GGD niet duidelijk of de nieuwe oostelijke insteekhaven meegenomen is in de cumulatieve geluidbelasting;"	De genoemde onderwerpen worden verder verduidelijkt in het planMER	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE

	Advies	Antwoord op het advies	Aanpassing/aanvulling
12	Verder ontbreekt in het plan MER de toezegging tot het uitvoeren van een nulmeting en de details daarover. In dit plan MER zou het doel en verwachting prima toegelicht kunnen worden.	De nulmeting is geen onderdeel van de milieueffectrapportage. Het uitvoeren van een nulmeting wordt in de Kadernota reeds toegezegd. De verwachtingen rondom deze nulmeting hebben geen effect op de planvorming, en worden daarom niet expliciet benoemd in het planMER. Dit wordt meegenomen in de beleidsvisie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
13	Graag zie de GGD de omgang met tonaal geluid terugkomen in het plan MER; de uitwerking daarvan laat zij graag over aan het adviesbureau	Incidenteel veroorzaken windturbines tonaal geluid wat normaliter te herleiden is naar een gebrek in de installatie. In het planMER wordt een normale situatie onderzocht waarbij wordt uitgegaan van goed functionerend materiaal. De keuze voor een type windturbine is niet relevant voor het maken van een ruimtelijke reservering, en zal in een latere fase pas aan bod komen.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
14	De GGD adviseert naast de Lden ook de Lnight in beeld te brengen om de cumulatieve geluidbelasting van andere bronnen in de nacht te kunnen beoordelen, waarbij de gezondheidkundige advieswaarden die door de GGD worden gehanteerd, inzichtelijk zijn (50 Lden / 40 Lnight bij wegverkeer, railverkeer en bedrijventerreinen). Genoemde advieswaarden zijn niet toepasbaar voor windturbines. Daarvoor De GGD realiseert zich dat windturbines geen onderdeel uitmaken van de gezondheidkundige advieswaarden, zoals hierboven benoemd;	Als er geen gezondheidkundige advieswaarden zijn, is het onduidelijk waaraan in het planMER getoetst kan worden. De geluidsnormen uit het Activiteitenbesluit maken gebruik van een Lden (daggemiddelde) aan geluidbelasting. Hierin is de geluidbelasting in de nacht gewogen meegenomen. Mochten de richtlijnen hieromtrent veranderen zullen wij dat meenemen in het vervolgproces.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
15	De GGD hanteert geen afstandsnorm voor geluid maar is voorstander van een geluidsnorm om gelijke gezondheidsbescherming te kunnen bieden aan alle omwonenden;	De reactie wordt ter kennisgeving aangenomen. De gemeenteraad heeft besloten om ook afstandsnormen op te nemen. Deze zijn daarom onderdeel van het planMER.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
16	Betrek burgers bij de opstelling van windmolens door middel van visualisaties, zoals reeds in beeld is gebracht op afbeelding 6.1 en 6.2 (bij het VKA)	In het planMER worden plaatsingszones vastgelegd. Inpassing in opstellingen zal nader onderzocht worden in een projectMER. In het planMER zijn reeds visualisaties opgenomen ter illustratie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
17	De GGD mist in het planMER een totaal overzichtsfiguur (zoals fig. 5.1 en 5.2) met alle belemmeringen (incl. Defensie); zij vraagt zich dan ook af hoe realistisch de geschetste alternatieven in de praktijk zullen zijn, rekening houdend met eerder genoemde belemmeringen in het gebied;	De belemmering van Defensie is geen harde belemmering en derhalve niet als zodanig opgenomen. Juist door wel uit te gaan van deze aandachtspunten ontstaan realistische alternatieven vanuit de thema's, waarmee de hoeken van het speelveld zijn verkend. Uit de conclusies van het planMER blijkt de haalbaarheid van de alternatieven. Voor het opstellen van het Voorkeursalternatief (VKA) zal een totaal overzichtsfiguur worden gehanteerd.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
18	In het verlengde hiervan: in paragraaf 5.4.1 (alternatief energieopbrengst) wordt de gehanteerde minimale contour van 400 meter tot woningen losgelaten, om een theoretische maximale energieopbrengst in beeld te kunnen brengen. De GGD vraagt zich af of dit of het om de praktijk realistisch is om de 400m contour los te laten;	Zoals in het planMER wordt beschreven is de contour van 400m rondom woningen in het buitengebied losgelaten op advies van commissie m.e.r. en met instemming van de raad. Er zijn juridische mogelijkheden om molenaarswoningen te verbinden aan een windpark waardoor geluidsnormen, bij instemming van bewoners, niet geldend zijn. Voor deze woningen blijven externe-veiligheidsnormen gelden. Vanuit milieu is deze situatie niet wenselijk: bewoners kunnen overlast ervaren van geluid.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
19	In paragraaf 5.4.2 (alternatief leefomgeving) worden ruimere afstanden tot woningen gehanteerd dan in de Kadernota vermeld. De GGD vraagt zich af of dit een reële praktijksituatie kan zijn; hiermee kunnen verwachtingen worden gewekt naar omwonenden;	De ruimere afstanden worden gehanteerd in dit alternatief vanuit de visie om de leefomgeving zo veel mogelijk te beschermen. Dit wordt als zodanig ook toegelicht. Hoe realistisch dit is wordt in het planMER onderzocht.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
20	"Opmerking paragraaf 5.4.2: wat is de onderbouwing om alleen windturbines te plaatsen met een bestaande geluidbelasting van > 47 Lden (m.a.w. waar is 47 Lden op gebaseerd?)."	Dit wordt gedaan vanuit de visie om de leefomgeving te beschermen tegen hoge geluidbelasting. Op plaatsen waar al een hoge geluidbelasting is kan extra overlast ervaren worden. Er zijn geen beleidsregels voor een gezonde totale geluidbelasting, daarom wordt 47 dB als een conservatieve aanname gebruikt.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

Gezondheid, Milieu en Veiligheid Brabant

Gemeente Waalwijk
T.a.v. dhr. Kursten
Postbus 10150
5140 GB Waalwijk

Kenmerk: WBG MV-573577165-18695 Datum: 14 februari 2023
Behandeld door: R. Selen / A. Wientjes
Onderwerp: 140069 – definitief advies GGD 95% versie plan MER

Geachte heer Kursten,

Op maandag 9 januari 2023 heeft team Gezondheid, Milieu & Veiligheid van de GGD'en Brabant (kortweg: team GMV) overleg gehad met de gemeente Waalwijk over 95% versie van het plan MER, die in de periode van 29 november 2022 t/m 2 januari 2023 ter inzage heeft gelegen. De gemeente heeft de GGD om een inhoudelijke beoordeling van de 95% versie plan MER gevraagd.

Specifiek is daarbij aan de GGD gevraagd of ten aanzien van het alternatief leefomgeving de juiste afwegingen zijn gemaakt en of de goede criteria zijn meegenomen om tot een goed vervolgproces te kunnen komen (wat leidt tot de tot stand koming van het voorkeursalternatief).

Met deze reactie geeft team GMV haar inhoudelijke beoordeling, zodat daarmee gezondheid te zijner tijd een volwaardige plek kan krijgen in de afwegingen tussen alternatieven.

De GGD heeft in haar beoordeling gebruik gemaakt van de volgende informatie:

- Grootschalige Opwek Duurzame Energie Waalwijk plan MER Gemeente Waalwijk, Witteveen en Bos, 23 november 2022.

Eerdere betrokkenheid GGD

De GGD is reeds betrokken bij het proces rondom windmolens in de gemeente Waalwijk:

- GGD advies: 140069 – definitief advies GGD Grootschalige opwek duurzame energie Waalwijk – concept NRD, 7 maart 2022;
- Publieke inloopbijeenkomst over geluid, slagschaduw en gezondheid op 12 juli 2022;
- Reactie GGD op 90% versie plan MER, 9 november 2022.

Opzet en functionaliteit

De GGD waardeert de aanpak van de gemeente in dit proces. Er is niet vooraf gekozen voor één alternatief, maar meerdere alternatieven (Leefomgeving, Landschap, Natuur en Defensie) zijn in ogenschouw genomen met 2 varianten in windturbines (regulier en innovatief), met aandacht voor o.a. gezondheid (waarbij verder gekeken wordt dan het voldoen aan de wettelijke normen), natuur als ook andere aspecten (b.v. energieopbrengst).

Minstens zo belangrijk is de aandacht voor omwonenden. Zij zijn immers diegenen die in de toekomst (mogelijk) naast / in de buurt van deze windturbines komen te wonen en dagelijks zicht hierop hebben. De gemeente geeft omwonenden de gelegenheid tot het leveren van inbreng in dit keuzeprocess, waarbij hun zorgen ook een plek krijgen (zoals de publieke inloopbijeenkomst op 12 juli 2022, waarbij omwonenden hun zorgen konden uiten). Door een dergelijk participatietraject wordt veelal het draagvlak van omwonenden vergroot, wat weer een positief effect kan hebben op de beleving en de daarmee gepaard gaande hinder.

Opmerkingen/adviezen GGD tav de 95% versie plan MER

De GGD concludeert dat de gemeente Waalwijk in het plan MER reeds uitgebreid de invloed van windmolens in beeld gebracht heeft. Onderstaande opmerkingen/adviezen kunnen verder bijdragen aan de zorgvuldigheid van dit proces:

- Pagina 20, opmerking "creatieve oplossingen" in relatie tot het realiseren van mogelijke molenaarswoningen: welke creatieve oplossingen worden hierbij bedoeld? Worden mensen ook geïnformeerd/betrokken bij deze besluitvorming zodat zij op de hoogte zijn dat zij te maken kunnen krijgen met een hogere belasting aan geluid, slagschaduw, etc? Vanuit gezondheidsoogpunt heeft het niet de voorkeur om dergelijke molenaarswoningen te realiseren;
- Pagina 46, Opmerking tav "bronnen van straling": beide soorten elektromagnetische velden zijn niet met elkaar te vergelijken, zie [Welke soorten elektromagnetische velden zijn er? \(kennisplatform.nl\)](#). Zij bevinden zich namelijk in een ander spectrum, waarbij ook andere gezondheidseffecten zouden kunnen optreden: [Welke gezondheidseffecten zijn in relatie tot hoogspanningslijnen onderzocht? \(kennisplatform.nl\)](#). Overigens produceren ook ondergrondse kabels magneetvelden: [Vergelijking magneetveld ondergrondse en bovengrondse hoogspanningslijnen \(kennisplatform.nl\)](#);

- Paragraaf 6.3 (scoringmethodiek): De GGD kan geen gezondheidkundige beoordeling maken op basis van de GES-methodiek, die in de plan MER toegepast is, omdat de GGD'en deze methodiek niet meer ondersteunen. Dit is reeds eerder met de gemeente besproken. Voor meer informatie wordt verwezen naar: [GGD trekt instrument 'Gezondheid Effect Screening' terug - GGD GHOR Nederland](#). Er is op dit moment nog geen andere, geschikte methode beschikbaar, die de GES-methodiek vervangt. Op dit moment maakt de GGD gebruik van geluidcontouren en aantallen (of percentages) gehinderden/slaapverstoorden om gezondheidsaspecten ten aanzien van geluid te kunnen beoordelen;
- Paragraaf 6.4.6: de GGD is geen voorstander van het hanteren van een 47 Lden-contour (niet vanuit gezondheidkundig oogpunt). Als GGD'en adviseren over windmolens, is het uitgangspunt altijd dat wij streven naar een gezonde leefomgeving. Dat betekent dat we adviseren om het aantal mensen dat hinder ervaart, zoveel mogelijk te beperken door de WHO richtlijn van 45 Lden na te streven en nabij woonkernen een nog lager geluidsniveau te ambiëren;
- Pagina 94, laagfrequent geluid; laagfrequent geluid speelt over het algemeen wel een prominente rol bij omwonenden. Het verdient aanbeveling om hier wel uitgebreider bij stil te staan (ondanks dat de wetenschap nog onvoldoende bewijs heeft voor een rol bij windturbines). Wellicht kan als onderdeel van de nulmeting gedacht worden aan een meting naar laagfrequent geluid (let daarbij ook op de aandachtspunten die de GGD bij een nulmeting heeft gegeven);
- In het verlengde van bovenstaande opmerking, is op dezelfde pagina (94) het woord "infrageluid" terug te vinden. Dit woord is verder niet toegelicht; graag zien we dit alsnog toegelicht zodat het voor de burger ook duidelijk is wat dit betekent;
- Pagina 100: elektrische velden worden door de bodem tegengehouden, magnetische velden echter niet: [Hoe sterk zijn de magneetvelden van ondergrondse kabels? \(kennisplatform.nl\)](#);
- Pagina 101 (invloed van elektromagnetische velden): aan elektromagnetische velden zitten wel gezondheidkundige aandachtspunten, zowel bij bovengrondse als ondergrondse hoogspanningslijnen en transformatorhuisjes, zie voor meer informatie www.kennisplatform.nl;
- Paragraaf 7.7.1: tabel 7.9, 7.10 en 7.11:
  - Genoemde waarden in de tabel (> 40 en > 45 dB) komen niet overeen met de toelichting van deze waarden in de tekst op pagina 117;
- Hoofdstuk 8 (mitigerende maatregelen): in praktijk worden mitigerende maatregelen toegepast om te kunnen voldoen aan wettelijke normen. Het heeft de voorkeur van de GGD om in de basis al te voldoen aan de wettelijke normen en mitigerende maatregelen toe te passen om de situatie verder te optimaliseren;
- Algemene opmerking: zorgen omwonenden (voortkomend uit de inloopbijeenkomst op 12 juli 2022) zijn niet allemaal meegenomen in dit plan MER:

- Geluidoverdracht via water;
- Ellipsvormige contouren tav geluid en slagschaduw;
- Het is de GGD niet duidelijk of de nieuwe oostelijke insteekhaven meegenomen is in de cumulatieve geluidbelasting;
- Verder ontbreekt in het plan MER de toezegging tot het uitvoeren van een nulmeting en de details daarover. In dit plan MER zou het doel en verwachting prima toegelicht kunnen worden. Aandachtspunten die de GGD aan de gemeente hierbij wilt meegeven (reeds eerder genoemd):
  - Geadviseerd wordt toe te lichten aan de omgeving met welk doel de meting uitgevoerd wordt en wat bewoners kunnen verwachten. Welke acties kunnen omwonenden verwachten van de gemeente op het moment dat er verschillen worden waargenomen? Indien er geen verschillen worden waargenomen, maar wel klachten binnenkomen, wat gaat de gemeente hiermee doen? Zijn de metingen real-time in te zien en hoe gaat men om met vragen hierbij (tijdelijke verhogingen)? Met het uitvoeren van metingen, ontstaan verwachtingen, zo is de ervaring van de GGD. Het is daarom van belang goed na te denken over bovenstaande vraagstukken, en een duidelijk verwachtingspatroon uit te spreken ten aanzien van deze metingen en dit te communiceren met omwonenden.
- Graag zie de GGD de omgang met tonaal geluid terugkomen in het plan MER; de uitwerking daarvan laat zij graag over aan het adviesbureau;
- De GGD adviseert naast de Lden ook de Lnight in beeld te brengen om de cumulatieve geluidbelasting van andere bronnen in de nacht te kunnen beoordelen, waarbij de gezondheidkundige advieswaarden die door de GGD worden gehanteerd, inzichtelijk zijn (50 Lden / 40 Lnight bij wegverkeer, railverkeer en bedrijventerreinen). Genoemde advieswaarden zijn niet toepasbaar voor windturbines. Daarvoor De GGD realiseert zich dat windturbines geen onderdeel uitmaken van de gezondheidkundige advieswaarden, zoals hierboven benoemd;
- De GGD hanteert geen afstandsnorm voor geluid maar is voorstander van een geluidsnorm om gelijke gezondheidsbescherming te kunnen bieden aan alle omwonenden;
- Betrek burgers bij de opstelling van windmolens door middel van visualisaties, zoals reeds in beeld is gebracht op afbeelding 6.1 en 6.2 (bij het VKA).

Verhelderende vragen GGD tav de 95% versie plan MER

Tot slot heeft de GGD nog een aantal verhelderende vragen die zij aan de gemeente Waalwijk wil stellen:

- De GGD mist in het planMER een totaal overzichtsfiguur (zoals fig. 5.1 en 5.2) met alle belemmeringen (incl. Defensie); zij vraagt zich dan ook af hoe realistisch de geschetste alternatieven in de praktijk zullen zijn, rekening houdend met eerder genoemde belemmeringen in het gebied;
- In het verlengde hiervan: in paragraaf 5.4.1 (alternatief energieopbrengst) wordt de gehanteerde minimale contour van 400 meter tot woningen losgelaten, om een theoretische maximale energieopbrengst in beeld te kunnen brengen. De GGD vraagt zich af of dit of het om de praktijk realistisch is om de 400m contour los te laten;
- In paragraaf 5.4.2 (alternatief leefomgeving) worden ruimere afstanden tot woningen gehanteerd dan in de Kadernota vermeld. De GGD vraagt zich af of dit een reële praktijksituatie kan zijn; hiermee kunnen verwachtingen worden gewekt naar omwonenden;
- Opmerking paragraaf 5.4.2: wat is de onderbouwing om alleen windturbines te plaatsen met een bestaande geluidbelasting van > 47 Lden (m.a.w. waar is 47 Lden op gebaseerd?).

Mocht u naar aanleiding van dit advies nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met ondergetekende op nummer 088 639 2808.

Met vriendelijke groet,

Mede namens Astrid Wientjes,

Roel Selen

Team Gezondheid, Milieu en Veiligheid

5. Participatie

Tijdens de onderzoekfase van de milieueffectrapportage zijn er in 2022 en 2023 vijf themabijeenkomsten georganiseerd. Gedurende het gehele proces hebben we de omgeving en andere belangstellenden de gelegenheid gegeven om input te leveren en hun vragen/wensen/zorgen kenbaar te maken. Het doel van de fysieke themabijeenkomsten is om betrokkenen vanuit de omgeving en overige deelnemers te informeren en input op te halen over specifieke onderwerpen. Dit is gedaan op een laagdrempelige manier door aan verschillende thematafels het gesprek te voeren tussen belangstellenden, het onderzoeksbureau Witteveen+Bos en de gemeente. Meer informatie over de themabijeenkomsten is te vinden op onze [duurzaamheidswebsite](#). Het volledige Participatie- en Communicatieplan voor Grootchalige Opwek in Waalwijk is via de volgende link te vinden: [Participatie- en Communicatieplan GODE Waalwijk](#)

Themabijeenkomst	Datum	Locatie	Verslag
Landschap en ecologie	Dinsdag 17 mei 2022	Sociaal Cultureel Centrum Den Bolder	Klik hier voor het verslag
Geluid, slagschaduw en gezondheid	Dinsdag 12 juli 2022	Sociaal Cultureel Centrum Den Bolder	Klik hier voor het verslag
Lokaal eigendom en maatschappelijke meerwaarde	Dinsdag 27 september 2022	Cultureel centrum Zidewinde	Klik hier voor het verslag
Resultaten van de onderzoeken	Dinsdag 6 december 2022	BaLaDe	Klik hier voor het verslag
Keuze concept voorkeursalternatief (VKA)	Dinsdag 7 februari 2023	Willem van Oranje College	Klik hier voor het verslag

Themabijeenkomst onderzoeksresultaten concept-planMER

Tijdens de vierde themabijeenkomst op 6 december 2022 in de BaLaDe in Waalwijk over de onderzoeksresultaten van het concept-planMER zijn reacties, zorgen en suggesties opgehaald. Hieronder wordt de opgehaalde feedback beschreven en beantwoord.

N.B. De ophaalde reacties en beantwoording tijdens de laatste themabijeenkomst op 7 februari 2023 over het concept Voorkeursalternatief (VKA) worden toegevoegd aan de notitie over het VKA in het definitieve planMER.

	Samenvatting reactie/belangrijkste punt reactie	Antwoord op de reactie	Aanpassing/aanvulling
1	In 2030 is dit project waarschijnlijk afgerond. Maar wat staat er op de planning voor 2043?	De gemeente Waalwijk wil in 2043 klimaatneutraal zijn. In het planMER wordt daarom ook een doorkijk gegeven voor de periode na 2030. Het is aan de gemeenteraad te zijner tijd om te besluiten over hoe de opgave na 2030 daadwerkelijk zal worden ingevuld.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
2	De overtreding van slagschaduw wordt bepaald op het moment dat de windturbines operationeel zijn. Betekent dit dat we in de tussentijd overlast kunnen ervaren?	De maatregelen om slagschaduw te voorkomen of te minimaliseren worden vooraf in de turbinebesturing geprogrammeerd. Als de turbines operationeel zijn wordt daar een controle op gedaan en waar nodig zullen aanpassingen worden doorgevoerd.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
3	Hoe wordt geluidsbelasting gemeten?	Er wordt voordat de bouw van de turbines plaatsvindt een nulmeting op meerdere plaatsen rondom een projectlocatie uitgevoerd. Dit gebeurt ook als de windturbines operationeel zijn, daaruit kan het verschil gemeten worden. Daarnaast willen we aan ontwikkelaars eisen gaan stellen over het maximum geluid dat een windturbine mag produceren.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
4	In het planMER staat dat er negatieve effecten op dieren kunnen voorkomen. Krijg ik als veehouder compensatie wanneer de melkproductie van mij vee minder (van kwaliteit) wordt?	Wij gaan er niet van uit dat er significante effecten op de melkproductie optreden. Dus hiervoor wordt geen compensatie voorzien.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE

5	Wie bepaalt de weging van de afwegingspijlers bij de keuze van VKA?	Het voorkeursalternatief is een weging tussen vier pijlers. Het planMER, impact op de omgeving, landschappelijke inpassing/randvoorwaarden en de economische haalbaarheid zijn de afwegingspijlers. De gemeenteraad van Waalwijk bepaalt als bevoegd gezag de weging van de pijlers en neemt uiteindelijk het besluit over het voorkeursalternatief.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
6	Is het effect van geluid over water meegenomen in het planMER?	In het concept planMER is het effect van geluid over specifiek water niet uitgebreid behandeld. In het definitieve planMER wordt hier een nadere toelichting over opgenomen. Het dragen van geluid over water is in het geluidsmodel verwerkt in de bodemfactor. Water wordt gezien als een 'hard' oppervlakte, terwijl landbouwgrond een 'zacht' oppervlakte is. Met een bodemfactor van half hard half zacht (0,5) wordt een wat conservatievere situatie getoetst (meer bebouwing/water) dan te verwachten valt in Waalwijk. Een gedetailleerdere studie naar geluidsbelasting zal plaatsvinden in een volgende projectfase. We zullen de bodemfactor beter toelichten in het planMER, dit heeft geen impact op de resultaten.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
7	Nederveenweg 20 komt niet terug bij sommige plaatjes. --> BRZO/inrichting op pagina 12 van de samenvatting (harde belemmering) is niet aanwezig	De genoemde woning is op de kaarten waar woningen op staan aanwezig te zijn. Het woonobject is erg klein, waardoor je erg ver moet inzoomen op de analoge kaarten om deze te zien. We kunnen u verzekeren dat de woning is meegenomen in het onderzoek. De inrichting is opgenomen op de Risicokaart als inrichting met opslag van overige gevaarlijke stoffen. Deze data is voor het laatst geactualiseerd in mei 2022. Op het moment dat de inrichting niet meer bestaat, raden we u aan contact op te nemen met de gemeente en/of provincie om de aanwijzing voor gevaarlijke opslag te verwijderen uit de database.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
8	Staat de insteekhaven als cumulatieve geluidsbron in het planMER?	De insteekhaven is in het concept planMER niet opgenomen als geluidsbron. In het definitieve planMER wordt hier nader op ingegaan.	Deze reactie leidt WEL tot een aanpassing van het PlanMER GODE
9	Waarom is het piekniveau van geluid niet verwerkt in het PlanMER?	Er is op dit moment geen wetgeving voor piekbelasting van geluid. Piekbelasting van geluid heeft hierdoor geen invloed op de haalbaarheid van het plan, en wordt daarom niet onderzocht in het planMER. In het planMER wordt nader toegelicht hoe geluid is onderzocht. Een gedetailleerdere studie naar geluidsbelasting zal plaatsvinden in een volgende projectfase. De gemeente volgt overigens actief de huidige landelijke ontwikkelingen op het gebied van normen voor geluidbelasting en slagschaduw. Naar verwachting worden de uitkomsten hiervan Q2 2023 gepubliceerd. De gemeente zal de nieuwe richtlijnen normaliter overnemen. Anders zullen op projectniveau normen worden vastgesteld, waarbij het planMER als input wordt benut.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
10	Waarom is er verschil in afstand tussen een woning in het buitengebied en een woning binnen de bebouwde kom? Namelijk 400 meter versus 750 meter.	Overeenkomstig de Kadernota, die door de gemeenteraad is vastgesteld, wordt als afstand tot een windturbine voor een woning in het buitengebied minimaal 400 meter en voor een woning in het stedelijk gebied 750 meter gehanteerd. De gehanteerde afstanden zijn keuzes geweest van de gemeenteraad.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
11	Wat is de invloed van windturbines op luchtmening tussen hogeren en lagere luchtlagen?	Over dit onderwerp is weinig wetenschappelijke kennis beschikbaar. Hierdoor is het in het planMER niet specifiek onderzocht. Mogelijk geeft toekomstige kennisontwikkeling aanleiding dit wel voor specifieke windprojecten te onderzoeken.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
12	Opmerking over BRZO-bedrijven in de polder. Van twee BRZO-locaties zijn de tanks niet meer aanwezig sinds 2015	In het planMER is uitgegaan van twee BRZO-bedrijven. Deze liggen op het bedrijventerrein Haven. De data die zijn gebruikt zijn afkomstig van de Risicokaart. Het is niet volledig duidelijk naar welke locaties wordt verwezen. Naar verwachting gaat het om 'inrichtingen'.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
13	Zijn de modellen benedenwinds of bovenwinds berekend in de tabel die het geluidsniveau weergeeft?	Het model gaat uit van de hoogst mogelijke geluidsbelasting. Dit is bovenwinds.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE
14	Blijft de Overdiepse Polder oefengebied van Defensie?	Volgens onze informatie blijft de Overdiepse Polder laagvliegebied voor de helikopters van Defensie.	Deze reactie leidt niet tot een aanpassing van het PlanMER GODE